

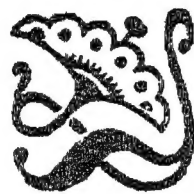
ప్రసన్నయాదవనాటకము.

ఇది

చిలికమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారిచే

రచియింపఁబడినది.

తొమ్మిదవకూర్పు 2,000

రాజమహేంద్రవరము.

మ ట్టే ను బ్బా రా వు గా రి చే

యస్. గున్నేశ్వరరావుబ్రదర్సువారి

శ్రీ చింతామణిముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపించి

ప్రచురింపఁబడియె.

1923

—* ఈనాటకమునందు వచ్చుచాత్రలు *—

పురుషులు.

మహేంద్రుడు—దేవతలరాజు:

బృహస్పతి—దేవగురువు.

జయంతుడు—మహేంద్రుని కుమారుడు.

మాణిభద్రుడు—కుబేరుని సేవకుడు.

వరకాసురుడు—ప్రాజ్ఞోతిషాధిపతియగు రాక్షసరాజు.

పంచజనుడు, నిశుంభుడు, మురుడు—నరకాసురుని సేనాధిపతులు.

వజ్రకంతుడు, మందపాలుడు—నరకాసురుని బండ్లు.

నూతుడు—నరకుని సాకధి.

భగదత్తుడు—నరకాసురుని కుమారుడు.

శంబుడు—నరకాసురుని మంత్రి.

శుక్రాచార్యులు—రాక్షసగురువు.

చిత్రరథుడు—గంధర్వుడు.

పులహుడు, బృహదశ్వడు—బదరికాశ్రమమునూలు.

దారకుడు—కృష్ణునినూతుడు.

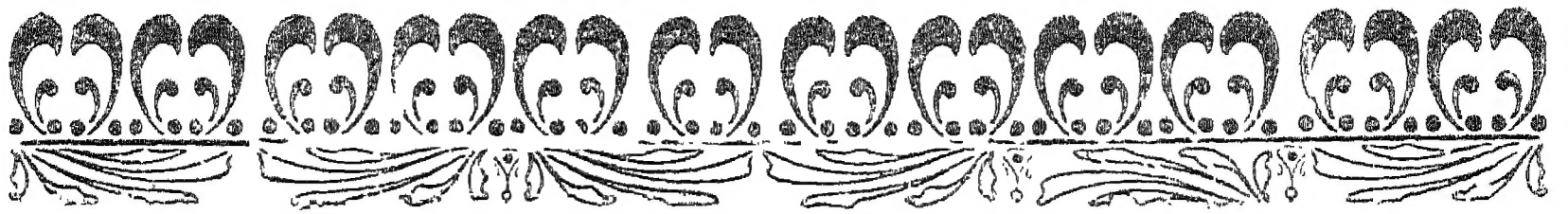
దేవలుడు—కృష్ణుని యంతఃపురపరిచారకుడు.

శ్రీకృష్ణుడు—కథానాయకుడు.

స్త్రీలు.

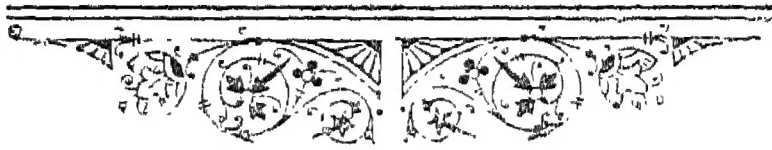
ఊర్వశి—స్వర్గలోకవేళ్యకాంత.

సత్యభామ—శ్రీకృష్ణునిదేవి.

శ్రీ

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

ప్రథమాంకము.

— ❦ —

నాంది

మ. మును లాస్థానకపిండ్రు ; లాగమచమంబు ల్వందిబుంకంబు ; స
జ్జనచిత్తంబులు కొల్వుకూటములు ; సంద్రంబు ల్లనాగారము
లృనుజు లేసెడిసేవ యప్పవము ; బ్రహ్మాండంబు సామ్రాజ్య మె
వ్వని కామాదిమజక్రవర్తి కృపఁ గాపాడు స్వభాస్తాయలన్.

1

మఱియు

తే. గీ. పొణికోటుల స్థల బాత్రములఁ జేసి
జగ మనెను మహారంగ దేశంబునందు
నాటకంబుల నేర్పుతో నడుపునట్టి
సూత్రధారుండు మినుఁ బోయి శుభము లొనఁగి.

2

సూత్రధారుడు—(నాన్యనంతరమున తెరవంకఁ జూచి) పారిపార్శ్వకా! నీ
వొకసారి యిటు రాఁగలవా ?

పారిపార్శ్వకుడు—(ప్రవేశించి) అయ్యా ! ఇదిగో వచ్చియున్నాఁడను. నే
నేమి చేయవలసియున్నది ?

సూత్ర—ఓయీ ! సాక్షులకాలమునుండి ప్రయత్నముజేయుచున్నాను నీ విప్పు
టికిని రంగకృత్యమును సిద్ధముచేయలేక పోతివా ?

పారి—అయ్యా ! మీరు నిస్కారణముగా నాపై నేరమును మోపుచున్నారు.
అంతయు నీవటకే సిద్ధమయి యున్నది. సభాసదులతో మనము ప్రయోగింపఁబోవు
రూపకమును గూర్చి మీరు చెప్పవలసినది చెప్పకపోవుటయే యాలస్యము.

సూత్ర—ఏమీ ! నాదే యాలస్యమా ? అటుయిన నిదిగో చెప్పుచున్నాఁడను.
రసికశిఖామణులగు నో సభాసదులారా ! విద్యజ్ఞనవిధేయుఁడగు బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి

లక్ష్మీ సరసింహకవిచేత నాంధ్రభాషలో రచియింపఁబడిన ప్రసన్నయాదవ మను కీరరస ప్రధానరూపకమును, మే మిరాతి యిచ్చటఁ బ్రయోగింపఁ వలయునొన్నారము. కాళన మీరు సావధానులరయి చిత్తగింతుడుగాక !

సాతి—అయ్యో ! ఈనాటకగుణగుణంబులఁ గూర్చి యిండుకేనియుఁ జెప్ప నైతి నేమి ?

సూత్ర—దానింగూర్చి చెప్పఁదగినవాఁడను నేను గాను.

మ. కవి పొన్నారి, కృతుల్పగ, ల్కథయై బంగారంబు, శ్లేషాది స త్కవనంబు ల్నిగిషీపను, ల్లసవలంకారంబు లుద్యన్మణి నివహంబు ; స్మృతిమేల్చి యెత్తిదియొ, తన్నిర్భాత సే ర్పెట్టిదో వివరింపందగు నాణెకాంకుర గద ! యిర్వి న్బంశితగ్రామణున్.

3

పారి—ప్రబంధ మెట్లున్నను బ్రయోగకుశలుల మగు మనము సభాసదుల రంజింపఁ జేయఁగలమని నేఁ దలంచెద.

సూత్ర—ఓపంశితంమన్యా ! గర్వోక్తులతో నేమి ప్రయోజనము ?

క. తనరూపము, తనవిద్యయుఁ

దన నేర్పును దగుణంబు దనగానము, గ

న్దొని యెవఁడు సంతసింపఁడు ?

తనవిషయము నెంచ నొరులె తగువారునుమీ !

4

మనీషు నీ వనినయట్లు మనము సృయోగకుశలులమే యయిన నంతమాత్రమున సభా సదులు సంతసిల్లరు. ఏమనిన—

చ. కృతి రసవంతమయ్యు మది కిం పొనఁగూర్పదు నాటకు ల్పమ

ర్థతమెయి నాడకుంకినఁ ; బ్రదర్శకు లెల్లఁ బ్రయోగపద్ధతి

న్దతురులె యైన నేమి కృతి నప్పని దైనపు; కాపర్యోగము

న్దృతియును మంచివై నపుడె నిండుముదం బగుఁ జూచువారికిన్.

5

పారి—అట్లయిన గ్రంథచమత్కృతియుఁ బ్రదర్శకులసామర్థ్యముఁ గనిపెట్టి టకు, సభాసదులుమాత్రము నేర్పరులయి యుండవలదా ?

సూత్ర—ఓయీ ! ఇటు వినుము ?

శే. గీ. కవియు నాటకు లేర్పరు ల్గావలయును

సభ్యు లగువార లెప్పుడు చతురమతులె

వంటక త్రియ జాణ గావలయుఁ గాక !

తినెడువారికిఁ దద్రుచు లెలియకున్నె ?

6

పారి—సరే ! చతురమతులయిన సభాసదులంబులు కావ్యమునందును మన
పయోగమునందును గల గుణములు గ్రహించి యానందింతురుగాక !

సూత్ర—గుణగ్రహణపారీణులే యట్లు చేయుదురు. తదితరులు వోషాన్వేష
ణముఁ జేయుచుందురు. అయినను నీ నాటకమును బ్రయోగించునపుడెల్ల సభాస్థారు
లతో నిట్లు మనవిచేయుమని కవి యానతిచ్చియున్నాఁడు.

తే. గీ. సత్కవి యొసర్చు కావ్యంబు సరసువోలే

స్వచ్ఛమై రసవంతమై శోభింప మగుఁ

గుటిలధీవరు ల్గ్రసములు గొల్గలేక

నీనగతి విచారమునకై నెమరికొందుఁ.

మఱియు

తే. గీ. శ్రీపురాణపండకులాష్టి శీలకరుఁడు

సరసుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషావిదుండుఁ

మల్లయాశ్వండు నా మేనమామ యగుటఁ

గలిగె యెటులున్న నీకృతి గుణతిఁ గాంచు.

పారి - అయ్యా ! నీవు సభాసదులతోఁ జెప్పవలసిన దంతయుఁ దప్పకవి నీనాట
నేనిక నాటకప్రయోగమున కారంభించెదను.

సూత్ర—వేషము లన్నియు సిద్ధము చేసెతివా ?

పారి—సిద్ధమయి యెంత నేపయినది ? అదిగో ! మనమిక్కఁడు మహేంద్రుని
వేషము వైచిత్ర్యము మహానైభవముతోఁ గొలుపుండుటకు ముగ్గుటపడుచున్నాఁడు.

సూత్ర—(చూచి)కౌమారు. ఈసభాసదులతో నిలకొక మాట మనవిచేసి బావు
దము. ఓసదస్యులారా !

మ. ఆమరాధీశునితొల్పుఁ డానె యట్లపైన యద్యార్థశీమంజుషా

కృము లాలించి సుఖించి, ద్వారకను సత్యాపహ్మగంధి నమె

తు మురారాతినిఁ గాంచి, మీద హరి కైత్యుల పోరు సంగ్రామ ము

ధ్యమునం దించుక నిల్చి, మీ మనసు లత్యానందముం దొందుట

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

—:—:—

ప్రథమాంకము.

రంగము—ఇంచుసభ.

అప్పుడు పీఠములమీఁద గూర్చుండి మహేంద్రుఁడు, బృహస్పతి,

జయంతుఁడుఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు

మహేం—(విచారముతో నట్టూర్పు విడిచి) ఆచార్య!

చ. పొడ వడఁగెన్ హిరణ్యకశిపుఁడు, గతించెను దారకాసురుం

డడఁగెఁ గథావశేషుఁడయి యాదశకంతుఁడు మాకేకన్ భయం

బుడిగె నటంచు నీత్రదివముద్భృతదానవకంటకంబయ

య్యెడుఁగద యంచు నేఁ దనర నీనరకుం డెటునుండి వచ్చెనో.

1

బృహ—మహేంద్రా! ఎటునుండి వచ్చెనో యన నెల ? పద్మగర్భుని యవివే

కమునుండియు మన మందభాగ్యమునుండియు—

అ. వె. మొదలఁ జేసినాఁడు కిదప దైత్యుతపంబు

మెచ్చినాఁడు వరము లిచ్చినాఁడు

వేల్పుఁబెద్ద యనుచుఁ బేరు పెద్దయె కాని

యతఁడ చేసె మనకు నధిక హాని.

2

మహేం—పద్మగర్భునినిందించుటకన్న మనభాగ జేయమును చూటుటయు క్తము

నేఁ జేసినదోన మేమాకాని యీ నాపరిపాలనము దినదినగండము వేయెం డ్లాయు

వన్నట్టు లున్నది. ఒక రాక్షసుఁడు గాఁడు. ఒక నాటి పరితాపము గాదు. మూడు

జగంబులకు నేకచ్ఛత్రాధిపత్యంబు వహించి మాప్పదిమూఁడుకోటులదివ్యులకు నాయకుఁడ

నయిన నేను క్షణక్షణము ననురభీతిచే గుండెలు చేతఁ బట్టుకొనియుంటఁ జూడ

నాలోనాకే నిద్రించున్నాఁ. అగమిత చిత్రసంఖ్య భకారణ వయిన యీసామ్రాజ్యంబు

నేలుటకన్న నిరపాయంబును, నివృత్తకలలోకవ్యాపారంబును, నిర్తనస్తాపమును నగు

మునివృత్తిఁ బూని సారాయణుచరణంబు శరణంబుగాఁ గానలనుంట నముచితం బని

తోచుచున్నది. అమరపక్షపాతియగు నబ్జనాభుం డెన్నెన్ని యవతారంబు లెత్తి

యెందఁ జెందఱు దైత్యులం దునిమినను నిర్జరు భాగ్యదోషమున వారికులంబులు తామర

తంపరలయి నానాట నభివృద్ధిఁ జెంది యినుక పాతరలట్లు తలుగకున్నవి పాపనిర

తంబును, గుణరహితంబును నగు నా యధమదానపానీకంబునకు పంగివంగి జోహారు

లొనర్పలేక, యొడిగియొడిగి యుండలేక, నపర్యట సలుపలేక, విసిగిపోవుచుంటిని. ఈనరకాసురుండు మృచ్ఛుచనమున సోమకునికన్నఁ గౌర్యంబునఁ దారకునికన్న, మగఁటిమి హిరణ్యకశిపునికన్నఁ, బరకాంతాసక్తి రావణునికన్న, మిన్నయట. విశేషించి లోకభయంకరుండు మురుగును, దుష్కారారంభుండు నిశుంభుండును, గూరస్వభావుండు హయగ్రీవుండును, శౌర్యధనుండు పంచజనుండును వానికిం బాసటయయి వచ్చి నాలుగుభుజంబు లట్లుపచరింతురు. ఇంతకు నార్హిపై నరిగిన మనబలంబుగతి యేమి యయ్యెనో తెలియవయ్యె. నేఁ డదియేమోకాని నూరజనశులభ మగునుత్సాహము నాహృదయమున నెలకొని యుండలేదు. నామనస్సు పరాజయము నే శంకించుచున్నది.

బృహ—మ హేంద్రా! వెఱవనేటిక ?

తే. గీ. మూఁడఁదలఁచిన మేల్కొల్ప నడ లట్లు

ధృతియు భీతియుఁ బొడనూపు హృదయమండు

సాధుజనములు వానినూచవ లెఱింగి

భావిగతుల బుద్ధిని నెంచి పని యొనర్చి.

వేఱచినమాత్రమున నాపదలు దూరమునకుఁ బోవు. ధైర్యమునైన నవి సమీపమునకుఁ రావు. వగచి చేయుచది లేదు. కావున నుదారపురుషులక్షణ మగుధైర్యము విడిచి యుండరాదు.

జయం—ఆచార్యా! అమరేశ్వరుని కింతవేఱఁగుపాటుఁ గలిగించు నాదైత్యుఁ డెవ్వరి కుండుడు? ఏమిమహిమవాఁడు? ఈముచంద్ర మెఱిఁగింపఁబోలునేని నాకెఱిఁగింప వేఁడెదను.

బృహ—వత్స! ఎఱిఁగింపరాకేమి? నెన్నెద వినుము. వినియుండువు గదా! తొల్లి భువనకంటకుఁ డగుహిరణ్యాక్షుఁ డనువానవకులసార్వభౌముండు కలఁచినది. అతఁడు తనమగఁటిమి నిర్బతుల కజేయుండై భూమిదేవిని సిలుగులఁజెట్టి నాకారణమున ననవరతయు దేవసక్షపాతి యగునారాయణుండు శ్వేతవానానయాన ముత్తి యారక్కఱనుఁ జరిమార్చి భూమిదేవిని నుద్ధరించి తనకొమ్మున ధరియించి బుద్ధిగించె. అప్పుడు పురుషోత్తమునకును భవతి యగువసుంధరకును నరకుండు జన్మించె. పదపడి వాఁడు తనతనఁ విశేషమున వారిజాననుని మెప్పించి వరములఁ బడసి మర్తలోకము జయించి దివమును జాట్లుముట్టి యిప్పుడు మనకు వెఱపుఁగొలుపునంతవాఁడయ్యె.

జయం—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి? భువనరక్షణపరాయణుఁ డగునారాయణున కుడు, విశ్వహితకారిణి యగుధారుణికిని నుపయించిన నందనుఁడో యితఁడు? ఈతఁడు నింద్యకర్తములకు వెనుదీయనిరక్కఱనుఁ డెట్లయ్యెను?

బృహ—కుమారా! ఆశ్చర్య మేల? చూడు.

తే. గీ. నిఖిలజనులకుఁ జల్లనినీడ నిచ్చు
బృక్షశఖలు రాపాడు వేళలందు
పాదము నన్నికణము కాల్చునడవు లెల్ల
సన్మభూమితో నేమి యసాధువులకు.

మహేం—కుమారా! అది యట్టిద. చూడు.

తే. గీ. జలదములనుండి పిడుగులు జాటునట్లు
మంచివారికి ఖలులు జనించుచుందు
మంటిలో నుద్భవించెడు మణులలాగు
ఖలులకడుపున నుత్తము ల్లుగుచుండు.

జయం—అయ్య! మీరు సెలవిచ్చినవంతయు నిశ్చయము. దానవకులక్రిమా గతం బగుకాతన్యమునకుఁ దోడు రణస్థైర్యంబునను నప్రతిహతప్రతాపంబునను వాఁడు క్రిమంబునఁ దల్లిదండ్రులబోలి పుట్టెఁ గావున నతఁడు విర్జరుల కజేయుఁడని తోచు చున్నది; యుద్ధవార్త దెలుపుటకు సమరరంగంబునుండి యింతవఱకు మన భటుం డొక్కఁడు రాకుండుటకుఁ గారణ మేమయి యుండును?

బృహ—అఁగో నెవ్వరో యిటు వచ్చుచున్నారు. (పోల్చిచూచి) కుబేరపతి జనుఁ డగుమాణిభద్రుఁడు.

మహేం—ఈతఁ డేమివార్త చెప్పునొకద! ముఖవైఖరి కీడును సూచించెడును.

అప్పుడు మాణిభద్రుఁడు ప్రివేశించుచున్నాఁడు.

మాణి—(తనలో) కటకట! నేను మిక్కిలి మందభాగ్యుఁడను. ఈశ్రీవణ కఠోర మగువార్త మహేంద్రునకు నే నెట్లు విన్నవించును? అయినను స్వామి యగు కుబేరుని నియోగము నడుపక తప్పదు కదా!

చ. అనుపమధర్తమార్గచరు లైనసపద్యులు పాటుచుంటు దు

ర్జనలు కృపావిహీనులును రక్కసు లాజి జయంబు గాంచుటలో
గనుఁగొన ధర్తమే జయముగాంచెడు నంట యబద్ధ మంచునున్
ఘనభుజసారమే విజయకారణ మంచును నేఁ దలంచెదన్.

(ప్రికాశముగా) రక్షింపుము. రక్షింపుము. త్రిలోకాధినాథా! (అని పాదములమీఁదఁ బడుచున్నాఁడు.)

మహేంద్ర—(సంభ్రమముతో) ఓయీ! ఏమి మూడినది? దేవసేనల పరాజయ మెఱింగింప వచ్చితివా?

బృహ—నాకలోకము మృక్కిడిరక్కసులపా లయినదా?

జయం—దేవకాంతల యదృష్టములు విపరీతములె యయ్యెనా?

మాణి—(లేచి) దేవా! మందభాగ్యుడ నైన నేను దేవరకు దేవసేనల విజయ మంగళవార్తలు దెలుపు నోచుకొన్ననైతిని.

మహేంద్ర—ఆదేవాసురసమరము నున కశుభపరిణామ మెట్లయ్యెనో సంగ్రహ ముగా మా కెఱింగింపుము. కాలోచితముగ వలయుచున్నదికరియ యొనర్చుకొందము.

మాణి—(అంజలి పట్టి) దేవరవా రవధరింతురుగాక! ఆవిధమున ముర, నిశుంబు, పంచజన, హయగ్రీవ సమధిష్ఠితంబు లయి దైత్యదానవానీకంబులు లోకంబులు మ్రింగు లాగున నార్చుచుఁ జేర్చి నిల్పిన, యమ, యామహిష, చహన, ధనద, పవన, పశుపతి చక్రములు లగుదిక్పాలకులు వేలుపుమాఁకలం గూర్చుకొని యరదంబులు, ద్వీరదంబులు, బాణంబులు, తూణంబులు, హయంబులు, భటచమంబులు, నాయుత్తంబు గావించుకొని మొగ్గరంబులు వన్ని యెదుర్కొనుటయు నుభయబలంబులు నోహరిసాహరిఁ జెరఁగి సమరం బొనర్చె. అప్పుడు నిర్జరసైన్యారణ్యంబుపయిఁ గాటుచిచ్చమచ్చున దైత్య నాయకుఁడు పెచ్చుపెరిఁగి,

సీ. కఱకుఁగత్తులఁ బూని కా జేరబలములఁ జెఱకుఁగట్టుల నట్లు నటికినాఁడు
యఱకాలఁ జెలరేఁగి యగ్ని దేవునిమాఁక సన్నచీమల నట్లు చమిరినాఁడు
గుడియ చేతనుఁ బూని కదిసి వారుణసేన నాలమందల నట్లు తోలినాఁడు
శరపరంపరలేసి జముబంట్ల మేనులు చింది జల్లెడ లట్లు చేసినాఁడు

కోల్పులులఁబోలు దైత్యులకోల్పులఁ జెడి

వేల్పు లలమేఁకలటుపాతీ విఱుఁగవలసె

దిక్కు లేనివార లోదివిజనాథ!

దిక్కుమాలినవార లై తిరుగవలసె.

7

మఱియు సేనలు పోయినపోకగాఁ దిరిగి చూడక చనుటయు,

తే. కీ. మన కృశానునితేజంబు మంటఁ గలసె,

నాఁటి వరుణదేవునిశక్తి నీటఁ గలసె,

నెచటికో వాయుబలమెల్ల నెగిరిపోయె,

జిక్కి నగ మయ్యె నీశానుఁ ధుక్కు దక్కి.

8

మహే—(విచారముతో) అన్నన్నా! ఎంతకష్టము! అవ్వల నేమయినది?

మాణి—అనంతరము సంగ్రామప్రసిద్ధు లగుసిద్ధులును, రిపుజనదుస్పాద్యు లగు
చామ్యులును, పరాక్రమహర్యతు లగుయతులును, ధనుర్విద్యాధరు లగువిద్యాధరులును,
అనుగంధంబులు లగుతక్కుంకల భేదరులును, నిశాచరులం దలపడిరి.

మృగా—దైవము వారి కయిక దోడుపడకపోయెను గా?

మహే—దానవులకుఁ దోడుపడియె ననుఁడు. ఆతరువాత నేమి జరిగినది?

మాణి—ఏమి జరిగినది యని యడుగ నేల? ఈయశుభము తుదముట్టఁ జెప్పెన
విచారి.

శే. ౧. అమరజేగ విశృంభించి యంతఁ దలుము

కేల్లుజోదులు వెన్నిచ్చి విఱిగి చనిరి

యొకఁడు పోయినదెసకు నింకొకఁడు పోక

దెగినహారంబులోని ముత్తియము లట్లు.

9

మృగా—సరే, ఇంక వినవలసిన జేమి యున్నది?

శ. ౨. జ్వలనదేవుఁ డోడె, జలధి నాయకుఁ డోడె,

నందపాణి యోడె, ధనదుఁ డోడె,

కూల్పవాఁ డెవండు కుటిలదైత్యులఁ గర్త

మనుభవింపవలయు నంతెగాక.

10

మహే—అయ్యా! మాణిభద్ర! ఇప్పుడు నాయనంగు నెచ్చెలు లగుదిక్పాలు
లేం దున్నవారు?

మాణి—దేవా! ఎందున్న వారని తెలుపుదును? కొందఱు పలాయితు లగు
యొక దానవులు వారినిఁ బట్టుకొని బంధించి శిబిరంబుల నుంచెరి; కొందఱు వాహనం
బుల కెక్కియు మఱికొందఱు పాదచారు లయియుఁ దల విరియఁబోసికొని వెనుక
చూడక పోయెనువో తెలుంగక దానవులవారిఁ బడక తప్పించుకొన నూడనిఁ బాటు
యొడిరి. కొందఱు పలువిడలేక యెందేని నక్కి సుక్కి యున్నవారు.

మహే—హా సఖులారా! దిక్పాలులార! మీకెట్టిగతి ప్రాప్తించెను? ఓయీ
నందభర! ఎన్నఁడును నీడవోని నీకాలదండమునకు నేఁ డింతపాటు వచ్చెనే! నిజ
ప్రకారము ప్రకంఠితకాలకంఠుఁ డగుదశకంఠునిఁ బూరికిం గొనని నీ మగఁటిమి తుచ్చుఁ
డగురకునిమోల మొక్కవోయెనే? ఓయివరుణా! మృత్యుజాలసంకాశంబు లగునీపా
శంబులు దనుజకంతప్రదేశంబుల నిరర్థకంబు లయ్యెనే? అగ్నిదేవా! శాత్రవసేనా

తూలంబులం గాల్చునీకీలంబులు దనుజులకుఁ జెందకరణజాలంబులయి తోఁచెనే? ఓయీ
చైర్యతా! 'వజ్రం వజ్రేణభిద్యతే' యన్నట్లు మాచూబలాభిశోభితు లగుదానవులను
దానవాంశమునఁ బ్రబోధించిన నీవు నిర్దింతు నని కొంతయాశతో నుంటిమి. అనియెల్ల
వచ్చుయ్యో. మిత్రమా! కుజేరా! నిగ్రహానుగ్రహానమధ్యఁ జగుభగవానుఁడు కాలకంఠ
కుఁడు నీకు సంగడికాఁడై నిను గాచుచున్నను నీ కీపాటులు దప్పుపయ్యెను.

ఆ. వె. నరకుఁ డెంతవాఁడు నారాయణుఁడు తోడు

మదనచైత్ర తోడు మన కటంచుఁ

నింత దక్కియుండఁ జిట్ట లింతలు పుట్టె

నుక్కుమేడఁ గాల్చె లక్కసీల.

11

జయం—అగ్ర్యా! మిక్కిలి యధైర్యము పడియెద వేల? ఆపత్సమయమున
కూడ లనుసరింపఁదగినమార్గ మనుసరింపుఁడు

మాణి—మహేంద్రా! ఊరక యధైర్యముపడి యేమి చేయుదును? ఇంకను
నావదియింపవలసిన దిండుక కలదు. నేను చెప్పవది సొంగముగా విని సమయాను
కూలముగా నెయ్యది కర్తవ్యమో దాని నొనర్తురు గాక!

మహేం—అట్లయిన నీవు చెప్పవలసినదంతయుఁ జెప్పము వినుచున్నాఁడను.

మాణి—పిమ్మట యక్షేశ్వరుఁడు కుజేరుఁడు రణరంగమునుండి తొలఁగి తన
సాయముపైఁ గూరుచుండి పరుగిడుచు మార్గాయాసముచేత వగచ్చుచు నెంతయుఁ గష్ట
మున నన్నుఁజేరి తమ కిట్లు సందేశ మంపె. “త్రిలోకాధినాథా!”

చ. నే నిటు వైతి; నాజి రజనీచరకుండై గెల్చె; వాయు, నై

శ్వానరముఖ్యులం దొలఁగి పొడిగి, కావఁ గదయ్య నంగనో

ద్యానము, నంగనాతతి, సుధాకలశంబును, పాదబాతనం

తానముభామరదుఃప్రవితానమును, నృన కామధేనువున్.

12

మహేం—మిత్రమా! కుజేర! ఆపత్సమయమునందును స్వామిపీతమును మఱి
వని నీచరిత్రము శ్లాఘాపాతము. ఓయీ! మాణిభద్ర! అట్లయిన నిప్పుడు రాక్షసేంద్రుని
యుద్యమ మేమి?

మాణి—దేవా! దురాత్ము లయినశాత్రువులు జయమొందినపుడు పరాజితు
లయిన పగతుర నేమి నేయుదుకో యదియే వాని యుద్యమము.

బృహ—అది యేదో తేటతెల్లముగా నెఱింగింపుము.

మాణి—దానవబలంబులు దేవబలంబులను నులుగూడి వెన్నంటి పలుముచుండ
మేముగంభీరభీషణంబు లగుభాషణంబులతో రాక్షసరాజు తనబలంబుల కిట్లనియానతిచ్చె.

ఆ. వె. పూలతోట లనక పుణ్యభూము లనక
రాచనగరు లనక రచ్చ లనక
వేల్పుబోలి సొచ్చి వీరదానవులార !
కొంతు జంతు లేక కొల్లగొనరొ.

13

బృహ—అట్లయిన మనము మనకాగూకతనియైన నుండవలయును.

మహేం—అమ్మా ! ఎయ్యది యాయదనరమం దాచరణీయమో యెయ్యది
యనాచరణీయమో నే నెఱుంగజాలకున్నవాడ. మనసేన చన్న తెఱుగును రాక్షసుల
యున్న తెఱుగును విన నామనమున సమరసన్నాహనోత్సాహంబు డిందుపడినది. త్రిది
వంబు విడిచి పోవునమన్న పరిజనంబులు పడునగచాట్లు దలంపునకు వచ్చి నన్ను గాలు
గదపనీయవు. దానవు నెదుర్కొందమన్న వానినోర్పు టిదిది. కావున నిష్క్రమ నే
నేమార్గ మవలంబింపవలయునో మీరు నిర్ణయింపవలయును.

(తెరలో)

ఓహో ! సిద్ధ, సాధ్య, విద్యాధర, గంధర్వ, యక్ష : కిన్నర, భేచరులారా ! త్రిలోకాధి
నాథుఁ డగుమహేంద్రుఁ డెందున్నవాడు ? ప్రాస్తోతిషాధినాథుఁ డగుదానవేశ్వరుఁ
డాతని దర్శనము చేయవచ్చినాడు. కావున నాతఁ డున్నతా వెఱిగింపుడు.

బృహ—(ఆలకించి) కడమపని చేయుటకు రాక్షసాధముఁ డిదిగో నీదెసకే
వచ్చినాడు.

మహేం—ఆచార్య ! ఆచార్య ! కర్తవ్యము ? కర్తవ్యము ?

జయం—అంతఃపురరక్షణ మవస్యకర్తవ్యము.

బృహ—మహేంద్రా !

ఆ. వె. శౌర్యఫక్తి దలఁపఁ జనక యుండుట మేలు

శత్రుధాటి దలఁపఁ జనుట మేలు

రెండు పోల్చిచూడ మొండిరక్కసునకు

సకల మిచ్చి చనుట చాల మేలు.

14

మహేం—అట్లయిన స్త్రీలగతి యేమి ? తక్కుంగలవారలగతి యేమి ?

నీ. కనబడ్డనతి నెల్లఁ గవయఁజూచెడునీచు గారవించునె వేల్పుఁ గన్నియలను ?

మా పేరు వినినంత మండిపడెదుదాయి ముద్దుసేయునె నాదుపుత్రకులను ?

స్వర్గమంతయుఁ బాడునలుప నెంచెడుకూళ విడిచిపోవునె కల్పవృక్షములను ?

మునియాగపశువుల మ్రుచ్చిలించెడుపాపి యపహరింపఁడె వేల్పుటావు వకట !

కరుణ యెట్టిదో యెఱుంగని కటికఁచెనఁటి

బ్రతుకనిచ్చునె యింక నైరావతమును ?

ముష్టిగంటులదొర కింత మాఁడు ననుచు

నించుకేనియుఁ గలసేని నెఱుంగనైతి

15

బృహ—వాఁ డెంతఘాతుకకర్మనయిన నొనర్చుటకు సంపేహింపఁడు. కావున నచ్చరలను, దక్కుంగల వియచ్చరాంగలను మేరుపర్వతగుహలకుఁ దోడ్కొని పొమ్మని జయంతకుమారు నంపుట యుచితము. అమృతభాండమును గామగవియు వారలతోఁ బోవు గాక !

మహేం—అట్లయిన నింక జాగొనరించిన ప్రయోజన మేమి? వత్స! జయంతా!

చ. తడయకు మన్న దానవకదంబము సేరకమున్న వేలపుం

బడఁతులతోడ మీజనని భద్రముగా గొనిపోఁ గదన్న కా

బడవులకైనఁ బర్వతగుహంతరభూములకైనఁ జెచ్చెర

నృమవఁగఁ గొంతకాల మిటఁ గ్రమ్మజవత్తురుగాక యిందఱున్.

16

సుజీయుఁ బులోముని గారపుబట్టియుఁ, జతుర్దశభువన నాయకుని పట్టమహిషియు, నసూర్యంపశ్యయు నగు మీయంబతో నాలటడ్డలసంరక్షణము సేయఁజాలని వజ్రపాణి యిట్లు చెప్పె నని పలుకుము.

చ. మదమునఁ బొంటిసంపదలనూట చలంపకు, శోక మెచ్చు; నొ

క్క-నెలవునంద కష్టములు గాపుర ముందునె యెల్లయపు; మే

ర్దినములు వచ్చు, పెండియును దివ్యులకో సఖీ! యాశురాలునే

శను జిగిసూలుచెట్లు మరల నృధుమానయున న్నిగుర్పవే!

జయం—జేవా! అట్లయిన మీ రాసతిచ్చినట్లు చేసెద. (అరి పోవును.)

(తెరలో)

చ. తునియు బగాఁగఁ గొండలను ద్రుంచినదోర్బలశాలి, యాయరా

ల్యను వలసించినట్టిరసి కాగ్రీణి స్వర్గపురైక నాగుఁడున్

గను లొకవేయి దాలిచి జగత్త్రియము న్గనిపెట్టునేత, య

య్యనిమిషనాగుఁ డేడి, దనుజాధిపుఁ డాతనిఁ జూడఁ గొరెడున్.

18

బృహ—అదిగో నడచుచున్న తమాలవృక్షములో, పుంజీభూతము లగుకాటు చీకటులో, యన రాక్షసులు మన మున్న దెసకే వచ్చుచున్నారు. ఇదియును మేలే. ఇంతలో జయంతకుమారుఁడు కాంతాసంతానమును నిరపాయముగాఁ గొనిపోవమ్మను.

మహేం—ఆచార్య! నిపు డితనితో నె క్లదుక్కొని సంభాషింతము? సామ వాక్యములతోఁ బట్టుపఱచిన సంధికి నంగీకరించునేమో?

బృహ—ఎంతవెట్టివాఁడవు! దురాత్ముఁడు కాంతవచనములఁ జక్కఁబడునే?

తే. గీ. అధముఁ డగువాని సామవాక్యముల యోగ్య

లనునయింప నాతనియల్కి యనుమడించు

కెజయఁ గాగినచమరుపై నీళ్లుదల్లఁ

బొగయు మంటయుఁ బుస్సున నెగయుఁజ్జు.

19

మహేం—అట్లయిన నతఁడు రాకమున్న చునుష్టేయము నుపదేశింపుఁడు.

బృహ—అది యీవఱకే యుపదేశింపఁబడినది. అయినను మఱియొకమాటు చెప్పెద. ఆదానవుఁ డీకొలువుకూటనుం జొచ్చినతోడనే నీవును నేనును మనవైరమును మనమనములనుండి దూరముగఁ గోలి యెరిసి నుపహుమానంబుగ నెదుర్కొని చింతామణి భవప్రీతంబున నానీనుఁ గావించి నాకభువనంబును, నందనవనంబును, గల్పభూరు హంబును గనకాంబుజములు వాని కొసంగి మనము గొలుగుట కార్యము.

మహేం—మన మెచ్చట నుండవలసినవారము?

బృహ—మేరుగుహలచెంతనో, మానససరోవరముపొంతనో?

మహేం—మన కీదుఃఖమునండి విమోచన మెప్పుడు?

బృహ—రాక్షసుని మరణనూచన మెప్పుడి? యప్పుడు.

మహేం—అది సంభవించు నెట్లు?

బృహ—ఇట్లు. ఆశ్రితావసరాయణంఁ డగునారాయణుఁడు దుష్టబానవనిగ్రహంబునకును, శిష్టమానవానుగ్రహంబునకును యాదవవంశమున నుదయించెనని పరమేష్ఠి ససత్కుమారునకుఁ జెప్పఁచుండఁ గొల్లి యొకవాఁడు నేను వింటిని. మనమానవకీనఁదను నాశ్రియించి యూపితస్సగరము నీడునము. అతనిచేతఁ గాని తామ్యనిచే నీలోకకంట కుఁడు విలక్తిమారఁడు. మేటిరాకాసులఁ బోకార్ప నతఁడు కంకణము గట్టియున్న వాఁడు. ఆనందనందనచరణారవిదములపాలఁ బడినవారు పడినవారు లేరు.

మ. అగోదంకారము లాజవంజవతమోహరప్రభావంతయు

ల్లగదానందముల్ సురారియువతీ సౌభాగ్యలుంటాక

ల్నిగమోర్వీజశిఖాప్రవాళములు కాళీయాహినిర్బంధముల్

భగవంతుం డగు దేవకీతనయు శుంభత్పాదపంకెజముల్.

20

కావున నాపుండరీకాక్షుకడకు మాణిభద్రుని నుచితసందేశముతోఁ బుత్తెంచుము. దాన మన నెంజిలి సమగ్రియుగాఁ దీలును.

మహేం—అవివేకాంధకారాతశయమునఁ దెన్నుఁగానక తరుగులాడుచున్న నామనస్సునకు మీవచోదీపికలచేఁ జక్కనిదారి పొడకట్టినది. అట్లొనర్చెద. అయ్యా! మాణిభద్ర! నీవు మాకు దూతవై యమరకార్యముం తీర్పవలయు. ఇది సకలభువనహితము.

మాణి—దేవా! అజ్ఞాసింపుము. నేవకున కిది మహాప్రసాదము.

మహేం—అట్లయిన నోమానిభద్ర! జగత్కల్పసంధాయకుఁ డగువాసుదేవుఁడు
వాసము నేయు ద్వారకానగరమునకుఁ జని యదుకుల కమలాకరప్రభాకరుం డగునా
పుండరీకలోచను సంవర్ధించి దివౌకసులమూర్తి సమగ్రమముగా విన్నవించి,

నీ. కాశీయభణిఫణాగ్రములఁ దాండవమాడునడుగుఁదమ్మలకు జోహారు లనుము
అదితికశ్యపులకు నవతరించిననాఁడు మా కొనర్చినమేలు మణవ మనుము
అమరసంతతి యిట్లు లగచెట్లు పడుచుండ నొరులకై వడిఁజూచు టొప్పదనము
ఈ తెఱంగునఁ జేయ లాఁతివార పే మేము చాలకాలమునాఁటిసఖుల మనుము

ఆలుబిడ్డలదెసఁ జూచి యమరవిభుఁడు

వేయుఁగన్నలబాష్పము ల్విడిచె ననుము

అనురఁగడ తేర్చుపని తన కలఁతయనుము

దైవహిత మాట నీయది తప్ప దనుము

మాణి—దేవా! అట్లంతయు విన్నవించెదను.

బృహ—దానవ్రుఁడు వచ్చునటకు నీ విటనుండి యతనిపల్కులు విని వెలుదములఁ
గని యవ్వల నరుగుము. అప్పుడు నిర్జరులయవస్థ యానవేంద్రునినకు సమగ్రముగ నెఱిఁ
గింప నవకాశ ముండును

మాణి—హా! కష్టము. కష్టము. దానవ సైన్యంబులు సకలభూములకు రా నీ
వచ్చినవి.

బృహ—మహేంద్రా!

నీ. మనమున నించుకేని యనుమానము నొందక దానవేశ్వరు

న్దని వినయంబుతో నెదురుగాఁ జని గద్దెయఁ జేర్చు; లావు మా

యువపుడు నల్పఁడై యొదిఁగియుండుట న్యాయతగాదు; గ్రీష్మకాలం

దున బలుటిప్పలుంబడునదుట్టాలుకారునఁ బూర్తిఁ జెప్పవే ?

22

మణియు నోసునాశీర !

తే. గీ. అధిక తేజస్సులకు వైన నప్పుడప్పు

దుచ్చనీచదశలు గల్గుచుండుఁ జూచె

జగము వెలయుంపఁగల సూర్యచంద్రులకును

గ్రామత నుదయాస్తమయములు గల్గునట్లు.

23

మహేం—దేవగురువులయుపదేశము శిరసావహించినాఁడ. (అప్పుడు నరకా
సురుఁడు, పంచజనుఁడు, వజ్రకంఠుఁడు, బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నర—ఓ యీ పంచజనుడా! బాహుబలంబున, బుద్ధివై భవమున మనకన్న నట్టిఁ జగుమహేంద్రుని సింహాసనభ్రష్టునిఁ గావించి నాకలోకమునుండి పాటఁదోలక మన వంశకర్తలగు నాదిరాక్షసు లూరకుండుటకుఁ గారణమేమి?

పంచ—దేవా! ఆమహాత్ము లూరకుండలేదు. దివిజదుస్సాధ్యవిక్రమక్రీడారంభు లయిన మహాపూర్వులు త్రిలోకవిజయంబు గాంచినపుడు కుటిలుఁడగు విష్ణుదేవుఁడో మతి లేని శకరుడో యేవో యాపయలేత్తి వారలఁ గడతేర్చునుండువారు. ఆకారణంబున నీతని కింతవిభవము జరుగుచున్నది. ఈపర్యాయము మీరన్నట్లు నిరాటంకముగా జరుగఁగలదు.

నర—(నవ్వుచు) మనదానవవీరులు నిజముగా నాదామోదరునిచేత సయితము నిహతులయినా? అట్లయిన వాఁపరాక్రమ మెట్టిదో చూడవలసినదే.

వజ్ర—మహాప్రభూ! వారువట్టిపిశికివారు. మీముండుర వారు దిగదుడుపునకై నను బనికీరారు.

బృహ—మహేంద్రా! అడిగో దానవుఁడు. వాని నెదుర్కొండము రమ్మ.

మహే—దానవేంద్రా! నీకు స్వాగతము.

బృహ—దానవేశ్వరా! నిజము మగుఁ గాక!

పంచ—నీ వన్న ను ననకున్న ను విజయ మీవలకే యయినది.

నర—(ఆశ్చర్యము నటించుచు నింద్రునితో) ఎవరు వీరు? నముచిగర్వ నిర్వాపణ భూర్వహుని, పాకప్రతాపగంధసింధురపంచాననులు, జలప్రాణానిలకాలభుజంగులు నగు నహల్యభుజంగులూ? మహేంద్రా!

మ. అపరాధంబులు గల్గె మావలన చుండారాతి నైన్యాటవీ

తపనోద్యద్దహ నాయమానపటుగోర్ధర్వప్రతాపాఘ్ని ని

న్నిపు డీరీతినిఁ జూడవచ్చితిని నే నిన్నాట్లు రాకుంటకు

స్వప్తోడన్ శమియింపు తమ్ముఁడఁ గదా యెంతైన దేవేశ్వరా! 21

అయ్యో! మఱచితిని. నేను మీకుఁ దమ్ముఁడ ననుట మిమ్ము రెండవమా అవమానించుటగదా!

వజ్ర—అజాగశస్త్రసములవలె నిరర్థకమయిన పజ్జాయుధము ధరించి యీ పరాశ్రమహీనుని తమ్ముఁడనిశించుకొన్న మీకవమానము మహాప్రభూ!

పంచ—ఓ మహేంద్రా! ఓ దేవగురూ! నేను పంచజనుఁడను; నరకమహారాజు బంటును.

బృహ—మేము మీ మైఠుగకపోలేదు.

మహేం—దానవేశ్వరా ! ఉల్లసపుబలుకులతో నేమి బ్రయోజనము ? శత్రు రాజులపై దండువెడలుట తుత్రియధర్మ మగుటచే నీ విటు చేసితివి. ఇందు త్తమింప వలసిన దేమున్నది? జయము నొందితివని యెఱుంగుదును.

మాణి—(తనలో) ఈసమయమున నే నిచ్చట మండరాదు. చాటుననుండి నీరి పనులఁ గనిపెట్టెద (అని పోవును.)

నర—పురందరా! నామాటలకు నీ వింత యుడికెడవేల? అట్లయిన నింక నాల్ల సపుబలుకులతో నేమి? నావచ్చినపని చెప్పెద వినుము.

తే. గీ. ఎల్లభువనంబులకు నీవ యేలిక వంట

బలము గలవాఁడ వంట మానవంతుఁడ వంట

కొండ టెక్కలఁ గొన్నింటిఁ గూల్చితి వంట

యేది చూతము రణ మిప్పు యించుకంత.

బృహ—(తనలో) మా యసహాయత్వము నెఱిగి వీడు మర్దు మాటిమాటికి రణమునకుం బిల్చుచున్నవాఁడు.

మహేం—మనుజేశ్వరా! రణమునకేమి? అదియొకభాగ్యముకాదు. చూడుము.

చ. కనుఁగొన దేవదానవులు కశ్యపుసంతతివారె కావున

స్తనుజవరేణ్య! యన్నలకుఁ దమ్ములకుం బగ జెల్లునయ్య? లోఁ

గినియక మీరు మే మెపుడు క్షీరము నీరములట్టు లుండిన

న్మనలను దేఱిచూడఁ దరమా యొకమాత్రపువాని కాజిలోన్.

నర—ఆహాహా! ఎంతకాలమునకు నేను మీకుఁ జాట్టము నయితిని?

పంచ—సోదర ప్రేమ మహేంద్రునిశరీరమునుండి వెల్లివిరిసి పాటుచున్నది.

వ్రజ—పిల్లుల కెలుకలును, దోడేశ్వకు మేఁకలును నెంత దగ్గరచుట్టములో మాకు మీరును నంత దగ్గఱ చుట్టములే.

బృహ—ఓదానవసార్వభౌమా! ఈమహేంద్రుఁడు వచియించినట్లు మన యుభ యకులములు పొందుపొసఁగియుంట యుచితము. మీరు రాక రాక వచ్చినయతిధుల గుటచే మా కాదరణీయులరు. అందుచేఁ గూరుచుండి ప్రసంగింతము. నీ వామహేం ద్రప్రీతము నధిష్ఠింపుము.

మహేం—దానవేంద్రా! అట్లు చేయుము. మాకు మీ రతిథులుగదా!

నర—ఓహోహో!

ఉ. ఎన్నఁడు లేనికూర్చి యిది యెప్పటినుండి జనించెనయ్య? నీ

కిన్నరకుండు దేవవిభుఁ డెక్కడుప్రీతము నెక్కువాఁడె? మీ

రన్నను నే నొక్కగలనా యది యయ్యది యెక్కువాఁడు తాఁ

గన్నులు వేయి దాల్పవలె గౌతమునింటను గోడి గావలెన్

వజ్ర—నిజము. నిజము. అంతమహిమ గలవాఁడే దాని వధిస్థింపవలెను. పాప మీమహేంద్రుఁడు కష్టపడి రేయి యనక పగ లనక కోడియో కుక్కయో యయి చేయిగన్నుల దెచ్చుకొన్నాఁడు. అంతపాటిశక్తి యెవరికివచ్చితి?

బృహ—(తనలో) రాక్షసుల యెత్తిపొడుపుమాటలు భరింపశక్యముగాకున్నవి!

మహేంద్ర—(తనలో) ఇంతకన్న శూలములతోఁ బొడిచిన మేలు కటకటా, కాల మెంతలో మాతీనది.

బృహ—దానవనాయక! ఎన్నఁదో పొరపాటున నొనర్చిన లోపముల నెంచి యింతవానిని మీరధిక్షేపించుట మీవంటి వీరపురుషుల కుచితముగాదు.

నర—అట్లయిన మీకు హితమగుపనియే యొనర్చెదను. చిత్తగింపుఁడు. ఓయి మహేంద్ర! భూధరపక్షచ్ఛేదనకౌండ !

మ. ధరణీరాజ్యము పీఠభోజ్య మని పెద్ద లెస్సఁగా విందు ని

ర్థరహితేశ్వర ! రెండుపల్కుల కిటు నృత్యక్షుత్తుగం బిమ్ము నీ

కరమందుం గులికాయుధంబుఁగొని సంగ్రామంబు గావించువా?

సురసామ్రాజ్యపరంబు నాకుఁ గరము జ్ఞాపించి యర్పింతువా ?

29

పంచ—మహారాజా !

తే. గీ. కాటుదండంబు, ధనదునికఱకుఁగత్తి,

నరుణపాశంబు, మనమీద వచ్చు లయ్యె !

వజ్ర మేటికి ధరింపవలయు వీఁడు ?

కొండలను రాళ్ల మలఁచి చెక్కుటకె గాక !

వజ్ర—దేవా ! మీరు చూచినతోడనే యెన్నఁదో వచ్చినట్లు నిశ్చేష్టులగు నీదేవరాజబృహస్పతులు యుద్ధము సేయుదురా? బలహీనులమీఁద నెగురు మన్నచో నీయనవంటివారు మఱియుండరు.

నర—మహేంద్రా! ఊరకయుండెదవేల ? ప్రత్యుత్తరమిచ్చు

పంచ—హరియో హరుఁడో తమకుఁ దోడ్పడువఱకు నిరుత్తులయి యుందురు కాఁబోలు?

వజ్ర—హరియా వచ్చుట ? అతఁడు తనరక్షణముఁ జేసికొన్నఁ జాలు. వీరిని రక్షించినంతఫలము.

నర—అన్నట్లునుఱచితిని. ఓదేవరాజా !

మ. హతి మీపాలిటి దేవతం బనుచు దైత్యధ్వంసి యంచు న్నుతిం

తురుగా మీరలు సర్వకాలమును జేతుల్తోడ్చి; వాఁ డేఁ డి? య

క్కరకు నాడె యేమి? వచ్చి మిగుల స్థానణ్య మేపార ని

ర్లకుల ప్రోవ దేమి? పిమ్మట సమాశ్వాసింపఁ దావచ్చునే? 30

మహేం—(తనలో) హరి నీవిధముగా నిందించు వీని కేమిగతి కలదోకదా?

బృహ—(తనలో) ఇట్టి పై సరీత్యములు కాలమానమ్మ మోరవానియందుఁగన్పట్టును.

వజ్ర—గురుశిష్యు లిద్దఱు దెల్లముకొట్టినరాళ్ళవలె నూరకుండెద రేల? మహా రాజున కేదో యొక ప్రత్యుత్తర విండు.

మహేం—ఆచార్యోత్తమా! ప్రత్యుత్తర మొసఁగుదు.

బృహ—దానవేంద్రా! వేయుమాట లేల? ప్రతాపాలనపరిశోషితదిక్పాలక సేనాసముద్రులును దృణీకృతనారాయణులును నగు మీతో సమర మొనర్ప మహేం ద్రుఁ డెంతవాఁడు? అతఁడు సంధి యుచిత మని యూహించుచున్నాఁడు.

పంచ—దేవదానవులవైరము సంధిచేసికొనుటకుఁ బాకము తప్పినది.

వజ్ర—ఇంద్రునకిష్టుడు భయభ్యురముచే నొక పెద్దసంధిరోగము ప్రవేశించినది.

నర—మహేంద్రా! అట్లయిన నానిశ్చయము విస్పష్టముగఁ జెప్పెద వినుము.

మ. పలుమఱు వింటి నచ్చరలపాటలు చెర్చితి నీవు మేను ని

ర్తలశ్మదుపారిజాతకునుమంబుల పెజ్జలమీఁద నాకభూ

ములు చిరకాల మేలితివి పూర్తిగఁ జెల్లెను వందు మీకు దై

త్యుల కిఁక వంతు చెల్లఁదగు దూరము పొండు తొలంగి వేలుపుల్. 31

దేవత లెంతకాలము స్వర్గము పరిపాలించి రంతకాలము దానవులును పరిపాలించి గాని తొలఁగరు. మఱియు స్వర్గమునుండి యొక్కపూరిపుల్ల యయివఁ గొవక యొందయినఁ జని బ్రతుకుఁడు. దీనికి విరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తింతురేని యూనరకుఁడు వేల్పులపై జాలి వొందువాఁడు కాఁడని మీర యెఱుఁగుదురు.

పంచ—దేవా! మీరు లెస్సగా సెలవిచ్చితిరి.

వజ్ర—ఈపాడు దేవతలు నేటికాలమునకు మాయుసురు తగిలి పోవుచున్నారు.

మహేం—(విచారముతోఁ దనలో) రాజ్యలక్ష్మీ! నీవు చంచల వసుమాట నేఁడు నిశ్చయమయినది.

బృహ—(తనలో) అనుకొన్నదాని కేమియుఁ గొఱత కలుగలేదు.

మాణి—(తనలో) కటకటా! త్రిలోకాధీశ్వరున కెంత కష్టమునచ్చినది? ఇంక

నే నిచట నిలువఁజాలను. నాశనిమీఁదఁ బోయెదను. (అని నిష్క్రమించును.)

నర—ఓయింద్రబృహస్పతులారా! మీయునికి నాకోపాసలంబులకు బ్రజ్జ్వలన హేతువు. కావున మీ రిటునుండి సత్వరము పొందు.

వజ్ర—చుట్టుపట్టు పొలిమేరలోనైన మీరు కదలుదురేని మీగుండెలలో నిద్రపోయెదను జాగ్రత్త.

బృహ—మహేంద్రా! ఏల యాలస్యము? పోవుదము రమ్మ.

మహే—(తనలో)

సీ. చిరకాలమునుండి సురలకాణాచి యా విబుధలోకమును విడుచు టెట్లు?

చింతామణీభద్రసింహాసనం బున్న యమరావతినిఁ బాసి యరుగు టెట్లు?

మధువై రిచరణాబ్జమకరందరస నైన మందాకినీనిఁ గుఱచు టెట్లు?

సిరికిఁ దోఁబుట్టువై క్షీరాబ్ధి నుదయించుపారిజాతముఁ బాసి బ్రతుకు టెట్లు?

దినము నైరావతము నెక్కి తిరుగ కుండ

కాలినడకను నట్టిట్లు కదలు టెట్లు?

నందనోద్యానవీధుల నడువకుండ

నిముసమైన నేఁ బెఱచోట నిలుచు టెట్లు?

మహేంద్రబృహస్పతులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

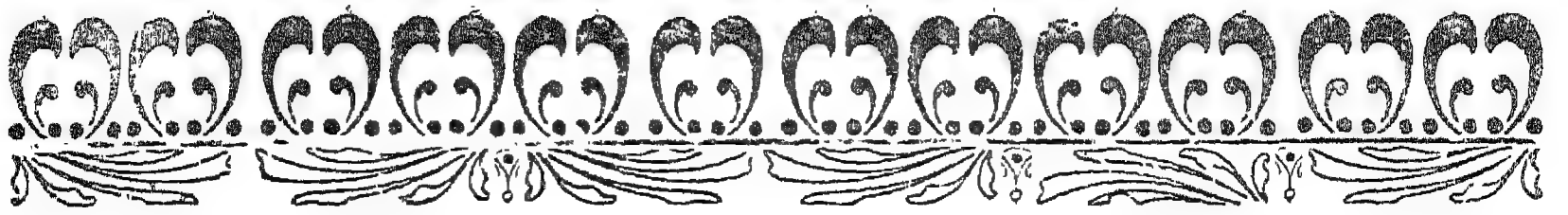
వజ్ర—ఇప్పటికి నాకమునకు దరిద్రదశయంతయుఁ దొలఁగి శోభ కలుగు కాలము వచ్చినది. దేవా! మీ రి చింతామణీభద్రసింహాసనమధిస్థించి పేదీప్యమానప్రభ లతోఁ గొలుపుదీర్చి మాకన్నులకు విందు సేయవలయును.

పంచ—దేవా! ఇప్పు డీపీఠము నెక్కవలదు. భగవంతుఁడును దానవకుల త్రేమంకరుఁడును నగుశుక్రాచార్యుని యనుమతంబునఁ బుణ్యదినంబున సుమూహూర్తం బున మీరు సురసామ్రాజ్యపట్టాభిషే క్తులగుట యుచితము.

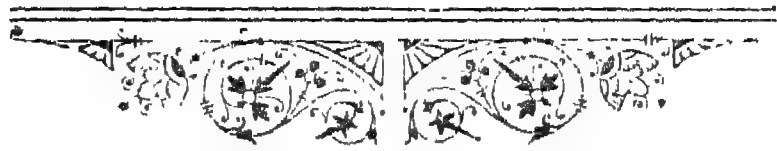
నర—ఇది యవశ్య మాచరణీయము. ఇంతలో నాకలోకవైచిత్ర్యములఁ గనుఁ గొందము రండు. పట్టాభిషేకముకన్న ముందు మహేంద్రుని యుంపుడుకత్తె యగు ఊర్వశిని సందర్శించుటకై నామనంబు తత్తరపడుచున్నది. దానిచక్కదనము వర్ణనా తీతమని మున్న నారదాదిముసులవలన వినుచుందును. కావున సత్వరము పోదమురండు.

పంచ—చిత్తము.

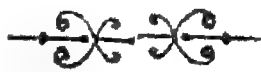
(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

ద్వితీయాంకము.

అప్పుడు మందపాలుడను రాక్షసుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.

మందపాలుడు—(తనలో) ఛీ! ఛీ! ఈపాడుస్వర్గమున కేలవచ్చితిని? ఈయ
మరావతీవట్టణమును జూచినది మొదలు నాకు 'పేరుగొప్ప యూరుదిప్ప' యనునా పేరే
జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. ఈరగరము సకలవస్తుసంపన్న మనియు సకలసంపదలకు స్థాన
మనియు మహావైభవసమేత మనియు పలుమాఱులు మహర్షులు వేనోళ్ళబొగడు చుండ
విని కాబోయి ననుకొని నామనోరథము లన్నియు సఫలంబులగునని పుట్టెఁదాశతో
వచ్చి తువకు మోసపోతిని. మునులు ముండకొడుకు ల స్వర్గముపైఁగల దురభిమానముచే
దీని సంతగా వర్ణింతులే గాని దీనియం దేమిగొప్పయున్నది? ఈమందాకనీనది యొక
సముద్రచుంతయున్నది. కాని యిందునాకుఁగావలసిన చేపలు, జెల్లలు, నల్లలు, పీతలు,
కొయ్యలు లేనేలేవు. నోటికి రుచిగా వండించుకొని తిందచున్న నింగి తూటకూరైన
గాని యిక్కడ లభింపదు గదా! ఈచదికన్న మాయూరిచెఱువే నయము. ఈనదిలో
బంగారపు వామరపువ్వు లన్నవంటి ఆవి యెంచుకు? నేవతలు తలలు పగలగొట్టు
కొనుటకుఁ బనికివచ్చును. మూడుదిశములనుండి నాకు ముండకాయల పై ధ్యానము
పోయినది దానిద్రవ్యదేవతకు నిలయ మైన యీ వేల్పు కీటియందు తాటిచెట్టలేదుగదా?
అన్నముతని నీళ్ళుత్రాగి యెఱుఁగనియూనిర్భాగ్యులగు దేవతలకు తాటిపండు తినునంతటి
భాగ్యముకూడ లభించునా? ఈపట్టణస్థలం జూడ నిందు వసియించువేల్పులు నాగరకత
యెట్టిదో యెఱుఁగని మోటపసరములని నాకుఁ దోచుచున్నది. పోనీ. ఆపన్నపులు
దొరకకపోయిన మానె నామరసున నున్న తక్కినతోరిక తైన నెలవేతినవా? నేవేం
ద్రునిపైఁగ త్తిగట్టి చండూరికు నెడను రాక్షసులందఱుఁ గావలసినంత యమృతము
దాగివి చిరకాలజీవులు గావచ్చు ననియు స్వర్గలోకమునం దుష్కరసలు వేలవే
లుందురు. గనుక నెవనికిఁ గావలసిననానిని వాఁడశ్రమమునఁ జేయివట్టుకొని దీసికొని

పోయి సుఖింపవచ్చుననియు నేనానాయకు లగుమురహారుగ్రీవులు నొక్క పక్షకుటచే కొండంతయు తాహముతో నేను రంభను జేపట్టి తీసికొనిపోవచ్చు నని యందు విచ్చి తిని. కాని యమ్మతభాండ మంతరించింది. గడును లంజ రంభ యేమైనదో యెవ్వరికిం దెలియదు; దానిజాడ చెప్పువారు నా తెవ్వరయిన కనబడిన బాగుండును. (అని యిట్లుజూచి) అదిగో మావజ్రికంసు డిటవచ్చుచున్నాడు. కనినడిగి తెలిసికొనియెద.

అప్పుడు వజ్రికంసుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.

వజ్రికంసుడు — (తనలో) ఖి ! బళి ! ఈనరకమహారాజుగారు నిరకాలజీవులయి యుందురుగాక! ఈతనియధికార మాగుండ్రొక్కము నెటుచు గాక ! ఈమహాత్మునివలన నే గదా రావణసుంభకర్ణుల నాటను, తారకాసురబలిచక్రివర్తుల నాటను, లేనిగౌరవము మారాక్షసకులములకు నేడు కలిగింది ! కాని నరకమహారాజు మహేంద్రుని యుంపుమకి తై యగునూర్వశిని గూడుట కిది యుద్ధిలపించుచు జంధ్రోచయము కాఁగానే నన్ను చనవద్దకు రమ్మనిమానశిచ్చె. ఇంతలో మందబుద్ధియగుమందపాలునితో నిందుక మాటలాడి విన్నోదించెద. మీ వెవరికొఱలో నిరీక్షించుచున్నాడు. (అని ప్రకాశముగా) ఓరీ! మందపాలా! నీ వెవరికొఱకు వెదకులాడుచున్నావు?

మంద—(సమీపముగా వచ్చి) ఓరీ! వజ్రికంఠా! నీ విచ్చు డేం దలుగుచున్నావు? నీ కెక్కడనైన రంభ యగుబడలేదు గదా!

వజ్రి—అహ! నా కొకయాడూది కనబడినది. అది రంభయే యై యుండవచ్చును. అయిన నది యెట్లుండునో నీ విందుక మానవాలు చెప్పినపక్షమున దానిజాడ నీకు నెఱిగింపఁగలను?

మందపా—(సంతోషముతో) కనబడినదా? వెనుక రెండుమాడుసార్లు దానిని నేను చూచుచున్నాండే చూచితిని. అప్పుడినుండియు దానియాకృతి నామననున నాటు కొనియే యున్నది. దాని కానవా లెఱిగించెదవినుచు. అది చక్కనిచుక్క దాని శరీరకాంతి తాటవేశ మువలె బచ్చగ నుండును. దానిలెలవెండ్రుకలు మసిబొగ్గులలోజీడి గింజలో యనుకొనవలయును. దానికొప్పు మాలకాకవలె. నన్ను యావములోనుండి తీసినడిడతవలె నల్లతై పెద్దదిగా నుండును. దానిపడ యనునగరిత కాడలాగుననుండును. కన్ను లాలిచిప్పలు. దానిపెదవి క్రొత్తావకాయ పేడువలె వెల్లువై యుండును. మొగ మిత్తడిసిద్ధివలె గుండ్రముగ నుండును. అది పువ్వులపావడఁ గట్టి యుల్లిపొరవంటి యుత్తరీయము వల్లెవాటు వేసికొని శక్కుచు తారుచు సొక్కుచు పోలుచు నిక్కుచు నీల్లుచు వంగుచు పొంగుచు నాడుచు పాడుచు నడచినప్పుడు చుక్కలలో జంధులాగు గజ్జెలగోడెగ లాగు రామచిలుకలాగు గోరింకలాగు పికిలిపిట్టలాగు నెమలిపెంటిలాగు

హంసలూగు తళితళలాడుచు మెలమెలలాడుచు లలజలలాడుచు చకచకలాడుచు పక పకలాడుచు సచ్చమగ బొగముదానివలె నుండును. వేయీల? అప్పుడు దానింజూచిన మహామునుల కయిన మనసు కరుణక మానదు. నీ కది యెక్కడ నుండినది?

ప్రజ—నిన్నరాత్రి కలలోఁ గనబడినది.

మంద—(తోపముతో) నీ చెప్పినతాళి చేయుదువా? నీపొట్ట పొడిచివెయ్య! నీ చెప్పినది నిటువంటివిద్దులే. నీనోరు మాటలాడుచున్న నీనొసలు కట్టించుచుండును. మొదటనుండియు నొక్కమచ్చుననే బ్రహ్మసాక్షు. నీబ్రహ్మకుండంబు గానూ. నేనూ నీకు హాస్యమునకు దొరకినవాడను?

ప్రజ—తాతా! తోపగింపను. ఉడుతిలుపీడిన తాటి రంకవలె తల గలిగి మీసములు గడ్డయు నరసినముసలియుండకొడుకునకు నీకు రంభ గావలసివచ్చెననిదానిని యొక తాళి చేసితిని. కాని నీ చెప్పిన రంభవిషయము వేదవిషయము పెచ్చిదగియున్నది. నీవు నిజముగఁ గోరినపక్షమున రంభను గలిగకొను మహాయముఁ జెప్పెద వినుము.

మంద—నాతిండీ! నానాయనా! చెప్ప చెప్ప. ఈయువకారమునకు నీ నింకొక జన్మమున నేయింటఁ గుక్కనై పుట్టి నీజుండుముఁ దీర్చికొనియెదను. నాకుఁ గొడుకు పుట్టినపక్షమున నీవేరు పెట్టుకొనియెదను.

ప్రజ—ఇదిగోఁ జెప్పెద వినుము. రంభ మొదలగునచ్చరము చనము స్వర్గమునకు వచ్చినతోడనే పాతీపూయిరి. అయినను భయము లేదు. యుగములో గడలేని నవా రందఱు రంభాసంభోగము గాంతురు. అందుచే నీ నొకకత్తితోఁ గూడినందుకొని వెచ్చిపోము. అప్పుడు నీకు రంభవాత్తు గుఱును.

మంద—అనిగో! మరల హాస్యము నారంభించినాడెవ్వ; నీ నడి వర్షము. నాకుఁ గోపము వచ్చినయెడల నేను చంపివేయెదను కాను. కాబట్టి మామూలును మాని నే నడిగినదాని కుత్తరము చెప్పము. రంభ పాతీపూయినది సర. దీర్చికి మరల కేమయిన కొంచె ముపకారము సేయునా?

ప్రజ—బౌరా! నిడుగా! నీకడుపులో వెంటెయూహ లన్నవిరా! చుహారాజు గారు మోపి ఁదిన యూర్వశియే నీకుఁ గావలయునుగా! సర! చాగ్రుర్తగా నుండు. ఈమాట చుహారాజు గారితోఁ జెప్పి, నీడొక్క చీకంట, కేరీవుల తోడించి, గుడ్డు పీడించి, వెన్న చీలించి, చెంపలు పగులగొట్టించి, బుగ్గలు సాగిదీయించి; దీజ్జితో క్కెగరగొట్టించి, మోకాళ్ళుకప్పల తీయించి, నాలుక రాయించి, తల గోటిగించి, గాడిదమీయ నెక్కించి, యూరేగించి కొఱతను వేయింపకపోయిన నానీడు వచ్చి

కంఠుఁడు గాఁడు. మహారాజుగారి యంతర మేమి నీయంతర మేమి? తారతమ్య మెఱుంగక మాటలాడెదవా?

మంద—(వజ్రకంఠుని కాళ్ళపైబడి) నాతండ్రీ! నన్ను రక్షింపుము. బుద్ధి నేరక నోటివట్టపుకూతలు కూసితిని. మఱియొకసారి నే నిట్లు ప్రేయదునేని నన్ను నీ దిత్తమువచ్చినశిక్ష చేయింపుము. కావలసినవాడవు గదా యని నీవద్ద నిట్లంటిని గాని యది తప్పినచో మరల నందునా?

వజ్ర—సరే! నన్ను రక్షించితిని. ఇకనుం దిట్టిమాట లేన్నఁడు ననకు. ఇక నేర బోవలయును నన్ను విడుపుము.

మంద—(లేచి) నీచయచేత నిప్పటికి గండయగడప బ్రతికి బయటబడితిని. నీ విప్పు డెక్కడికిఁ బోయెదవు?

వజ్ర—నరకమహారాజు గా యూర్వశీపరపాతాపమున కోర్వక యీరాత్రి వెన్నె లలోఁ బువ్వులపాన్నపైఁ బవ్వ శింతురు. ఊరడించుటకు ప్రీయభృత్యుఁడ నయిన నే నాయనప్రక్క నుండవలయును. ఎన్నివర్తమానముల నంసిన మూర్ఖశి మహారాజువద్దకు రాలేదు. అందుచే నామెను దొడితెచ్చుటకు నేనాపతియైన నిశుంభుని మహారాజు గారు పంపినారు. ఎట్లయినఁ జంద్రోదయ మగునప్పటికి నే నెక్కడ నుండవలయు.

మంద—అదిగో విబూదిపండ్తో ముగ్గుబుట్టయో తగరపుసక్లమో యన్నట్లు చంద్రమండల ముదయించుచున్నది. నీ వింక సత్వరము పో. నామాట నచ్చట దైలు పెట్టకుసుమా! రంభ నీకగపడినప్పుడు నాతోఁ గొంచెము చెప్పు.

వజ్ర—వేయేండ్లు తలక్రిందుగఁ దపస్సుచేసిన రంభకు నీవంటి రిసికుఁడు దొర కఁడు. ఆమెను నీవే వెదకికొనుము. నే వెదకఁజాలను.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది నిష్క్రంభము.

అప్పుడు దేవేంద్రమందిరము మందల నొకఁడంద్రకాంతవేదికమీఁద బువ్వులపాన్నపైఁ గూర్చుండి నరకాసురుఁడు వజ్రకంఠునితోఁ గూడి బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

నర—ఓరీ! వజ్రకంఠా!

చ. అదిమితి నప్తదిక్పతుల నానావభూమి నటన్న సంతసం

బాదవ దొకింత; రాజ్యరమ నూనితి నంచ మనంబునందు స

మృద ముదయింప దించుకయు, మక్కువమై నొకసారి యూర్వశి

పదయగము శ్శజింపఁ గలభాగ్యము నాకు లభింప కుండుటన్.

వ్రజ—దేవా! ఆకోరికయు మీ కచిరకాలంబునఁ దీఱఁగలదు. ఊర్వశిందోడి తెమ్మని మీరు మననిశుంభుని బంపియున్నారు గదా! అతఁ డామె నీపాటికి బంట బెట్టుకొని వచ్చుచుండు నని నే నూహించెను.

నర—ఆహాహా! నా కంతభాగ్యము లభించునే? ఒకవేళ లభింపఁ దలఁచు కొన్నను దుస్సహ మయిన యీవిరహతాపము నన్నంతవఱకు బ్రతుకనిచ్చు నని నాకుఁ వోఁచెను. ఈమదనునకుఁ దోడగుట కదిగో శీతమయూఖుఁ గుదయించినాఁడు.

తే. గీ. కలసి వేర్పులు భుజియించుకంచ మనఁగఁ

జంద్రబింబము వెలుఁగొందుఁ జవల నదిగో!

సురలు నినువేళఁ గంచముచుట్టుఁబడివ

మెతుకులట్టులు చుక్కలు మెఱయుచుండు.

2

వ్రజ—మహాప్రభూ! మీరు సరిగా వర్ణించినారు. ఆకంచములోఁ దెట్టిన ప్రితయుసిరికపచ్చడిముద్దవలెఁ జంద్రునిలో మచ్చఁ గనఁబడుచున్నది.

నర—ఓచెలకాఁడా!

తే. గీ. విరహతాపాతిశయమున వెచ్చ నూర్చి

వికలచిత్తులై యున్న కాముకులఁబట్టి

సూడి బొడిచెను వ్రజంపుటిఁడై లనఁగఁ

జంద్రకిరణము ల్వాఱపించె జగతియందు.

3

మఱియు

శా. నీరేణప్రభవాండ మంతయును నిండెన్వెన్నెల, ల్లత్యయః

పారాపారతరంగమాలల కనుప్రానంబులై, దివ్యత

స్వీరంగన్నవమందహాసములకున్ నెయ్యంబులై, సారక

హ్సారక్షోదపరాగపుంజములకు న్బోరానివియ్యంబులై.

4

వ్రజ—ఈవెన్నెలకతమున బ్రహ్మాండ మంతయు సున్నపుగడవవలెఁ దెల్లనయి యున్నది.

నర—ఈచందమామకాఁకలకు, నాపువ్విలుకానిధాకలకు నాశరీర మింక నిలు చుట యరిది. ఈశకాంకునివి శాతశరములుగాని శీతకరములు కావు. సుధాంశుఁడని పేరొంది నిప్పులం జెరుగుచున్న యితఁడు పయోముఖవిషకుంభముసుమీ! అందుచేత నే

తే. గీ. వనజనాభుని కైనఁ నవ్వజ్జికైన

నగ్నిదేవుని కైన నయ్యముని కైన

దేవి : యెటుగని నే నెప్పుడెవ వలనె

నిడుకెట్లని పండుకెన్నెలకు నకట !

5

వ్రజ—కామలగోగము నలవానికి సగమంతయుఁ బచ్చగఁ గోచెప్పెను మన తాపముగల నొకఁ డిట్లనికెన్నెల నీచాకరమునఁ దోచుచున్నది కామగోలు ! చచ్చిట దగినదున్నపోతువలె నె నీచెన్నెలలో చీల్చుగ నొన్నాడను.

నర—దీర్ఘ ! నీకుబలె నా కీహార్షి సుఖస్యముగ లేదు. నేడ ద్విదివముపై దండువిడిసి మంహేంద్రాద్రికి క్షాల్వకుల రణరంగమున నొడిచిపెట్టి నాకమునాంకి యమరులఁ బాఱువోలితి నని చూచును. గోస్యము నొసే యమరపక్షపాదు లగుమన్మథహత కుడు మొదలగువాగు హాహాహా మోహయ నన్నేచుచున్న వాగు. మాడు —

నీ. మంద పీసనములు మాటిమాటికి వీచి కసి మసంగఁగఁ జొచ్చె గాలివేల్పు చలివెరుంగులపేరి పలుబల్లెములఁ గ్రుమ్మ సంహరింపఁగఁజొచ్చె చందనామ కలువరేకులపేరి కలుపఁగత్తులఁ జీల్చి పగఁదీర్చుకొనఁజొచ్చె బంగళకుడు నవలతాంతములతో చందనమునానింపి యలముంపఁగాఁజొచ్చె నామరినగ

అక్కటక్కట ! పీరియం దొక్కఁ డొక్కఁడె

జగము లొక్కొక్కకడకుఁ దేజూలు నవఁగ

దుర్దహమున నీదుష్ట శుష్టయంబు

చేర నొక్కతావున కింకఁ దెప్పవేల ?

6

వ్రజ—(తనలో) ఈమన యిష్ట హార్యశ్చిహ్నఁ గలమోహములే నమస్తమును మఱచియున్నాఁడు. వీనిమనసును మఱియొకవిషయముమీఁదికి మలపెడను. (ప్ర) కాశముగా) దేవా ! స్వర్గలోకము జయించియు మీరు విజయఫలము ననుభవింపకున్నారు. ఒక్కసారి యచ్చరలయాటలం జూచి, గంభీర్వులపాటలు విని, చందారపుష్పరామముల మెడఁ దాల్చి, సంసరోద్యానమున విహరించి, మేరుగిరిసాటరంబు నెక్కి, సురదీర్ఘికల జలకీడఁ గావించి, సుఖించి, యరురావతిని గొల్లలాడి, మాకన్నులకు వింకొనరింతురు గాక యని ప్రార్థించుచున్నాడను. అమృతకలశము కామధేనువు పితామహీరత్నము మనపాలబడునేమో యను నీసుక నింపసాతకుడు వానిని మనయు రాకమున్నె తరలించుకొని పోయె. ఉన్న నైనను మనసార ననుభవింపవలదే ?

నర—వ్రజకంతా !

తే. గీ. సంసరోద్యానవన మేల నాక మేల ?

కామగవి యేల ? మణి యేల ? కల్ప మేల ?

యప్పురస లేల? యింక నా కమ్మల మేల?

చెలియ యూర్వశి ననుఁ గృపనే యకున్న.

7

మఱియు నామనోనిశ్చయ మెక్కసార వినుము.

సీ. ఈవెన్నెలలవేల్పు కలహాగతోడి సమ్యాటలేకాని యేయాట లొల్ల
నొప్పులగని యైనయూర్వశీరమణి సంగతమేకాని సంగిత మొల్ల
నగ లేల్ల మూలందు సొగసుకాడిసిసాలినవ్వులేకాని యేపువ్వు లొల్ల
నరసుతాప మడందు నాకాంత యేకాంత శేనలేకాని యే శేన లొల్ల
సమరగణి కాశీలకముకూటములేకాని

కనకగిరికూటముల నొల్ల గడియయైనఁ

గోమలాంగి సిద్ధుల కొల్లఁగ నుటైకాని

యమరనగరంబు నేఁ గొల్లలాడ నొల్ల.

8

వజ్ర—సరే! వినిశ్చయము తెలిసినది. మీరేవేల్పుబోగములొత్తుకూఁతుపోత్తు
మరగి ప్రపంచమే మణచియుందురు. ఈనీయ చూచి దురాత్ము లగునిర్దమము మరల
విజృంభింతురు. అంతట నెందరితోయినదెలువలతో జేపవలె బయలుపడు మేము నశం
తుము. ఊర్వశికన్న మిన్నలగు మేలమాండ్రు భూలోకంబున నెందలు లేరు? దీనికయి
యింతదురస్థిలేల?

నర—ఓరీ! నాకవేశ్యలకు భూలోకవేశ్యలకుఁ గలతారతమ్య మెఱుంగని
యరసికుడ వగుటచే నీ విత్తెఱుంగునఁ జేరింజొచ్చితివి. ఆభేదము జెప్పెద వినుము.

వజ్ర—వద్దవద్దు చెప్పనక్కఱలేదు. నే నాభేద మిదివఱకే యెఱుంగుదును.
భూలోకవేశ్యకాంతలకులె న్నర్థవారకాంతలకు విటులయెఱుగలు కటకట కొరికి
వేధించుకొని తినుతల్లియుండ లుండగు నెత్తురుపీల్చుజలగల్గి మర్త్యవారాంగనలు
విటుని ధనమెల్ల హరించి యిల్లు గుల్లఁజేసి తిరిపెఁజేర్చుదురు. సురవేశ్యలకు సొమ్మక్కఱ
లేదు. కాని మనుజులోకమునందలి పజ్యాంగనలకుఁ జావుండుటచే నెప్పటికయిన
విటుగడ యయిపోవుదురు. ఈస్వర్గలోకపు బానిసకూతులకుఁ జావు లేదు. పాపి
చిరాయు వన్నట్లు బ్రగుతుదురు. ఇదియే నే నెఱిగిన భేదము.

నర—ఓరీ! నే నడిగినభేదము సాంకర్యవిషయమున; ఇట్లు విను—

ఆ. నె. ఎంతకాలమైన నెలజవ్వన మె నిల్చు

ముదిమి రాదు పెడదు మోవికావి

నిడునక నులబెళుకు నెమ్మేనితళుకును

నింతకంత కెచ్చు నచ్చరలకు.

9.

వజ్ర—నాకంటి కాదువాండ్రందఱు సోగనుగ నే గనబడుచును గావున చెక్కదనమున నెక్కువతక్కువని నిర్ణయింపజాలను కాని మీపరుమలంబట్టి జేల్పవలయాండ్రకు మరణము లేకపోవుటయేగాక ముదిమియు లేదని తేలినది. పోనీ అందఱకొంపలు దీయుచు జాశ్చలాగున బ్రతుకనిచ్చు.

సర—వజ్రకంతా! మననిశుంభుఁ డెలాతో కడునాలస్యము చేయుచున్నాఁడు. ఊర్వశి వానికిఁ గనబడియుండదా? కనబడిన రాన్లదా? ఆలస్యకారణ మేమో నీవు పోయి తెలిసికొనివచ్చెదవా?

వజ్ర—నా కింతకన్న నుద్యోగ మేమున్నది? అట్లే పోయెదను. ఓదైవనా! అందఱు నాచుట్టును దిక్కి నా కాశ్చపైబడునట్లు నన్నొకస్వర్గలోకపు బోగముదానిగఁ జేయక యాదిక్కుమాలినపుట్టుక యేల పుట్టిందితివి? (అని కొంచెము నడిచి) అవ్వయ్యా! నాయదృష్టము బాగున్నది. ఊర్వశిం దోడ్కొని యడిగో నిశుంభుఁ డిటుకే వచ్చుచున్నాఁడు.

సర—(దిగ్గునలేచి) ఏది? ఏది? నాయూటనప్రాణము?

వజ్ర—అదిగో! మన నిశుంభునివెనుక నడుగులు లెక్కపెట్టుకొనుచు దలవంచుకొని పెల్లికూతురువలె నడచి వచ్చుచున్నది.

సర—వజ్రకంతా! మహేంద్రుఁ డూర్వశి నిచ్చట విడిచిపోవుటచేఁ గానుగవియు నమృతభాండము మొదలగు నివ్వవస్తువులను దివమునండి తఱలించుకొనిపోయెనని నా కిప్పుడు విచారము లేదు.

క. నాపాలినురభి యిదియే

నాపాలిఁటి పారిజాతనగ మియ్యదియే

నాపాలి యమృత మిదియే

నాపాలిఁటి రత్న మిదియే నానిధి యిదియే.

10

వజ్ర—వెట్టికి వేయివిధములు. అందులో నిది యొకటి.

సర—ఓరి మూర్ఖుఁడ! జగన్మోహన మగుదానియాకార మొక్కసారి కన్నుల కటవుదీరఁ జూడుము. ఆహాహా! నాకన్న లింతకాలమునకుఁ జరితార్థత నొందినవి.

సీ. లావణ్యమును గ్రొక్కులలనహోమును జూచి చూడనక్కఱలేదు సోమునింక

సిరికిఁ దానకమైన చెరువచూడ్కిఁ దలంచి తలపనక్కఱలేదు తన్నిజేకు

మిఱుమిట్లు గొలుపు నెమ్మేనివల్నయ నెంచియెంచనక్కఱలేదు మించుమాట

యుండిలేనట్లు లుండు నువిద నెన్నఁడు నెన్నియెన్ననక్కఱలేదు మిన్నుతోవ

తేట తేనియబావియా తెరవమోవి
జెప్పి చెప్పనక్కఱలేదు చిగురుజేరు
పొలతి జనునమండలి పొతబోయి పిదప
బోవఁ బనిలేదు మిన్నేటి పులినమలకు.

11

మణియును,

అ. వె. ఇంతికన్న లుండ నించుకల్పానికె
దూణ మేల? నేరుదూణ మేల?
కలికిప్రాపుండసి కాబోలు మహా డిట్టు
లాడని మఱచి తిరుగుచున్నవాడు.

12

[అప్పుడు నిశుంభుడనురాక్షసుడు, ఊర్వశితోఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.]

ఊర్వ — (తనలో) రంభాదు లగునచ్చరల యదృష్టములు తిన్నఁ గుటచే వా
రీమరాక్షురిదృష్టిపథమునఁ బడకుండ నావలకుం దాటిరి. మంజభాగ్యురాల నగు నే
నంతటి ప్రణయ చేసికొన్నవైతిని. ఇంతకు విధవియోగము దుస్తరము. అచ్చగత్తెన నేమి?
వేయికొర ప్రాసకము గాంచిన నేమి? ఇమమ ల గుడువవలసినకాలము వచ్చినప్పుడు
తప్పునా? రాక్షసులే తులవలు. అందు నరకుఁ డధమాధముడు. వాని యనుసరణ
చర్యలం జూచి మహాపాతకు లంశఱుఁ దలలు వందుకొనవలయు. కీనియెందుటినికీ రాక
యుండు మని యెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను సాగజయ్యె. అయినను బడతుల బలి
మిచ్చి మంజభంగమునేము నరకహతకునిబారినుంచి తప్పించుకొనుటకు దైవ మేద
యిన నొక్కయుపాయము దోషింపఁజే? (తల వంచి నిలుచున్నది.)

నిశుం — (తనలో) స్వామి గది మహాస్త్రియ మగునది నేయువాఁడ విశ్వాసము
గల నేవకుడు యజమానుల సూక్ష్మ క్షిప్రిక వారి శేరుకొత్తది వారమాటలు మేము
నిరాకరించుచున్నవార మని చెప్ప నేవకులు శేవలము కృతఘ్నులు దంశ్యులు నని నా
యభిప్రాయము. మంచిదేకాని చెడ్డదేకాని రాజాజ్ఞ చెట్టిదీరవలయును. అందుచేతనే
యూర్వశీవిరహతాపమున దురస్థి మహారాజునకు నేను వాంఛితార్థస్థిఁ జేసితిని. నా
రాజభక్తికి నరకుండు శాశ్వతకాలముఁ గృతజ్ఞుడై యుండు. (రాజును నమించి
ప్రకాశముగా) మహారాజా! జయము! జయము!

నర — మిత్రీమా! నీవు గావించిన మహోపకారమునకుఁ గృతజ్ఞుడై నగు
చున్నాడను.

నిశుం — దేవరవారికి నేను తయవలసినవియే చేసితిఁ గావున స్తోత్రీమనకనన్బుడ.

వజ్ర—ఈనిశుంభునకు నైవ్యాధిపల్వెయిన నున్న నేర్పికలకు మహారాజునకు మిండగత్తెలను దార్చుటలో నెక్కువప్రస్థ యున్నట్లు కనబడుచున్నది. పాని నీలక మీద నిట్టియుద్యోగములో నుంచుటయే మంచిది.

నిశుం—ఓరిమూస్సెఱా! వజ్రకంఠా! సింగము నాకేమియందైన నక్కవలె రాజాశ్రయమున నీవు నిర్భయముగఁ జరించుచున్నాడవు. ఇప్పు డేమచేల రాజుయొగ ముఁజూచెయే సుమా నీప్రాణంబులు నీశరీరములో నే నుంచుకొన్నది.

నర—మిత్రమా! ఈయన్యక్తునమాటలు మొదటనుండునను నీ వెళింగినవేకదా?

నిశుం—జేనా! నానివాటలు నే నరపసేయి. ఇదిగో యువార్థి వచ్చి జంత్రపు బొమ్మవలె నిలుచున్నది. దేవర యువరాం గావలోకనముల మేల్పడె నటకు మన్నింపుఁడు.

నర—మిత్రమా!

తే. గీ. వేయిగన్నుల నచయంబు వేల్చి యేడు

తరుణిలావణ్యమును బాచి తనవిసంక

యున్నవారఁడని నేఁ దృప్తి నొందఁ గలనే?

కనులు రెండింటితో నొక్కగడియ దూచి.

13

గౌతమశాపము మహేంద్రునకు నిజముగ నీవిలుచుమున వరమే ఘోషము. అనిమయమున నేను సహస్రాక్షుఁడను గాకపోవుటయు నొకలోపమే.

వజ్ర—అది యెంతభాగ్యము. ఏమనియో పట్టజాలనికోపము వచ్చినప్పుడు మన కంతటిభాగ్యముఁ గలుగఁజేయకపోయెను.

నిశుం—ఊర్వశీ! కొయ్యబొమ్మవలె నిలిగి యుండిన వేల? మహారాజునకు మొక్కిక్కుము.

ఊర్వ—(తనలో) కటకట! మహేంద్రునకు వేల్పబడిపోయినట్లుంబని జోహారు నేయుచేతులతో నీదానిపాదమునకు మొక్కిక్కువలక. (ప్రకాశముగ) దానగోండా! సమస్కారము.

నర—(తనలో) దీని నిప్పు జేమని కీకెందును? నాచుననులోభాకము తేట పడునట్లు శీర్షదింపవలెను, (ప్రకాశముగ) కీ త్రిభువనరత్నమా!

మ. త్రిజగన్మోహనమై, వివాభరణమై, వేవేద్రునితీపమై,

యజనిర్యాణముకన్నఁ బ్రాధతరమై, యామన్మథోద్యమము

ధ్వజమై, కన్నులసంఘమై, లలితమై, ద్రవ్యవ్యమై, చాలన

క్రజమా నీనెలజవ్వనిం బలయత స్థాణి! యెల్లప్పుడూ.

14

వజ్ర—తథాస్తు.

ఉర్వశి—(తనలో) ఈదురాత్ముఁ డపూర్వమైన యాశీర్వచనముచేఁ దన నింద్యమగుభావమును వెల్లడిచేయుచున్నాఁడు. అయ్యో! నా కీదనమున నేదియో కీడు మూఁడనున్నది.

నిశుం—ఈదీవన కామె యలిగి మీపై కోరచూపులఁ బ్రసరింపఁజేయుచున్నది.

నర—అట్లయిన నామెచూపులను నేను బ్రసన్నములుగఁ జేసికొనెద. ఓలా పణ్యరాశి!

మ. చెయిలై తేంట్లకు, సోగలై, వెడదలై చెంగల్వచుట్టంబులై,

జలజాతంబుల దేనట్టి దొరలై, సౌభాగ్యపుందీవులై,

కలుముల్లిమైదుకోవులై, కలుకులై, కందర్పవాల్తాపులై,

చెలువొప్పారెడు నీదు కన్నులకు నాశీర్వాద మబ్బాననా!

15

వజ్ర—తథాస్తు.

నిశుం—ఈపరుకులంబట్టి మీరు శతమన్యునికంటె నూఱుమడుంగు లెక్కుడు రసికులని యూర్వశి యిప్పుడయిన చెలిసికొనకపోదు.

వజ్ర—ఆయన నూఱురెట్లు రసికుఁడు. ఆయనబంటవు నీవేఁబదిరెట్లు రసికుఁడవు.

నిశుం—ఓరీ! తుదివా! నీపాడునోటికి బుద్ధిచెప్పుట కిది సదుచయము కాదు.

(రాజుతో) దేవా! మురహయగీవుల నాక నిరీక్షించుచుండురు గావున శిథిరము నకుఁ బోవ నా కానతిండు. ఉర్వశి! లేనిపోని బోగములెక్కులు చేయక ప్రసన్నురాల వయి మహారాజు ననుగ్రహము సంపాదించుకొనుము.

నర—నీమేల నేను మఱసిపోను. నీ కింక శిథిరమునకుఁ బోయ్యు.

నిశుం—చిత్తము. మీరంటియైన కదయే కావలసివది. (అని నిష్క్రమించును.

వజ్ర—(తనలో) ఇప్పుడు మహారాజునకు శనిగ్రహము వదలినట్లే యున్నది.

ఉర్వశి—దానవేశ్వరా! దేవరవారు నన్నుఁ బిలిపించినకారణ మేమో తెలియఁగోరుచున్నాను.

వజ్ర—తొందరపడకు. స్వల్పకాలములో నే తెలిసికొనఁగలవు.

నర—ఓసుందరీ!

ఉ. ఇన్నెలరాలతిన్నియల నిన్ననపాన్పుల మేను జేర్చి యా

వెన్నెలలేల నే నిటూల వేఁగుచు పన్నెదొఱంగి యుండుటలో

కన్నులఁజూచియు నిబ్బలవఁగాఁ గత మే మవి నంగనాచివై

నన్నడుగందలంచు టిది నాయమె కారణ మీ వెఱుంగవే?

16

అయినను దత్తారణము నీవు నానోట నే వినఁదలఁచుచున్న దానవు గావున నేఁ చెప్పక పోవుట పాడికాదు. సహస్రాక్షుని గెలిచి యమరసామ్రాజ్యాధిపత్యమును నేను గైకొంటినిగాని నీవు లేనిచో నింద్రిత్యము పరిపూర్ణము గాదు. స్వర్గరాజ్యలక్ష్మీ నీతోఁ జిరకాలముఁ గలసి మెలసి యుండుటంజేసి తా నొంటిగ నాకడ నుండ నొల్ల కున్నయది. కారణము తెలిసినదా ?

వజ్ర—దేవా ! దీనికి స్పష్టముగ విప్పిచెప్పినంగాని తెలియదు.

నర—అట్లయిన నిదిగో విస్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడను.

తే. గీ. ఇంచువిలుకాఁడు నన్నదియేమొ కాని
యేఁచుచున్నాఁడు నెన రొక యుతలేక
మరునితోఁ జెప్పి యాపీడ మాన్పఁ గదవె

మరుఁడు వినకున్న నీవైన మాన్పఁ దగవె ?

17

వజ్ర—ఈమాత్రపుఁ గార్యమునకు నీమె నింత వేడవలయునా ? నాకలొకవేళ్య లలో నూర్వశి పెద్దపిన్న తారతమ్యము లెఱిగిన యోగ్యురాలు. మజ్జియు నిది దాని చేతిలోనున్న పనియే గనుక నీమాట త్రొక్కివేయదు.

ఊర్వ—(తనలో) ఆహాహా ! ఆయజమానున కీ సేవకుఁడు దగినవాఁడె. ఈరా త్ర సాధముఁడు కామాయత్తుఁడయి యొడలు దెలియక యున్నవాఁడు వీనికి నే నిప్పు డేమి యుత్తరముఁ జెప్పదును ? (అని యాలోచించుచున్నది.)

నర—(తనలో) ఇది నామాట కుత్తర మీయకున్నదేమి ? (ప్రకాశముగ)

మ. అనుమానించెద వేల సుందరీ ! యహల్యాజారుఁడ న్నేను గా

ననియో, కన్నులు వేయి లే వనియెనా, కయ్యింద్రునం దున్న మే

గ్గానయు ల్నాకడఁ గానరా వనియె, నీలోఁ జింత, నే నట్టు లు

న్నను మీయిందునిపాటి నేయనఁటె ? కాంతా ! భ్రాంతి నీ కేటికే ?

ఊర్వ—దేవా ! ఎదుట లేనిమహేంద్రుని దెప్పుట తగవుకాదు. వారిగుణములు మీకు రావు; మీగొనములు వారికి రావు. వారంతవారు వారు, మీయంతవారు మీరు.

వజ్ర—సరే ! నాయంతవాఁడను నేను, నీయంతదానవు నీవు.

నర—ఓకళ్యాణీ ! నీ కిష్టములేదుగావున నింక మహేంద్రునిమాట నే నెత్తను. కానీ సాపార్థిక మంగీకరించి నాయంతిపురమునకు రమ్మ. నావలన నేభయంబును నీవు పడనక్కఱలేదు.

మ. పొలతీ ! కన్నులఁ గప్పకొందుఁ బువులం బూజింతు నిన్ను స్మృతం

బలరం బట్టపుడేవిఁ జేయదును నీయాజ్ఞం దలం దాల్చు వే

ల్పల కల్లం దొరసాని వయ్యెదవు ముప్పొద్దు న్నినుం గొల్తురై

త్యు లిక న్నికనుసన్నలస్మలఁగి చేతు ల్లోడ్చి నీభృత్యులై.

19

మఱియు నింద్రునికడ నీ వనుభవించినదానికంటె వేయిమడుగులు మహేశ్వర్యము ననుభవించఁగలవు. అదియునుగాక,

తే. గీ. ఇంతకాల మింద్రుఁగూడి యెఱిఁగితి గద

యతనిసరసత్వ మతనియొ ప్పతని నేర్పు

చిగురుఁబోడి కొన్నాళ్లు చూచెదవు గాక

నాదురసికత నాసౌరు నా తెలుగు.

20

ఊర్వ — దానవేంద్రా! దుర్నిరీక్ష్యతేజోరాసివై శ్రేయఃతామఁడవైన నీనోట నుండి యిట్టిపలుకులు రానిచ్చుట కేవల మనుచితము.

వజ్ర — అబ్బో! ఇది కీరంగనీతులు చాల నేర్చినది.

నర — ఊర్వశీ! ఇది యేటిసరసమే?

మ. వనితా ప్రాప్తకు లోటకు న్వరసు లెవ్వారైన రా, వారి గ

న్గొని లాలించుట యొప్పుగాని, విరసోక్తు ల్పల్కి తచ్చిత్తరంజ

నము న్జేయకఁ జెంద నాడుదురె? వేశ్య ల్లారె? మీరింక చా

లును, మీసానెఱికంబు లింతటివటే లోకుల్ నిన్నున్ నవ్వరే?

21

వజ్ర — అయ్యా! ఇది సరసురాలు గానట్టు నటించుచున్నదిగాని సరిసము లేక పోలేదు. ఇది యెన్నెన్నోకొంపలు గాల్చిన కొఱవిగాని సామాన్యురాలు గారు.

ఊర్వ — దేవా! మహారసికు లయిన దేవరచిత్తము రంజనము జేయఁగలపాటి రసికత నావద్ద లేదు.

నర — సుందరీ! ఇది నిశ్చయముగ గర్వోక్తి నుమా!

తే. గీ. ఎంతరసికురాలవొగడే యింతి నీవు

ఎంతదానవు గాకున్న నింద్రుఁ డట్టి

ముజ్జగంబుల దొర కేలుమోడ్చి నీకు

దేవసంతతితోడ విధేయుఁ డగునె!

22

మఱియు,

తే. గీ. ఎల్లజగముల గెల్చె దేవేశ్వరుండు

అతని గెల్చితి నేను బాహుబలమున

నన్నుఁ గెలిచితి నీవు విన్నాణమునను

నిన్ను సామాన్యురాలననేర్తు నెట్లు?

23

వజ్ర—మహాభిషేక! ఏలికవారు నిజము గ్రహించినారు.

ఊర్వ—రాక్షసేశ్వరా! చక్కదనమున నెఱజూణతనమున నన్నుఁ బూరికి
గైకొనని గొడ్డు స్వర్గమర్త్యపాతాళములయందు మీకుఁ గావలసినందు టుండగ
నెన్నఁడో యావనములయుఁ బోయిన పాత్రదా ను నన్నుఁ గోరెవరేల?

వజ్ర—ఈవగలాడి మిమ్మును బుట్టలోఁ బెట్టుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నది.
జాగ్రత్త.

నర—ఏమి! నీవు యావనము నెల్లినోయిన పాత్రదానవా?

తే. గీ. పాత్రవశియును బంగారు వన్నె చెమనె?

పాత్రచెట్టులు తియ్యనిపండ్ల నిడవె?

పాత్రదయ్యును జాబిల్లి పసచెడియెనె?

పాత్రకొత్త లేమిటికి నువస్తువులకు?

24

వజ్ర—పాత్రమానులు చేవఁదేరునట్టు లీమె పాత్ర దాటచే నెక్కుడుజాణ
గానున్నది. మఱియు పాత్రవస్తువులు పథ్యము లని చెప్పుదురు. కావున నీమెపొందు
మీకుఁ బథ్యమే!

ఊర్వ—నాయందు మీకుఁ గలయనురాగాతిశయముచే మీకన్నుల కట్లు నేఁ
గనఁబడుచున్నదానను.

నర—కాంత! అట్లు గాదు.

తే. గీ. మెఱుఘఁదీఁగెను వన్నెలు తఱుఁగునేని

గలికి! నీ మేనినిగ్గులు కగ్గ వచ్చు

బుట్టతేనియలోఁ దీపు పోవునేని

బొలఁతి? నీయందు రసికత పోవవచ్చు.

25

ఊర్వ—నరకమహారాజా! జన్తమునుబట్టి నే నొకపశ్చాంగన నైనను సకల
జగజ్జనకుఁ డగుమహేంద్రునకు వలపుకత్తెనై యుండుటంజేసి నే నట్టియోగ్యతకుఁ దగి
యుండకపోయినను నింద్రునియందలి గౌరవముననైన లోకమాతగాఁ జరిగణింపఁబడ
వలసినదానను.

నర—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ! నీవు లోకమాతవా?

తే. గీ. మగువ! నీయందు నింతింతమహిమ లుంట

యింతకాలమునుండి నే నెన్నఁ డెఱుఁగఁ

గ్రొత్తనంగతు త్నెరిచికొంటి నహహ!

పాత్రలంజె లిప్పుడు లోకమాత లైరి.

26

వజ్ర—ఓ హోహో ! ఇది లోకమాతయట! మాకందఱకు దగ్గివని బైలుదేరును గాఁబోలు ! అట్లయిన నీమె మాపాలిటి పెద్దమ్మయె.

ఊర్వ—అనుర నాయకా ! నేను లోకమాత ననుట నీకు హాస్యాస్పదముగ నున్నది. అట్లయిన నిటు విను. 'పితృనమోజ్యేష్ఠ, యను శాస్త్రవచమునుబట్టి మహేంద్రుడు నీ కగ్రసహోదరుఁ డగుట చే నే మీకు వనినైనెతిని. మోహ మెంతి యున్నను వావియైన దలపవలదా ?

వజ్ర—ఇప్పుడు లేనప్పుడు కులటలు వావివరుసలు వెదకుదుగు.

నర—ఓ హో! ఇప్పుడు నీకు వావివరుసలు గావలసివచ్చినవా ? నీపూర్వ చరిత్ర మించుక దలచుకొనుము. కాదు కాదు. నేనే జ్ఞాసికిఁ దెచ్చెద వినుము.

చ. నెలతరొ ? యేమి కావలయు నీ కలపాండవమధ్యముండు, నీ
గళమునఁ దాళిగట్టిన మగం డటె నీకుఁ బురూరవుఁడు, నీ
చెలియగునట్టి మేనకకుఁ జేరువచుట్టమె గాధిపక్షి; వా
వులు వెదకం దుంచెదవు బోగముబోటికి వావులేటికే ?

27

ఊర్వ—(తనలో) ఇతఁడు నాప్రాతతప్ప లన్నియుఁ బయలదెట్టుచున్నాఁడు ఇంక నేమినంకఁ జెప్పుదును ?

వజ్ర—నూదికొఱకు సోదకిఁబోవఁ బ్రాంతఱంకులు బైటఁబడినవట! ఈకథయ ట్లున్నది.

ఊర్వ—రాజా! నే నెవ్వ తెనైనను నీకుఁ బరకాంతనుగదా!

నర—పరకాంత—వెట్లగుదువు? వేశ్యవగుటచే నందఱకు సామాన్యకాంతవు.

తే. గీ. ఎవఁడు ధన మిచ్చు మీకు వాఁడె మగఁడందు

బ్రహ్మమాదుంతులఁ దీర్చి వ్రాసె నుచుట

గడునుపోకడ లింక జాలుఁ గట్టిపెట్టు

సకియ! నీ యాట లిచ్చట సాగిరావు.

28

ఊర్వ—అనురాగము లేనియబలను బలిమిం బట్టఁజూచుట యధర్మముకాదా ?

నర—ఏమి—! మా కిప్పుడు ధర్మోపన్యాసములు నేయవచ్చితివా ?

చ. జిలిబిలి తే నెప్పులును జెన్నగుతళ్ళులు వాలుదూపులున్

జెలువపుఁగోపులున్ రకపుఁజిన్నెలు వన్నెలు పెక్కుగ ల్నుగల్

నిలుకడలేని హాసములు నింద్యపువేసములు ధ్ధరించి లో

కులఁ బడఁదోయువేశ్య లిటఁ గ్రొత్తగ నేర్చిరె కొన్నిగర్హముల్.

29

తే. గీ. దనుజులము మేము మాకేల ధర్మమేల ?

వావి వరుసలు నెన్నెడువాడు వేరు

వేల్పు లెవరైన నినుఁ గోరి పిలుతు లేని

వారికడఁ జెప్పు నీనీతివర్తనములు.

30

వజ్ర—తొండముదిరి యూసరవెల్లి యయిరట్లు సాగితకులటలు పరమపతివ్రత
లగుదురు గాఁబోలు !

ఊర్వ—(తోషముతో) ఓరాక్షసరాజా ! మేము వేశ్యలమైనను బతివ్రతలమే
నుమా !

నర—పతియున్నప్పుడేగదా పతివ్రతయగుట; పతియే లేని దానిమాటయేమి ?

ఊర్వ—దివస్పతియే నాపతి.

నర—ఈదివస్పతికట్లు నీవిదివట కెందటికో పతివ్రతవైతివి. అట్లే నన్నుం
బతిఁగఁ జేసికొని నాకునుం బతివ్రతవగుము.

వజ్ర—ఊర్వశీ! నీవెట్టిపతివ్రతవో యాయనయు నట్టి యేకపత్నివ్రతఁడు. నీ
వాయనను జేపట్టితివేని మీకనుకూలదాంపత్య మగును.

నర—మఱియు భుజులంబున వేల్పులం గెలిచి నే నిప్పుడు దివస్పతినైతిని.
నీవు మాటనిలుకడ గలదానవై దివస్పతినైన నన్నుం జేపట్టుము. నీవు నాకుఁ బ్రసన్ను
రాలవగుదువేని సకలలోకకళ్యాణంబగు కావేని నాక రాజ్యలక్ష్మిం గైకొన్నచందంబున
నిన్నుం బలిమిఁ గైకొనవలసివచ్చు.

ఊర్వ—(తనలో) ఈదురాత్తుఁడు నామానభంగంబుచేయఁ గృతనిశ్చయుఁడై
యున్నచాఁడు. మలినవస్త్రమును మాలిన్నముచేతనే శుద్ధిఁ జేయునట్లు దురాత్తులను
కపటోపాయములచేత నిర్బించుట యుచితము !

వజ్ర—ఓవెట్టిదానా! ఊర్వశీ ! ఈమహారాజు మిక్కిలి మంచివాఁడు. చెడఁ
గొట్టుకొనక యాయనప్రాప్తకము సంపాదించుకొని సుఖపడు.

ఊర్వ—దేవా! ఈవటకు నాపలికినపరుషాక్తులకు నన్ను తుమియింపవలయు.
నే నెప్పటికైన మీదాననే.

నర—(సంతోషముతో) ఓ భువనైకసుందరీ !

తే. గీ. నిన్ను తుమియింప నేటికి నీశలుకులు

చాలఁ గఠినంబు లయ్యును జల్ల నగుచుఁ

బరమసుఖ మిచ్చె వడగండ్లపగిది నొప్పి

ఘృదన సంతప్త మైన నామదిశి నబల !

వజ్ర—వలపుగలవారు ప్రియురాండు తాళ్ళ రువ్విన బువ్వుల రువ్వనట్లు సంతసించును.

ఊర్వ—బావగారూ! నిజముగా నామీద మీకు మహనుచఁ బ్రేమగలదా? నర—రమణీ! నన్ను నీ విట్లు వేర యడుగవలయునా? నీకన్న నాకుఁ బ్రేమాస్పద మగుపదార్థ మేది?

ఊర్వ—నేను నమ్మఁజాలను. మగవారి కెదుట నన్ను బే పెండ్లికూతురు. పురుషులు కామాయ త్తచిత్తులై కక్కుటితి చేతఁ దమయక్కఱఁ దీర్చుకొనుట కయి లేని ప్రేమయుఁ జూపి యిచ్చకపుమాటలాడి బాసలుచేసి యంగనల వందించి మరల మొగముఁ జూడరు. నిజముగ నాపై ననురాగము మీ కున్నయెడల నాకొఱ కొకమాటయిన నింతకాలమునుండి స్వర్గమునకేల రారయిరి?

నర—నుందరీ! నీవు మగవానియధీనమున నున్న పడఁతుకవు. మిండటికమునకయి నావంటివాఁడు మగతునిపట్టణంబునకు వచ్చుట యనుచితముగదా!

తే. గీ ఎంతకాలంబునుండియో యేను నిన్ను

గాంచఁ దలఁచిన సమయంబు గలుగదయ్యె

విబుధలోకంబుపై దండువిశియు కతన

వాఁగంటి! ని న్నన నేఁడు వీలుగంటి.

32

వజ్ర—ఇప్పటికి మీ కిద్దఱకు నొడంబడికలు జరిగినవి. ఇంక మేము ధన్యులమయితమి.

ఊర్వ—బావగారూ! ఇది యొకవంక గాని నిజముగా మీకు నాపై ననుగ్రహమున్నయెడలఁ గాకిచేఁ వర్తమానమంపిన నేను తొక్కలు గట్టుకొని మీపాదములపై వ్రాలనా?

నర—నుందరీ! నాకంతయూహము తోఁచినదికాదు. నన్ను మన్నింపుము.

వజ్ర—అయూహముతో తోఁచినయెడల మీయిరువురసందునఁ దిరుగలేక నేఁ జచ్చిపోదును. ఇంతకు నాపుణ్యము బాగున్నది.

ఊర్వ—ఓరసికసిఖామణీ! నీమనసున నిజముగ నాపైఁ వలపు గలదోలేదోయని పరీక్షించుటకయి నే నెన్నియోవిధముల నిన్ను దూలనాడితిని. మెజ్జగంబుల గెలిచి మహావైభవముతోఁ గన్నులపండువుగ రాజ్యమేలుచున్న మీవంటిరసిక శేఖరుని విడిచి రాజ్యభ్రష్టుడై నిలువ నీడలేక కొండల జరియించు మునిశాపోపహతుని మహేంద్రుని గొల్చి యుండుటకు నే సంత తెలివిమాలినదాననా? ఎవ్వరుందగినవారు లేకపో

పుటచే నున్నంతలో సరిపెట్టుకొనుట మంచిదని యిందునియండనుండి గౌరవముగఁ గాలము గడపు చుంటిని. ఇంక నేను నీధనము నీవే నాపొణమవు.

నర—ధన్యోస్తి! ధన్యోస్తి! నే నిష్పడు నిజముగా నెందుఁడ నైతిని.

చ. నిజమఁట నీదుపల్కు నను నీబిగికాఁగిటఁ జేర్చుకొక్క యం

గజపరితాపము ల్దొలఁగుకాలము వచ్చెనె నాకు నాయది

గ్విజయము సార్థకం బగునె కిర్తి నెలఁగునె యింక నేముఖం

బుజమును ముద్దులాడుదుఁ బున్నెనుఁ జేసితి నే? తలొవరి!

33

వజ్ర—మీరే కాదు నేనును నాపితృదేవతలను పదున్యాతరములవఱకుఁ దరించితిమి.

నర—దేవి! నందనోద్యానమునకుం బోయి విహరింతుము రమ్మ.

ఊర్వ—దేవా! నాకొక్కప్రతిభ యున్నది. అప్రతిభ నెట్లించి నన్నం జేపట్ట వలయు.

నర—నీప్రతిభఁ బాలించుటకయి నీసేవకుఁడు సిద్ధమాగనున్నవాఁడు. ఆనతియు.

ఊర్వ—మీరు పాకశాసనుని గెల్చి మహేంద్రప్రసాది నాక్రమించుకొంటిరి.

కాని బ్రాహ్మణులు మహర్షులు సేయుమజ్జయులలో హవిర్భాగములు గైకొన్నప్పుడు కాని దేవేంద్రత్వము సార్థకముగాదు. అప్పుడు నే నిన్ను పఠింతు. ఇప్పుడు బదరికా వనమున సత్రముగము బుగుచున్నావని. అక్కడకు మీరఁగి ఋషుల నొప్పించి హవిర్భాగముల భుజించిరందు

నర—(సవ్వచు) ఇదియా నీప్రతిభ! సరి. ఇది చెల్లించు టెంతసేపు. ఇంత కన్న మరేదేదియు లేదుగదా! అట్లు చేసినదిదప మరేయొకవంకఁ జెప్పవుగద!

ఊర్వ—మఁజేవంకయుఁ జెప్పను. మాటఁ దప్పితి నేను మిమ్మునుఁజంప్రకొన్న ట్లే ఇంక నాకు నెలవిండు. నేను బోయి మీరాఁకి సిరీక్షించుచుందును.

నర—దేవి! అట్లేపోయి నేనునీదానుఁడ ననమాట మనసులో నుంచుకొనుము.

ఊర్వ—(తనలో) ఇప్పటికిఁ బులిసోటికండవలె నైటఁబడితిని. ఈబుద్ధిహీనుఁ డీగండము గడచి బ్రతికినప్పటిమాటగద! మీరు దైవమున్నాఁడు. (అని నిష్క్రమించును.)

వజ్ర—(తనలో) ఈగడునుబానిసకూతురేదో వంకచెప్పి యామందభాగ్యుని కన్నులలో దుమ్ముకొట్టిపోయినది. ఇంక ఓనికి నీమె దక్కినప్పటిమాటకదా!

నర—వజ్ర! కంతా! మురనిశుంభాదిసైన్యాధిపతులయొద్దకుఁ బోయి దానవసైన్యం బులు బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలయు గాన ప్రయాణసన్నాహము సేయుమనిసెప్పుము.

వజ్ర—చిత్తము. (అచి కొంచెమునడచి) దేవా! ఎందుతో మురుండేటనేనచ్చుచున్నాడు. పనికొరగము సంతోషమును నూచిందుచున్నది.

అప్పుడు మురుండు ప్రవేశించుచున్నాడు.

మురు—దేవా! విజయమగుంగాక!

నర—మురుండా! మీస్వామిభక్తియు బాహుల్యమును మాకువిజయకారణములయ్యెను.

మురు—దేవా! నే నిప్పుడు కావించెమహాసాహసమును మీకు విన్నవించవచ్చినది.

వజ్ర—ఈమహాసాహస మేదో వినబడినదే.

నర—నీసాహసమును వినిపించి మావీనులకు విందునేయుము.

మురు—దేవా! చిత్తగింపుము.

ఆ. వె. అమరమాత యైనయదితీదేవిని కేరి

యా మెకుండలముల నపహరించి

పుచ్చినాడ నిపుడు దేవరవాటికి

నర్పణంబు నేను నధికభక్తి.

34

ఇదిగో రత్నకుండలములు (అని యిచ్చుచునాడు.)

నర—నీసాహసము సంస్తవనీయమయినది. నీదేవు విన్న నిర్జరాంగనలకు గిరినీ సర్భేంద్రక మగుంగాక! ఈకుండలము లూర్వశికి సమర్పించెదవా.

వజ్ర—అటు కెలలు సాముచేసి మూలనున్న మునులముండను గొట్టివట్టు ముదిమిచే గిడులతేక భయముచే సగము చచ్చి యొకమూల నొదిగియున్న వేర్బుటవ్వను గెల్చిచివచ్చితివా? నీవంశీశ్రవణంబుండు దేవరాక్షసులలో కెన్నటను లేడు.

మురు—ఓరినాచాటా! నీవు రాజుగా విశ్రామమండ వగుటచే నిప్పుడు ప్రతిపోతివి.

నర—మురుండా! మనపజ్జికంతునిమాటలు పాటించనక్కరలేదు. యాగహవిర్భగములు గ్రహింపకున్న నాకంద్రాత్వము సిద్ధింపదుకావున నేనానమేతులరై మొరప్పడు బదంకాశ్రమమునకుం బోయి యచ్చటి తాపసుల నడిగి నయమున భయమున వారి నొప్పించి హవ్యంబుల గొనవలయు. సేవలకు బ్రమాణము జాటబంపుము.

మురు—(సందేహముతో) మహర్షులు మనకు వావిర్భాగముల నిచ్చుటకు నవ్వుతింతురో లేదా.

వజ్ర—నే నపశకునపక్షివంటివాడ నని మీ రనుకొన్ననుసరేగాని సమ్మతిపని మాట నిజము.

నర—(కోపముతో) ఏమేమీ? చతుర్దశభువనైకవీరుఁడును దృఢీకృతపురందరాదిదిక్పాలకుఁడును విజయలక్ష్మీకరుణాపాంగవిలోకనప్రవర్తితమహావిభవుండును నగు నరకదానవేంద్రునిమాట వారు నిరాకరింతురా?

ఉ దక్కునె యింక పాణిములు తాపసవర్మల కెల్ల, మానము
ల్దక్కునె నేలవేల్పులకు దైవతకోటికి, యాగభాగముల్
గ్రక్కున నిల్చినన్మరియె కావర మొంది యొసంగ కుండినన్
ప్రక్కలు చేసెదన్ దలలు భస్మముఁ జేసెద నాశ్రమంబులన్ 35
మఱియు నచ్చటి మునులు మనపలుకులుఁ ద్రోసిపుచ్చిన వారితో నిట్లునుము.
మహాస్థగర. సవనంబు ల్సాగవింక స్థపములు తపముల్ స్నానముల్ స్నెల్ల వింకన్
భువనంబు ల్నిల్వ వింక న్నొదలు టరిది గో భూసురవ్రాత మింకన్
దివిజాల్ మర్త్యుల్ భుజంగుల్ స్థిరమతులయి వర్ధిల్లఁగాఁ జూల రింకన్
రవియు స్థంద్రుండుఁజొక్కల్గ్రహములు గతి వక్రత్వమున్ గాంతురింకన్.

వజ్ర—మాకింక చేతనిండ పనిగలిగినది.

మురు—చిత్తము. అప్పటికిని మహర్షులు మీయాన తిరస్కరించిన మాయిచ్చ వచ్చిన తెఱంగున మేము సేయవచ్చునా?

నర—అహా త్రికరణశుద్ధిగా.

తే. గీ. చెలఁగి యిచ్చ వచ్చినరీతిఁ జేయవచ్చు
నచటి కెవఁడు వచ్చునో చూతు నడ్డగింపఁ
బసరమున మగంటిమిఁ జూపి పస యడంతు
నబ్జభవు నైన నాతని యబ్జ నైన. 37

సైన్యంబులఁ దోడ్కొని మీరందఱు బహరికాశ్రమమునకుఁబొందు. నేను బ్రాహ్మణ్యోత్తిషంబున కరిగి యచట నుండి కావలయునన్న బహరికావనంబునకువచ్చువాడ హయగ్రీవుఁ డింద్రలోకమును నాకుఁ బ్రతినిధియయి యేలుగాక! మన మింకఁ బోవుదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీ

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

—:):o(—

తృతీయాంకము.

—❦—

ప్రదేశము—స్వారకానగరము.

(అప్పుడు మాణిభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

మాణి—(తనలో) అహహా! ఏమి యీనగరవైభవము! మహేంద్రుని యమరావతీపురమును ధనదుని యలకానగరమును నిరంతరమును గనుచున్న నాకన్నులకే యీనగర మింతసోగసుగనుండఁ దక్కినవారిమాట చెప్పనేల? మహేంద్రుఁడు వాసుదేవునకు వానికి జ్యేష్ఠుఁడయినను వైభవమున నిశ్చయముగఁ గనిష్ఠుఁడే యని చెప్పవచ్చును.

మ. ఇది వైకుంఠము గాక కేవలపురంబే, యెంచ నీనాగరుల్
త్రదశుల్గాక మనుష్యమాత్రులె, ధరిత్రీభారము వ్యాపఁగా
నుదయం బందినచక్ర గాక నరుఁడే యూహించ నీకృష్ణుఁడీ
యదువంశంబు పవిత్రమయ్యెఁ గద యాయజ్ఞాత్మజన్మంబునన్,
మఱియు నీపౌరులు చేసికొన్న పున్నె మెట్టిదోగదా! 1

మ. అరవిందాసనుఁడు నృసింహశ్వరుఁడు నివ్యాప్తంబు లెన్నేని సు
స్థిరభక్తిన్దప మాచరించియును వీక్షింపంగ లేలేని నా
సరసీజాత్మునిఁ గన్నులార గని తల్పాన్నిధ్యము జ్ఞేంది పి
ల్లరు సేవింతురు మాటలాడుదురు బంధుత్వంబు గావించ్రహా! 2

ఇదిగో జగత్కల్యాణకరుఁడగు వాసుదేవుని ప్రాసాదరాజము. హరి యెందున్నవాఁడో యావృద్ధకంచుకీ నడిగి తెలిసికొనియెద. (ప్రకాశముగా) ఓయీ భద్రముఖుఁడా! యదుకుంజరుని సందర్శించుట కిది సమయమా? ఏమనుచున్నాఁడవు “నీనామధేయ మెఱింగింతువేని నేఁబోయి నీరాక దేవకీనందను కఠిఁగించి ముదల యయ్యెనేని నిన్ను లోనికిఁ దోడ్కొని పోయెద” ననియా? సరిసరి. ఇదిగో న న్నేఱిఁగించుకొనియెద

వినుము. నేను హరిదర్శనలాలసుడనై వచ్చిన మహిమమాత్రము; కుబేర సేవకుడను మాణిభద్రుడను. స్వామికి నారాక నెఱిగించి వేగమరమ్ము. (తనలో) ఔరా! ప్రభువులగృహద్వారములు సేవకులయనుగ్రహము లేనిచో దుర్గమములుకదా! మహేంద్రదూతనగు నాపరివేశమే యింత కష్టసాధ్యమయినప్పుడు సామాన్యులయవస్థఁ జెప్పవలయునా ?

ఆ. నె. పండ్లచెట్లమొదట ముండ్లకంపలు వోలే

గొప్పవారియిండ్ల గువ్వముకడ

మురుచబంట్లు నిలిచి మొఱవెట్టుకొనువారి

దరికిఁ జేరనీక తఱుముచుందు.

3

అనిగో వృద్ధకంచుకి యిటనే వచ్చుచున్నాఁడు. వాసుదేవుఁడు నారాక విని నాపరివేశంబు నడుపుమనియెఁ గావలయు.

(అప్పుడు దేవుఁ డనువృద్ధకంచుకి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దేవ—(తనలో) చిన్న నాటనుండిచలక్షణములా పెమ్మలు వార్ధకమున నాయందుఁ గారఁబడుచున్నవి. ఎట్లనిన—

తే. గీ. పాటవము గనఁబడదు మ్రోఁ; బండ్లు లేవు

నోట చొంగలు గాతెడు నుడి లేడబడు

మదికి నిల్కడ లే దెచ్చు మంకుతనము

ముదిమి రెండవబాల్య మ న్నదము నిజము.

4

ఇట్లు వయోభారముచేత మేను గుఱింగుటంజేసి సంపదనందుండు నాయందుఁ బరమ దయాళువై యవ్యవస్థితములగు నాపరులకు నానందంబు నందుచు శ్రమకరములుగాని సనుల నియోగించుచుఁ బ్రద్యుహ్నాదికుమారులవలె నన్నాదరించుచున్నవాఁడు.

మణి—అయ్యా! వాసుదేవునకు నాయాగమనం బెఱిగించితివా ?

దేవ—(అమాట వినకయే తనలో) కాని యావాసుదేవునిచేష్టలలోఁ గొన్ని నాకు బొత్తిగఁ గిట్టవు. లోకమునందలి సమస్తవ్యాపారములయందుఁ దాను బ్రవేశించి యందఱభారముఁ దనపై వేసికొని నిద్రాహారములులేక నిరంతరముఁ గష్టపడుచుండును. ఇది నాకనమ్మతము. ఇదిగాక దేవతలమని దయ్యములమని బోగులమని రోగులమని కష్టసుఖము లెఱుఁగని మోటవాండు) కొందఱు తమసామ్యంతయు నిచ్చటదాఁచఁబెట్టినట్లు వచ్చి యర్థరాత్రమనక యశవేశయనక బంధువులతోఁ గూర్చున్ననుసరే పండుకొన్నను సరే యాప్తబంధువులవలె వచ్చి పిలుచుకొనిపోవుచుందురు. దానికేమి పాం ద్రోందు మొండివాండ్రో) వాండ్రొకంతసిగ్గులేదో భార్యలతో ముచ్చటించుచున్నవాఁడని చెప్పి

నను వదలిపెట్టరు. ఆకమ్మ-తీతిముండకొడుగులు వచ్చినట్లుగానే యితఁడును వారిని విలుచుకొనిరా పిలుచుకొనిరా యని నన్ను చూచుచుండును. కానికాలములు వచ్చి యున్నవి గనుక తా నెంత బలవంతుఁడయినను నేవేళకు నటువచ్చునో, యచ్చువ్వడు చెప్పినట్లు రాదుగదా యని యేజోలికిం బోవల వని నొలుకకుం జెప్పినట్లు పలుమాఱులు చెప్పితిని. అయినను నామాట వినువా రెవ్వరు? వారు పిలుచుటకు నీయన పోవుటకు సరిపోయినది. ఇదిగో నప్పుడే శనిలాగున మీ దేవఁడో వచ్చి తూర్పున వాఁడు. దీని విలిచికొని రమ్మని యాయన పేల వయినది.

మాణి—(బిగ్గరగా) అయ్యా! నీవే రెవ్వరో నే నెఱుంగ. నామాట గత్తెర మొసంగవేమి? భగవంతుఁడు నాయెడఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెనా?

దేవ—(కోపముతో) నాకేరు దేవలుఁడు. వాకుం జెవుడు లేదు. నీ వంత గొంతుఁ జించుకొన నక్కఱలేదు.

మాణి—అయ్యా! కోపించెదవేల? నీయెడ నే నపరాధినైన ననింపుడు.

దేవ—అపరాధ మేమియు లేదు. అధికప్రసంగ మేల? వానుజేవుఁడు సత్య భామాసమేతుఁ డయి నీరాక రెదురుచూచుచున్న వాఁడు. నావెంట రమ్ము.

మాణి—అహహ! ఇది నుంచినమయమే; పోదము.

తే. గీ. సతులఁ గలసియున్నప్పుడే సత్పురుషులు

మదిఁ బ్రసన్నులై వరదు లయ్యెదరు నూవె

మెఱుపుతోఁ గూడుకొనియున్న మేఘమాల

కురియకుండునె చల్లఁగఁ గుంభవృష్టి.

5

దేవ—మీకు సమయము కానిదెప్పుడు? పోవుచును పద.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

ఇది ప్రవేశకము.

[అంతట శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామయుఁ బీఠములపైఁ గూర్చున్నవారై ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృష్ణ—దేవీ! మహేంద్రుఁడు మాణిఫదుని నాకడ కనుపుటకుఁ గారణ మేమై యుండు?

తే. గీ. అమరలోకంబుమీఁద నేయమరు ద్రవ

నేడు దండెత్తి యుండుగా నీతి విడిచి

పరుఁ డెవఁడైన దేవేంద్రపదముఁ బడయఁ

దపము సేయుచు నుండునా తగవుమాలి.

6

సత్య—దేవా! అమరరక్షముఁ జేయుటకుఁ గంకణముఁ గట్టుకొని మీరుండ నేదైనను మహేంద్రదూతకు భయములేదు. అదిగో! దేవలుఁడు మాణిభద్రుని వెంటఁ బెట్టుకొని వచ్చుచున్నాఁడు. కారణ మిప్పుడే తెలిసికొనఁగలము.

[అస్వధు దేవుఁడు, మాణిభద్రుఁడు పోవేళించుచున్నారు.]

దేవ—అయ్యా! మాణిభద్రా! అదిగో భగవంతుఁడు. ఇంక నీగొడవలు చెప్ప మొదలుపెట్టుము.

మాణి—మంచిది. (తనలో) ఇంద్రనీలమణి రోచులు వేదజ్ఞు నీతనిమూర్తి యింద్రసౌందర్యమును వెల్లడించుచున్నది గదా!

ను. పగచే దైత్యులు, గాట మా వలపుచేఁ బాధోజప్రత్యేక్షణో

వగచే నాస్త్రులు, జ్ఞానవైభవముచే బ్రహ్మర్షి తేజమున్

దగ నేవించి ముముక్షు లయ్యెదరొ బంధంబు ల్బడంబాయ నా

భగవంతుం డగుదేవకీసుతుని నాభాగ్యంబునం గాంచితిన్.

7

దేవా! ఇతఁడే దేవమాత. నే నింక పోయి ద్వారముకడ నుండెద. (అని పోవును.)

మాణి—త్రివిక్రమున కభివాదనము సేయుచున్నాఁడను.

కృష్ణ—మహేంద్రదూతకు స్వాగతము.

సత్య—దివ్యపురుషదర్శనముచేఁ గృతార్థుల మైతిమి.

కృష్ణ—మాణిభద్రా! నిర్జరకోటి భద్రమా?

మాణి—ఉ పేంద్రా!

తే. గీ. తెలిసి యడిగెద వనఁజాలఁ దెలిసియున్న

మరల నానోట వినఁగోర వెఱుఁగనట్లు

తెలియ కడిగెద వనఁజాలఁ దెలియకున్నె

సర్వ మెఱిగిన నీ కిట్టి స్వల్పవార్త.

8

కృష్ణ—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమిది యిట్లనుచున్నాఁడవు. సపరివారముగ విడొజునకుఁ గుశలమా?

సత్య—నిర్జరాంగనలతోఁ గలిసి యిందాణి కుశలముగ నున్నదా?

మాణి—విన్నవించుచున్నాఁడను.

చ. గుశలము జెప్పెదన్ వినుము గోపకుమారక ! కాననంబులను
గుశలము పాకకాననునకున్, గనకానలగవ్వానెంబలం
గుశలము వాననంబనునకున్ శవకం, శబసాలనూలలం
గుశలము తచ్చమూపతులకుం డరవారిలమట లేదని.

9

కృష్ణ—ఏమీ ! దుష్టదానవు డెవ్వడైన వేర్వేర్వొక నెంబడినీ అనిన
రాజకుటుంబమును చగిరమునండి జెడలకడదెనా ?

సత్య—అట్లే జరిగెనని తోచుచున్నది.

మాణి—దేవా ! అవధకింపుము. ప్రాశస్త్యమిహాశ్చ కుం దనురదామహామ
నిష్ఠాగర్విష్టుఁ డయి ఛీరకాలము తపముజేసి పరమేష్ఠిం బ్రసన్నుఁ డిదికొని తిరువొచ్చి
హరిబున వరంబు లనేకంబులం బడసి ఒగల్గొంటుకుఁ డయి యభిషేకంబుగ నీచా
రించుచుఁ బ్రజలకుఁ గీడు నాపాదించుచున్నవాఁడు.

కృష్ణ—ఆదానవుని డౌష్ట్యమునగుర్చి యదిమఁ జేసితిని ననియున్నాఁడు.

సత్య—అనేకరాజకన్యలం బలిమిం బట్టితిచ్చి యభిషేకమున నాచుట డెంత
కదా ?

మాణి—అమ్మా ! అయధకుం డతిండు. అవధం బొనముట్ట విడుదల. అదెంత
కంఠీరవుఁడు మిడుతలనండుంబోదె మితిమీరిన దనునలంఘం గున్నానని యలలుచు
నమరావతి ముట్టడించి వేల్పుచుంబుల నొడిచి పాడఁజేసె. అప్పుడు వేల్పుచుం
చువచ్చి నేమని వర్ణింతు ? నాయురేవుండు కన్నుల కగమక రేయియల నొకరిం
యిండె. పరుణదేవుఁ డాపల్సముద్రనినున్నప్పుడె యున్నవాఁడు. పైశ్చికినియే
దుఃఖానలసంతప్తమున నుండు నదయ్య. తలతానెంచు నర్చియును నది పోయి నదిగిత్తు
డయి యిల్లు వల్లగాడుకఁ జరించుచున్నాఁడు.

కృష్ణ—నర ! ఇంక బృందార కేంద్రముం దాశ్చర్యభిక్తియున్నది. శంకరాచార్యు
వాఁడని నీవు చెప్పనక్కఱలేకయే తెలిసికొనవచ్చును.

సత్య—అయ్యా ! మహేంద్రుఁడుఁ బోరాడునను నిచ్చి యెదుర్చువాడు ?

మాణి—(దుఃఖముతో) నేవా ! దేవ ! మహేంద్రుని నువర్ణింపకయెగిరి !

నీ. అదుగువారలకోర్కె లవ్వడ సమరూర్పుమర నున్నదియని వాఁడియుఁ త్ర
అరకాల ముజ్జనిం దొకరిమింకను యత్తగవళోత్తుఁ డివ్వాదతత్త్వాన్ని
కల్పభూమహాపంథకము నెల్లప్పుడనునది తెవ్వాఁడు వివాదం దెచ్చి దోపి
యభిలయాగళలంబు లవలీల నొకరిగూర్చి కడలకు నెప్పుడీక నెల్లప్పుడను

యెనని జేజేలు ముప్పదిమూడుకోట్లు

మకుటమాణిక్యముల నేమనువుపాద

పద్మముల నివాళింతు రా బలహరుండు

నేడు చరియించు నిలువంగ నీడలేక.

10

మఱియు నోయు శేంద్రా !

చ. అల సిరితోడితోడలు, నయంతుకుమ మనకన్నుల్లో, వే

ల్బులదొర రాణివాసము, పులోముని గాఢలిపట్టి, నేర్పక

న్నెలు భజియింప కల్పధరణీమహాసంతతి మేలినీడలన్

మెలఁగెడుచాన, మీనదిన్. నేడు జరించు నరణ్యభూములన్.

11

కృష్ణ—కటకటా ! ఎంతకష్ట పెంతుకష్టము. కథవరిపాక మవింఘనీయము గదా ! అనంతర మారాత. నవాణకు లేమి చేసిక ?

నాణి —

తే. గీ. అది యొనర్చుక దానవు లిది యొనర్చు

రనుచు పర్ణింప నేటితో యంబుబాక్షి !

చెప్పఁ దగుకార్య మొకటి చేసినది నీదు ;

నింద్యమగుకర్మ మొకటి మానినది నీదు.

12

సత్య—పురుషుల యవస్థలే యటులండ స్త్రీలగుతు లెట్లుండ నని నేనడుగ నేల ?

నాణి—అమ్మా ! సత్య నీతి ! నాపలుకులు విందు వేని నేల్పుటువిదలయునికి నీ

వెలుంగు గలవు.

తే. గీ. ఆసురకాంతలసౌభాగ్య మవనారించు

కమలనాభునిఁ గడుపారఁ గన్నతల్లి

యదితి నీవి కై నను నప్పవయ్యె పాట్లు

చెప్ప నేటికిఁ దక్కిన స్త్రీలమాట !

13

కృష్ణ—భువనేకభూజ్య యగునమరమాత కేమిచేసిక ?

సత్య—దానవకౌర్యము నేల్పుటవ్వలసైన విడువలేదా ?

నాణి—నరకుని వాహినీపతులలో నొకఁ డగుమునుడు నిర్గరమాతకుండలముల హరించి తనయేలిక కర్పించెను.

కృష్ణ—(కోపముతో) దురాత్మా ! నరకహతకా ! పరాక్రమబల దుర్విరథ !

అతిక్రాంతసమస్త రణధర్ముడ వగునీ నాశనము నుపహరించినది నుమా ! ఓమాణిభద్రా !

తే. గీ. విత్తి యెలుంగక యారీతి విట్టిపడెడు

చెనటిదానవుఁ డీశమీదఁ జెడకపోయె

పాడ వెనంగుతరంగంబు లడఁగ కున్నె?

పొటుగన్న సముద్రంబు పాటుఁ గనదె?

14

మాణి—దేవా! ఇది మాకు వరప్రసాదమే. అనంతర మాదనుజహంతకులు నంద
నోద్యానము నాశనము గావించి, మందాకినీనది మలినంబుచేసి, యమరావతి నమర
శూన్యం బొనరించి చేజిక్కిన యచ్చరలతో నిచ్చవచ్చినమచ్చునఁ దచ్చనల నెఱపి
చేయఁబడిన వన్నియుఁ జేసిరి. వేయేల?

తే. గీ. గడ్డిపొఁచయుఁ జేయని కడ యసురయు

దిక్పతులవంటివారినిఁ దిట్టఁ జొచ్చె

దండు విడియరె తొల్లింటి దైత్యనాథు

లింతపాప మేనాఁట నే నెటుఁగఁ గాక!

15

మఱియు,

ఉ. ఆతనిదండనాథుఁ డఁట యాతనికన్నను జండశాసనుం

డేతటిమైన తేఁడె నయ మించుక ; నిల్వగనీయఁ దొందోరున్

వ్రాఁతగఁ జూడనీయఁ దొకపట్టునకుం జననీయఁ డయ్యె యా

చేతలు చూచితీరవలెఁ జెప్పఁగ శక్యము గాదు మాధవా!

16

సత్య—యజమానుఁ డెంత నీచుఁడో యనుజీవులు సంత నీచులే యగుదురు.

కృష్ణ—దనుజసేనాపతి యగునాశూరంమయ్య డెవఁడు?

మాణి—ఆతని పేరు హయగ్రీవుఁడు.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! ఈతఁడు మినామమును ధరించి యున్నవాఁడే.

మాణి—ఖివ్యోతశబ్దము మిణుఁగులుపురువునందును హరిశబ్దము కప్పయందును
శివాశబ్దము నక్కయందును వర్తిమనట్లు హయగ్రీవశబ్ద మాదురాత్మనియందు వర్తించు
చున్నది.

కృష్ణ—మాణిభద్రా! కాల మాసన్న మయినవారియందుఁ గనఁబడులక్షణము
లన్నియు నర కాసురునియందుఁ బొడఁగట్టుచున్నవి.

మాణి—దేవా! మహేంద్రుఁ డిప్పుడు నరకునివంటి యధమునిచేత నిట్లయితి
నని లజ్జావనతవదనుఁ డయి యున్నవాఁడు.

కృష్ణ—ఇందు సిగ్గుపడవలసిన దేమున్నది? చూడు,

తే. గీ. కాలగతిఁ దప్పి వచ్చినఘనుఁ డయినను

నిగ్రహింపఁగఁ బడుఁ జుమి నీచుచేత

జగము లన్నియు వెలిగించు చండకరుడు

చిన్నమబ్బులచేత సంఘన్నఁ డగును.

17

మాణి—అంత మహాతేజశ్శాలి కింత పరాజయము కలుగఁదగినది కాదు.

కృష్ణ—ఓయీ! తేజశ్శాలకేగదా జయాపజయములు కలుగుట. చూడు.

తే. గీ. న్యూనతయు శౌరవంబు మహాన్నతలకె

గాక నీచుల కెట్భంగిఁ గలుగవచ్చు?

నలఘుతేజు లౌ సూర్యచంద్రులకె గాక

గ్రహణ ముండునె మింటిచుక్కలకు నెల్ల?

18

మాణి—దేవా! మీసమాశ్వాసంబున నాహృదయతాపము దీక్షిసది. మహేంద్రుడు మీకు విన్నవింపు మన్నసందేశము వినఁడు.

కృష్ణ—సావధానుఁడ నయి యున్నాఁడను.

సత్య—ఆపత్సమయమునఁ బుడిసె యీసందేశము జాలిగ నుండకపోదు.

మాణి—దేవా! నాచెప్పఁబోవునవి మహేంద్రవాక్యములు.

సీ. కాళీయఘణిఘణాగ్రములఁ దాండవమాడు నడుగదమ్ములకు బోహారు లనుము

అదితీకశ్యపులకు నవతరించిననాఁడు మా కొనర్చినమేలు మఱవ మనుము

అమరసంతతి యిట్లు లగచాట్లుపడుచుండ నొరునికైవడిఁజూచు టొప్ప దనుము

ఈతెఱంగునఁజేయ లాఁతివారమె మేము చాలకాలమునాటిఁ సఖుల మనుము

ఆ యిడ్డలదెసఁ జూచి యమరవిభుఁడు

వేయుఁగన్నులబాష్పము ల్విడిచె ననుము

ఆమరఁ గడతేర్చుపని తన కలఁతి యనుము.

దైవహిత మాట నీయది తప్ప దనుము.

19

సత్య—ఈసందేశము విన్నపిదప తాతిగుండెలయిన కరఁగి జాలినొందును.

కృష్ణ—అన్నన్నా! ఎంతమాట. నిరుపమానమహిమాఘ్యుఁడును నిర్జలలోక సూర్యభోముఁడును శూరశిఖామణియు సగళకృతుఁ డిట్లు దీనోక్తలం బలకవలసెనే? తన సేవకునకు నా కింత వినయపూర్వకముగ మనవి సంపవలయునే? మాణిభద్రా! నీ వరిగి మహేంద్రునితో నిట్లని విన్నవింపుము.

సీ, ఋజుమార్గచరులౌట బృందారకుల కెందు దేవకీసుతుఁడు విధేయుఁ డనుము

పదునాల్గుజగముల పౌరుషశైముఁబూను నింద్రునానతి మాళి నిడుదు ననుము

తనయనుగ్రహమున్న దనుజవీరుల నాడి నిగ్రహించుట యొక్కనిబొస మనుము

నిర్భీమి తంబుగ నిరపరాధుల నేఁచు పాపకర్ములు లొక బ్రతుక రనుము

దివిజవైరి నిశ్చయముగఁ దెగియె ననుము
ధర్మమే జయించెడుమాట తథ్యమనుము
మదిని వగదక్కు మనుము నామాట వినుము
వేల్పువీటికి నీవు వేవేగఁ జనుము.

20

మాణి—దేవా ! ధన్యోస్తి ! ధన్యోస్తి ! వేల్పుల యికుమరు కడముట్టికవి
ఇంక నే నరిగెద. (అని నిష్క్రమించును.)

సత్య—ప్రాణేశ్వరా ! మీ రాపద్మాంధపులన్నమాట నేడు స్పష్టమయినది.
తొల్లి గజేంద్రరక్షణము మతోక్షమనం జరిగినది. మహేంద్రరక్షణము నేడు ప్రత్యక్ష
ముగ జరుగుచున్నది. మునులపాలింటికి దేవతలపాలింటికి మీమూర్తి భూలోకమందా
రము గదా !

(తెరలో)

దేవకీనందనా ! రక్షింపుము రక్షింపుము.

కృష్ణ—నీమది ? ఆర్తనాదము వినబడుచున్నది. ఓరీ ! ఎవఁడురాయక్కడ?
దేవబుడు—(ప్ర)వేశించి ఇదిగో వచ్చినాఁడ నాజ్ఞాక్షింపుము.

కృష్ణ—దేవలా ! ఎవరో రక్షింపు మని కుయ్యిడుచున్నారు కనుఁగొని రమ్మ.

సత్య—దేవలా ! అతిత్వరితమున రమ్మ. నామనసు తత్తరపడుచున్నది.

దేవ—చిత్తము దేవా ! (అని నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి తనలో)

అబ్బబ్బా ! నడపీనుఁగులవంటి యీమునిమృచ్చులకు సిగ్గు లేదు గదా ! జనుపనార
పీనులవంటి గడ్డములు, నీ తతుప్పలవంటి తలలు బిరుసుమేనులు గలయీ పాడుముసులు
పరిపాటలు లేక దుంపలు కాయలు కూరలు తిని తఱపిదూడలవలెఁ దెగబలిసి యెవరి
తోనో గయ్యమునకుఁ గాలుదుర్వియై వైరముఁ దెచ్చుకొని యందఱకు లోకువగ మాయ
మర్తము లెరుఁగని వెట్టిగొల్లఁ డిక్కడ నున్నాఁడుగదా యని వచ్చి యిచ్చకాలు
మచ్చికలు చెప్పి కల్లబొల్లి యేడ్పు లేడ్చి మనసు విటిచి యాయయ్యను వీసికొనిపోవు
దురు. పోవద్దని నే నెంత మొత్తుకొన్న నామాట వినఁడు. పోనీ నాకేమి ? (అని
ప్రకాశముగా) మహాప్రభూ ! ఎవరున్నారు ? మనచుట్టాలు బదిరికాశ్రమతాపసులు.
మీదర్శనము కావలయునట.

కృష్ణ—అట్లయిన సత్వరమ వారిం బ్రవేశ పెట్టుము.

దేవ—చిత్తము. (అని పోవుచున్నాఁడు)

సత్య—మహర్షు లూరక రారు. మహత్కారణ మేదో యుండవలయును.

కృష్ణ—లోకసంబంధములేని యీతపోధను లిటకు రాఁగారణ మేమిచ్చెనుమా?
వీరి కేదుర్జనులవలననేని భయము కలిగియుండదు గద!

మ. మనుచుఁ గానలఁ జెట్లనీడలను, జర్తంబుల్ మెయిం దాల్చుచుం,
దినుచుం దుంపలఁ కానుఁగూరలు, నదీనీరంబులం దాల్చుచున్
మనమం దెప్పుడు నీశ్వరుం దలఁచుచు, న్నానంబుతో శాంతతన్
దినము ల్బుచ్చెడు నీయతాకికుల, నేనీచుండు బాధించెనో.

21

సత్య—ఈమహాత్ములు రాక్షసబాధితులేయని నేఁ దలంచెద.

అప్పుడు పులహబృహదశ్వ లగుమహాత్ములతో దేవలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.

దేవ—ఋనులారా! అదిగో వానువేపుఁడు. పనులన్ని మానుకొని మీనిమిత్త
మెదురు చూచుచున్నాఁడు. దర్శనము చేసికొనుఁడు.

పుల—(కృష్ణుని జూచి) బృహదశ్వా! ప్రాప్తయోదముఁ దలఁపించు నీ
మూర్తిం గనుఁగొంటివా?

బృహ—పులహ! మాఁగినరేకుఁబండ్లు తి మరగి బదరికావనమును బాసిపోవలేక
తొల్లి మరలం గలసిమెలసి చరించిననాఁటి నారాయణుని నివ్యమూర్తియే యిది.

పుల—ఔనౌను.

నీ. పడఁతిఁ బాయగ లేక పాలసంద్రమునందు నిల్లఁజీకముఁగొన్న యల్లుఁ డితఁడు

బృహ—మొసలితోఁజలఁ జిక్కి పనచూలిపలవించు సింధురేంద్రుని ప్రాణబంధు వితఁడు

పుల—ఏడువాఁడలనీకు లేకంబ యగునాఁడు మఱ్ఱిమాకున నున్నకుఱ్ఱఁ డితఁడు

బృహ—భువనకంటకు లైనపాలసుదిందులఁ బట్టి మట్టుపెట్టిన జగజ్జెట్టి యితఁడు

పుల— మీనమితఁడు తా మేటిమేటి యితఁడు

ప్రాత్రి యీతఁడు నరసింహమూర్తి యితఁడు

బృహ—పుట్టుబుద్ధులు గలప్రాట్టిప్రోడ యితఁడు

చూడఁజూడ దీనులపాలి చుట్ట మితఁడు.

23

దేవ—(కృష్ణునితో) దేవా! వీరే పులహబృహదశ్వ లగుమహామునులు. నే

నింక ద్వారముకడ నుండెద. (అని పోవును)

ఋషులు—విజయతాం విజయతాం దానవకురంగకంఠీరవ!

కృష్ణ—మహర్షుల కభివాదము సేయుచున్నాఁడను.

ఋషు—అనయోర్దంపత్యోరభ్యుదయోస్తు.

కృష్ణ—మీ రాక్షీతములమీఁద నానీనులు గండు. (ఋషులు కూర్చుందురు.)

సత్య—(మెల్లగా) పాణిశేష్యరా ! మహాష్వులు భిన్నులై కనబడుచున్నారు.
నేను మడుగడగును.

కృష్ణ—దేవీ ! నాకు నట్లే కనబడుచున్నారు. (ఋషులతో) మహాత్మా.
లారా ! ఫలాపేక్ష పరిత్యజించి పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థము జగదభ్యుదయము నిమిత్తము
మీరు గావించు తపస్సులు నిర్విఘ్నములుగ సాగుచున్నవా ?

పుల—ఈవఱకు సాగుచున్నవి.

ఉ. ఎన్నటిమాటలో యశిగె దీ విఱు, మాబదరీవనంబులో
నిన్నడుమం బ్రవర్తిల్లిన నెఱుంగవు గాక; ధర్మముల్
జన్నములుం దపస్సులును జన్నవి మొన్నటితోనె, యింతగా
నున్నది నీజగద్భరణ మోనలి నేక్షణ ! యిన్ని నాశ్శకున్

23

బృహ—ఇంక జగదభ్యుదయమునకు లోప ముండదు. ఏమనిన,

తే. గీ. ఇంద్రుఁ డైనవా డిపుడు దైత్యేంద్రుఁ డొకఁడు

వాని వాహినీపతులు దిక్పతులు గాఁగఁ
బ్రబలదుష్టకర్మములు ధర్మములు గాఁగఁ
విశితబోజనుల్ మునులుగా వృష్టితిలక.

24

కృష్ణ—అమ్యూ! మీరును నరకబాధితులైతిరా యేమి?

పుల—దేవా! నీవు లెస్సగ గ్రహించితివి. మేము బ్రతికియుండియు భూలో

కమున నరకబాధ ననుభవించుచున్నాము.

బృహ—ఇది పుణ్యాత్ములే యనుభవించు యపూర్వనరకబాధసుమా !

సత్య—పాణిశేష్యరా ! ఏజోలికిరాని పరమవైదికుల పైనయిన నాదుర్జనులకు
జాలి గలుగదయ్యెఁ గాఁబోలు !

కృష్ణ—కళ్యాణీ! కూర్మ లుచితానుచితముల నెఱుంగరు కదా !

తే. గీ. కాననంబున రేగినకారుచిచ్చు

వేములను గాల్చి మామిళ్ళ విడిచి చనునె?
మృగయునకుఁ బెద్దపులి యెంతో మెకమునంతె
దుష్టులకు సాధువులు ససాధువులు నొకటె.

25

ఓమహాత్ములారా ! నరకుఁడు మీపై కేల రావలసివచ్చె ?

పుల—దేవా! తత్కారణమును మే మానువూర్విగ నెఱుంగముగాని కర్ణాకర్ణిని
వినియున్నారము. మాదురదృష్టము మూర్తిగైకొన్నదో యన్నట్లు ప్రతిదినముననూర్వ
శిక్షును నొకబోగముది కలఁదట !

కృష్ణ—అవును. పూర్వ మచ్చరలపైఁ గోపముచే నారాయణబుగ్గి యామెను సృజించెను.

సత్య—ఏమి ! బుగ్గియే సృజించెనా? పద్మగర్భుఁడు కాఁడా ?

పుల—అయ్యో! ఇట్టియవివేకకార్యములు మహర్షులుగాక యెవరుచేయుదురు ?

బృహ—ఒక్కమహర్షులే కాదు. బ్రహ్మయు నట్టివాఁడ.

తే. గీ. ఊరకయె పెక్కుకల్పంబు లుండియుండి

వెట్టిబ్రహ్మ తా నొకదైత్యవిభు సృజించు

వానిఁ దెగటార్ప భవనముల్ పల్లటిల్ల

మొదటి నుండియు నిదె మచ్చు మొదటివేన్పు.

25

పుల—జేవా! అవధరింపుము. ఆదురాత్ముఁడు స్వర్గము జయించి, యింద్రుని బాఁబదోలి, యూర్వశిని దన కుంపుడుకత్తెగ నుండుమని ప్రార్థించెనట ! అదియు మునుల యాగముల హవిర్భాగములు గ్రహించి యింద్రాత్మసిద్ధిఁ జేకొన్నపిదప వానిని వరింతునని పలికెనట! అది విని దుష్టదానవులు మాయాశ్రమములకు వచ్చి దానవేంద్రు నకు హవిర్భాగములు తే తెచ్చుని వినోధించి యడిగిరి.

బృహ—సాంఘామికశాస్త్రవేత్తలై యాయుధపాణులయిన వీరులే వానియె దుట నిలువలేకపోవ నాయుధములేక దండకమండలు కృష్ణాష్టానసర్భాననాదులగు నిరర్థకసాధనములు గల మావంటి పరమవైదికు లేమి చేయుదురు ?

కృష్ణ—అప్పుడేమైనది? మీరు హవిర్భాగముల నిచ్చుటకు సమ్మతించిరా !

పుల—సాపము శమించుఁగాక! సాపము శమించుఁగాక! మాధవా! మేమెంత పరమఛాందసులమయినను మహాపాతకులగు దానవాధములకు హవిర్భాగము లిత్తుమా? అది స్వప్నవార్త. వారితో నప్పుడే నిట్లంటి.

క. నెత్తురు ద్రావిన ద్రావుఁడు

కుత్తుక గోసినను బట్టి కోయుఁడు మీకే

మిత్తుమొకొ హవిర్భాగము

తొత్తుకొడుకులార ! వేల్పుదొర కిడ కుండన్.

27

సత్య—మునులధైర్యము మెచ్చందగినది.

కృష్ణ—అప్పుడు వారలు మిమ్మేమి చేసికో మే మాహించుకొనవచ్చును.

బృహ—మాదీనచరిత్రయు మానోటనే వినుడు.

నీ. మొగము నెత్తురు గ్రమ్మ నెగగుంజి దిగగుంజి బిరుసుగడ్డము లూడఁబెఱికినారు

వేగిలు పున్నెరిజడల్ కేలుదోయినిఁ బూని హుమ్మని యుయ్యాల లూఁగినారు

అజ్యమంతయుఁ ద్రావి యగ్ని హోత్రములార్పి; హోమకుండంబులనుమిసినారు
పాటిపోవఁగ నీక నోరు బ్రద్దలు చేసి కుక్కమాంసము నోటఁ గుక్కినారు

చెట్టులకు రెక్కలు విఱచికట్టినారు

చింతిబరికెలతో వెన్నుఁ జెండినారు

వారగోచులు దిగలాగి నవ్వి నారు

కూళ లగుచు రక్కసిముండకొడుకు లనఘ !

28

కృష్ణ—కటకటా! అప్పుడు దేవబ్రహ్మర్షులకు మహత్తర మైనచిత్తతోభము
గలిగియుండును.

సత్య—ఆహాహా ! ఋషు లెంతదయామయులో చూడుఁడు. అప్పటికయినను
దుష్టదానవులను శశింపరైరి.

పుల—అమ్మా! శశింపకపోవుటకు మాదయ కారణముగాదు.

క. శాపం బిచ్చుట కైనను

శాపోదకములు గ్రహించి చ్ఛుటకైనన్

గోషించుటకైనను మా

కోపిక లేనయ్యె చెట్టులుడిగినకతన్.

29

కృష్ణ—అనంధ మేమి జరిగినది ?

బృహ—అప్పు డప్పొలసుదిండులు కొండముచ్చలమచ్చనం బెచ్చ పెట్టిఁగి
యాశ్రమమహీరుహంబుల నిర్హాలిండియుఁ బెంపుడు మృగములఁ జంపియు ఋషి
కన్యలఁ జెఱఁచెట్టియు కమండలంబుల దుత్తునియులు గావించియు నాషాడదండంబులు
విఱచియు మొలత్రామల బన్నినంబులఁ ద్రొందియుఁ బర్ణశాలల భస్మపటలంబుగావిం
చియు వర్ణింపరాని క్రౌర్యంబుల నెఱసిరి.

పుల—తే గీ. నాకమండలు వట్లు భిన్నంబు లగునె

యాదురాత్తులతల లెన్నఁడైన కృష్ణ

బృహ— యాశ్రమదుహీరుహము లట్లు లా హతకులు

దుంపతెగి యెన్నఁడైన పోదురె ? ముకుంద

కృష్ణ—ప్రామినుకులవంటి మీపలుకులు లశత్యములు గావు. వారట్లేనశింతురు.

సత్య—పీరుకుడిన యలజడి పీరిమాటలం దెలియవచ్చు.

పుల—ఓయమరపక్షపాతి ! వాని నాశనము నీవే చేయవలెను. ఏలయన,

తే. గీ. కూలివలనఁ గా దిది తమ్మిచూలివలనఁ

గాదు మఱి యెవ్వరివలనఁ గాదు సుమ్మ

నరకు మూర్ఖంబు ధరఁ ద్రెళ్ళ నలుకఁబడును
సరగ నీచేత నీనుచర్యనముచేత.

31

బృహ—దేవా ! ఈవిషయమున నిన్నుం బురికొల్పుటకు మేము కడుశంకించు
చున్నాము. ఏమన,

క. నీకొడుకఁట యాదవజుఁడు

నీ కొడుకే యిట్లు సేయ నిలుచునె జగముల్

పుల—నీ కెందు కూరకుండును

యాకీర్త్యపకీర్తు లింక నతనివె కావా ?

కృష్ణ—లోకాపకారులు సుతులయినను వశ్యులే.

సత్య—భగవంతుడుదక్కఁ దదన్య లట్లు నలుపలేరు.

పుల—ఓయదుకుంజరా ! ఇంక వేయమాట లేల ?

తే. గీ. వైదికము లైనకర్మముల్ వల దటంచుఁ

జెప్పి మాచేత మానిషించినను సరియె

బృహ—పుత్రవాత్సల్యమును ద్రోసిపుచ్చి వేగ

చెనఁటి యసురను సంహరించినను సరియె.

కృష్ణ—అట్లయినను నోతాపసులా గా ! ఇటు వినుండు. ఆదురాత్ముఁడు

మ. ధరణీగర్భము నూజనీ, పఱచి పాతాళంబునన్ దాఁగనీ,

శరణిన్ మున్గి యడంగనీ భువనముల్ సంక్షోభమున్ బాయఁగా

వరకున్ దున్నెద సంగరస్థలఃఖూర్ణ చక్రధారాహతిన్

మరలన్ వైదికమార్గముల్ నిలిపి ధర్మంబున్ బ్రతిష్ఠించెదన్.

32

ముషల—తథాస్తు. తథాస్తు. తథాస్తు (అని చేతులెత్తి)

శ్లోకము. జయతుజయతుదేవో దేవకీగర్భజాతౌ

జయతుజయతుచక్రిం నిర్గళదైత్యచక్రిం

జయతుజయతువేదా శాశ్వతానందనాదౌ

జయతుజయతుధర్మో వైదికోత్కృష్టశర్త్తు

కృష్ణ—మహర్షుల యాకీర్త్యచనము లామోఘములయి జయప్రదము లగుగాక

సత్య—మహర్షులు సంకల్పసిద్ధులగుట మీ రెఱుంగరా ?

పుల—మధుసూదనా ! కుమారుండు తారకుని, ధూర్జటిపురదైత్యులను; పిల్ల

మోగి జయంబు వడసినతెఱంగున నీవును నరకుం గెల్చెదవు. కాని నీవు కడుజాగ

రూఁకుఁడవై మెలంగవలయునుసుమా ; వాఁడసాధారణ తేజోదుర్నిరీక్షుఁడు, దుర్జయ

దోర్బలనిర్ణయే శ్వరుడు. పీనిమరణవార్త నెప్పుడు విందుమా యని మేము మాచెవులు జిక్కించెట్టుకొని యుందుము.

బృహ—దేవా! నేను నించుక చెప్పఁదలఁచుచున్నాఁడను. అవధరింపుము.

చ. కుటిలుని సోమకామరునిఁ గూల్చుట కూల్చుట గాదు. సూ, మహా

కీటి వయి హేమలోచనుని గెల్చుట గెల్చుట గాదు, సాహసో

ద్భయ బలి భూతలంబునకుఁ బంచుట పంచుట గాదు, శౌర్యలం

పటు నరకాసురుం బిలుకు మార్చుట మార్చుట గాక యచ్యుతా! 36

కృష్ణ—మహాష్వలారా! నాకోపజలంబునకు మీశాపఘలంబు సాయమై వానికి మరణ మాపాదించు.

పుల—అట్లయిన మే మింక నాశ్రమంబులకుఁ బోయి భయవిహ్వలులగు తక్కిన మునుల కీశుభవార్త నెఱిగించెదము.

కృష్ణ—ఓయీ! ఎవ డక్కడ?

దేవ—(ప్రవేశించి) దేవా! ఇదిగో వచ్చితి నాజ్ఞాపంపుము.

కృష్ణ—కెవలా! ఈమహాష్వులను సాగనంపుము

దేవ—శిత్తము. (అని తనలో) మజ్జియాడలవలె జడలు పిచ్చికగూండ్లవలె జాట్లు గలయూటక్కరిమునులఁ జూచినతోడనే నా కరకాలిమంట నెత్తికి వచ్చును. పిండ్రోవో కల్లమాటలు చెప్పి కృష్ణుని తమవలలో వేసికొనిపోవుచున్నారు. ఆరక్కసి ముండకొడుకులు కొట్టినప్పుడు శిండ్ల మరల నిక్కడకు రాకుండునటులు కొట్టలేరైరి. పోనీ పోవలసని కృష్ణునితోఁ జెప్పుమనా? అయిన నాకందుకు? (ప్రకాశముగా) బుఝలారా! పోదము రండు. (అని బుఝులతో నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—దేవ! మునుల మనోవైకల్యముచే నాచిత్తి మెంతయు జాలినొంది యున్నది. కావున లోకకంటకుఁ డగునాదుండగీని నిష్పడ పోయి శిక్షించెదను.

సత్య—నా చిన్నకన్యాపన మొకటి యున్నది. మీరు పగతునెదుర నిలిచి యతిలాఘవంబున నసహాయశూరు లయి పోరునపుడు కన్నులపండువుగ మిమ్మొకసారి చూడవలయు నని నాకుఁ జిరకాలమునుండి యభిలాష కలదు రసికశిఖామణు లగు జేవరవా రీముద్దు పెల్లింపవలయు నని వేడుచున్నాను.

కృష్ణ—దేవ! ఇది యేటికోర్కె?

మ. నగలా నాశిములా యమూల్యమాణులా నవ్యాంబరశ్రీణులా

సాగనుం జేడియలా జగానగరులా చొక్కంపుఁ బూదోటలా

మగువ లోకరంగరానికోరికల నిమ్మాడికి న్నును నే్వడఁగాఁ
దగునే జూడఁగలారె యఁగనలు భీత ల్లాక కయ్యంబులన్.

37

సత్య—పొరేళ్ళగా!

మ. నగలు న్నాణెములుఁ బ్రశస్తమణులు న్నవ్యాంబరశ్రేణులున్
సాగసుం జేయలుపే జగానగరులున్ జొక్కంపుఁబూదోటలున్
మిగులం జేకుటె మీయనుగ్రహమునన్ మీవెంటఁ గొంపోవుటే
నగలు నాణెము లొను నాకుఁ గరుణ న్నాముద్దు నెల్లంపరే.

38

కృష్ణ—దేవీ! నీ వలగకుందువేని నే నొకమాట చెప్పెన. యుద్ధ మన నేమిగాఁ
దలఁచుచుంటివి?

సీ. కదలుకొండలఁ బోలు గజతండములెకాని గండుతువ్వెదపిండు లుండ వచట
కూరదానవచమూకోలాహలమెకాని యొలుపుఁగోయలకూత లుండ వచట
కుటిలదైత్యులమేని కొన్నెత్తురులెకాని యొనపరిపూఁదేనె లుండ వచట
పరసేన విడిసెడుఁదయటి నేలలెకాని యొప్పారుసాధంబు లుండ వచట

ఘోరకాకగృహములు మాఁగుటయెకాని

చిలుకగొరువంక నెత్తియుఁ జేర వచట

పొలనుదిండిపీనుంగులపొలయెకాని

యలరు నెత్తావి గమగమ లమర వచట.

39

సత్య—రణరంగ మట్లుండు నని నే నెఱుంగకపోలేదు కావున నాయాగమ
నమున కనుచుతింపుఁడు. మఱియు,

తే. గీ. సగము దేహంబు నింటిలోఁ జక్క విడిచి

యనికి మీరు పోవుట యేటిన్యాయ మనఘ!

కృష్ణ—యెనిమిదిసగంబు లున్నవో యిందువదన
యేసగంబును గొనిపోదు నిప్పు డేను?

40

సత్య—ఏసగంబు మీవెంట రాదలఁచుకొన్నదో యాసగమును గొనిపోండు.

కృష్ణ—దేవీ! రణమునకుఁబోవుచు రమణుల వెంటఁబెట్టుకొని పోరాదు.
జయాపజయములు మునుమున్ను నిర్ణయింపఁజాలము. ఒకసేళ నాకుఁ బరాజయంబే
సంభవించునేని నేను నిన్ను రాక్షసులబారినండి సంతరించుట దుర్లభము కదా!

సత్య—ఏమి! పరాజయమా? మీరొక్కరే సమరమునకుఁ బోయినను బరా
జయ ముండదు. అందు నేను మీసన్నిధి నుండ నట్టిది తలంపరాదు.

కృష్ణ—నీవు నాకుఁ బరాజయము కలగకుండ నేమిచేయుదువు?

సత్య—

సీ. ఆహవంబున మీర లలసినప్పుడు మేనిచెప్పుటలో దుడిచెద చెఱఁగుతోడ
నర మేనశరభరంపర లేయఁ దమకింప నలుఁగు లందిచ్చెద నండనుండి
నూతుండు శ్రాంతుడై సొమ్మవోయినవేళ నరదంబు గడపెద ననువెటంగి
పగతుండు చెలరేగి పయిపయింగవిసిన బురికొల్పి పంచెదఁ బోరొనర్ప

మఱచుపనులను జ్ఞాపికి మరల దెత్తుఁ

గలసి చేదోడు వాదోడుగాఁ జరింతు

నేయు నేటికి హృదయేశ ! ఐను తెలిపెద

వాలుఁ గైకొని పోరెద వలయునేని.

41

కృష్ణ—దేవీ ! ఇంతకాలమునుండి నీ కట్టివ్రజ లుండుట నే నెఱుంగనయితి.
ఎన్నఁడు నేర్చితివి?

సత్య—దేవా !

తే. గీ. విల్లువంచుట కూర్చుట వింటనారి

నలుఁగుఁ దొడుగుట యేయుట యద నెఱుఁగుట

రథముఁ దోలుట మొదలైనరణపుఁబనులు

చిన్న నాటను మాతండ్రి జెప్పెఁ గొంత.

42

కృష్ణ—దేవీ ! నిన్నుఁ దోడ్కొనిపోవుట కెంత సమర్థించుకొన్న నామన
సొప్పకున్నయది. వలదన్న నీ వాగ్రహింతువు. పట్టపుదేవియయ్య రుక్మిణి యెన్నఁ
డిట్టికోరికలు కోరి యెఱుఁగదు.

సత్య—ఔను. శిశ్చయమే.

చ. అనయము భోజరాజసుతయట్టులు జాణను కానుగాని, నా

పనుపులు మీ రొనర్చుటకుఁ బట్టపుదేవిని కానుగాని, నే

నును నొకరాచకన్నియనె, న్యూనత కోరువ, నింతమాత్రపుం

జసువుల కేనియుం దగదు సత్య యటంచును నేఁ దెఱింగితిన్.

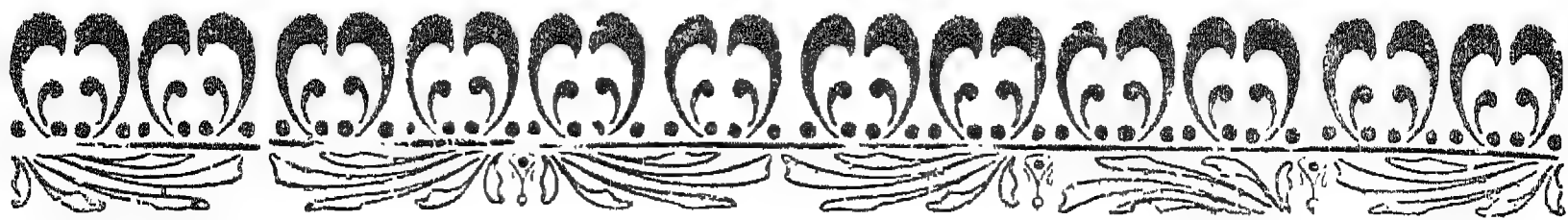
43

(అని పోవోవుచున్నది.)

కృష్ణ—(చేయిపట్టుకొని) సుందరీ ! పోకు. పోకు. స్మరచాపంబులఁబోలు నీ
కన్యోమలు ముడువకుము. ఇదిగో నావెంటవత్తువు. పయనముగమ్ము.

సత్య—నే నిప్పు డనుగ్రహింపఁబడితిని. రండు పోదము.

(అని యిద్దఱు నివహింపుచున్నారు.)

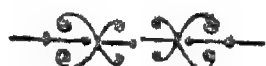

శ్రీ

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

—:):o(—

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—పౌర్ణిమోత్సవపట్టణమునంలి బయలు.

[అప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వజ్ర—(తనలో) కటకటా! ఈదానవులసంపదలు గనుబొమ్మలమీఁది బొమ్మ కలవలె నెప్పటికిని నెదుగుఁబొదుగులేక యొకమచ్చుననే యున్నవిగద. ఎవఁడో యొక దైత్యుఁడు బాహుబలముచే వేల్పుల గెలిచి విజృంభించినపుడు వానిసాయంబుఁ జూచుకొని మే మందఱము గాలికి లేచిమాడు నెంగిలివిస్తరాకులవలె మిడిసిపడి యావీరుని యధికార మడఁగినతోడనే మరల నొడిఁగి యుందుము. బలిసినదున్నసోతు నాశ్రయించిన గోమారులవలె బలగర్వింపఁ జగునరకమహారాజు నాశ్రయించి సుఖపడు నీ రాక్షసులగతి యేమగునో కద! ఈనరకమహారాజునకు మఱియెవరితో యుద్ధము వచ్చిన నేను జంకను; కాని బలుటక్కరియు దుస్స్వభావుఁడు నగువాసుదేవునితో నిష్పాదు యుద్ధము వచ్చెనుగాన నేను విజయమునుగూర్చి సంకోచించుచున్నాను. ఈవాసుదేవ హతకునిచేత దేవాసుర యుద్ధములయం దయిన వెను కంజపెట్టి యెఱుంగని యనహాయ గూరు లగు రాక్షసప్రవరు లనేకులు నిష్కారణముగ పథింపబడిరి. ఇంతకు మాదినయులు మంచివి కావు. అయిన నప్రతిహతప్రతాపుఁ జగునరకుఁడు శ్రీకృష్ణుని మూర్ఖిల్లం జేయుటచే మాకే విజయ మగునని యందుక ధైర్యము గలిగినది. ఇదిగో మందపాలుఁ డీటే వచ్చుచున్నాఁడు. వీఁడెందుండి వచ్చుచున్నాఁడో తెలిసికొనియెద.

[అంతట మందపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మంద—(తనలో) ఏమి చెప్పుమా? మావజ్రకంఠుఁ డొక్కఁడు నిచ్చట నిలుచుండి యేదో యోచించుచున్నాఁడు. నే నీనడుమ గ్రామములో లేనప్పుడు విశేషము లేవైన జరిగినవేమో పిని నడిగి తెలిసికొనియెద. (సమీక్షించి) వజ్రకంఠా! విశేషము తెల్పియు లేవుగదా?

ప్రజ—విశేషములు నన్నడుగుచున్నావేమి నీ వెఱుంగవా ?

మంద—నే నీనకుమ గ్రామమునందు లేను.

ప్రజ—ఏగ్రామ మెందునిమిత్తము పోయితివి ?

మంద—చెప్పెద వినుము. నాభార్య మూడునెలలక్రిందట పుట్టినింటికి బోయి నది. ఆమె యిక్కడనుండగ నే కిట్టనిముండకొడుకు లెవరో పదిదినములక్రిందట రాత్రి వేళవచ్చి నన్నుబిలిచి యోరీ! నీభార్యకు వైధవ్యము సంభవించినది; కాన నీవుపోయి చూచిరమ్మని నాతోఁ జెప్పిపోయితి. పెండ్లిచేసికొన్న భార్య యంతదుఃఖములో నున్న పుడు పరామర్శచేయకపోవుట బాగుండవని నేను మఱునాఁ దుదయముననే బయలు దేటి పోయి చూచితిని.

ప్రజ—పాప మాబిడవైధవ్యదుఃఖముచేత బాధపడుచున్నది కాబోలు.

మంద—అబ్బే! వైధవ్యము లేదు యేమిలేదు. పనుపుకుంకుమ బెట్టుకొని కల కలలాడుచు మహాలక్ష్మీలాగున నాకెదురువచ్చినది. మాదం పతులపొందిక చూచి యోర్వ లేక కిట్టనివాండ్రొట్టివాడుక వేసిరి.

ప్రజ—ఓరీ! నీవుండఁగ నీ భార్య ముండమోయునా?

మంద—అదియేమిమాట నేనుండగ లోకమునం దింతమందియాఁడువాండు? ముండమోయగ నాభార్యమాత్రా మేల ముండమోయగూడదు? కానికాలములు వచ్చి నవి ఏవేళ కేమో యెవ్వఁడెఱుంగు.

ప్రజ—సరే నీచరిత్రా బాగున్నది. ఇక్కడివిశేషములు చెప్పెదవినుము మన సరకమహారాజుగారివీఁద మూడుదినములక్రిందట శ్రీకృష్ణుఁడు దండెత్తివచ్చె. అప్ప టినుండియు నతనికి రాక్షసపీఠమును ఘోరయుద్ధములు జరుగుచున్నవి.

మంద—(అశ్చర్యముతో) శ్రీకృష్ణుఁడు దండెత్తివచ్చెనా? (కొంచె మాలో చించి) అయినను భయములేదు. మహాహూఁడు మురుఁడు లేఁడా ?

ప్రజ—లేకేమి యున్నాఁడు.

మంద—ఎక్కడ ?

ప్రజ—పరలోకమున.

మంద—ఏమి! అతఁడు మృతినొందెనా ? ఎంతకష్టము! నిశుంభుఁడేమయ్యెను?

ప్రజ—పాపము మురుఁడొక్కరుఁడుం బోవలేక చిరమిత్రుఁ డగునిశుంబుని వెంటఁగొనిపోయెను.

మంద—కటకటా! నిశుంభుఁడు నిహతుఁడయ్యెనా? ఇంక దిక్కెవ్వరు? పంచ జనుఁ డున్నాఁడు కదా?

వజ్ర—ఈనడుమ నతఁడు తండిని జూడఁబోయినాఁడు.

మంద—అయ్యయో! హయగ్రీవుఁడయిన వాసుదేవు నెదుర్కొనలేదా ?

వజ్ర—అయ్యో! ఎదుర్కొనకేమి. అతఁడు కొంతసేపు పోరిపోరి నిన్నసాయం కాలమే రంభాసంభోగార్థమై చనెను

మం—అయ్యయో! సమయమునకు పంచజనహయగ్రీవు లిద్దఱు లేకపోయితే వారాపనులమీఁద నిప్పుడే పోవలయునా? మఱియొకస్వధుపోరాదా, వారి నిష్పక్ష పిలిపింపఁగూడదు.

వజ్ర—పిలుచుటకుఁ దగినవా రెవ్వరులేరు. నిన్నే పంపఁదలఁచుకొన్నారము పోవుదువా?

మంద—అయ్యో పోకేమి, స్వామి కార్యము చేయనా?

వజ్ర—ఆట్లయిన శ్రీకృష్ణునియెదుటకుఁ బోయి నిలువుము. అతఁడే నిన్ను బంపఁగలఁడు.

మంద—ఓరి! దుర్ఘాత్తుఁడా! నన్ను జావుమనుచున్నావా?

వజ్ర—చావకుండఁ జచ్చినవారియొద్ద కెట్లు పోఁగలవు.

మంద—ఆట్లయిన పంచజనహయగ్రీవులు చచ్చినారా?

వజ్ర—చావక బ్రతికియున్నారా?

మంద—నీకడుపుకాల! నీమాటలెప్పుడు నిట్లే యుండును. ఏసంగతియునరిగా జెప్పక నడ్డదిడ్డముగఁ జెప్పెదవు. ఇప్పుడు మహారాజుగారేమిచేయుచున్నారు.

వజ్ర—ఆయన యుదయమునుండియు శ్రీకృష్ణునితోఁ బోరుచున్నారు. ఇప్పుడు వఱకు మనపక్షము బలముగానే యున్నది. మహారాజుగారు శక్తి నొకదానినిఁ బ్రయోగించి వాసుదేవుని మూర్ఛపొందినారు. అందుచే మాకించుక ధైర్యముకలిగినది.

మంద—ఆదెబ్బతో వాఁడు చచ్చెనా లేదా ?

వజ్ర—లేదులేదు. వానిభార్య మూర్ఛితుఁడైనభర్తను సేవదేర్చి విల్లుగెట్టి దనుజులొక భయంకరముగ యుద్ధము చేయుచున్నది.

మంద—ఏమిచిత్రము. అఁగుదియా యుద్ధముచేయుట! ఔరా కాలమహిమ

వజ్ర—అది యాఁడుదిగాదుగాదురా బాబు నూలుమంది మగవాండ్రును జూపుట్టినది. మతిమాలినముండకొడుకు బ్రహ్మదేవుఁడు పిడుగువంటి మగవానిని జేయఁదలఁచుటచి యాఁడుదానినిగాఁజేసెను. ముల్లోకములు జయించిన మనమహారాజుగారి నాయుష్షుడు ముప్పుతిప్పలుపెట్టి మూఁడుచెలువులనీళ్ళు త్రాగించుచున్నది. ఇప్పుడు

బ్రతికి యింటివెళుకఁ జచ్చె నన్నట్లు మహేంద్రాదులు గెల్చిన దానవసార్వభౌముఁడు
తువ కాఁడుదానిచేతఁ బడునేమో యని భయముకలుగుచున్నది.

మంద—సరే. ఇంక మనదారి మనము చూర్ణాకొనపలసనదే. నీప్రాణరక్షణ
పెట్టు చేసికొనియెదవు.

వజ్ర—మనము కామరూపులముగద. అందుచేత నేను నందినో పందినో కుక్క
నో నక్కనో పిల్లినో నల్లినో బట్టెనో గొట్టెనో కేకినో కాకినో చీమనో దోమనో
తాయినో అప్పనో చెట్టునో చేమనోయై ప్రాణములు దక్కించుకొనియెద. నీ పెట్టు
దక్కించుకొనియెదవు ?

మంద—నేను నీవలె తుచ్చజంతువునై ప్రాణములు గాపాడుకొనను. నే
నేనుఁగు నయ్యెదను.

వజ్ర—ఏనుఁగు వగుట యుద్ధము. ఏనుఁగు వగుట నిజము.

(తెరిలో)

క. అని దివిజేందుని గెల్చిన

దనుజేందుఁడు మూర్ఖువోయఁ చనయరదముపై

మనుజాంగనచే హతుఁడై

వినిరే యెవరైన నిట్టివంతలు జగతిన్.

వజ్ర—హా! చచ్చితి; చచ్చితి.

మంద—అయ్యో! అయ్యో! ఇంక దిక్కెవ్వరు?

వజ్ర—(పలికించి చూచి) ఇదిగో గరుడధ్వజముగల శ్రీకృష్ణనిరధమును సారథి
యీవై పునకే తోలుకొనివచ్చుచున్నాఁడు. సరకమహారాజును మూర్ఖులఁ జేసిన యా
బానిసకూతురు నిన్నును నన్నును చేటియొకబాణమున కెరఁజేయఁగలదు. కావుననిప్పు
డే కాళ్ళసత్తువకొలఁది పరుగెత్తదము రమ్మ.

మంద—ప్రస్తుత మింతకన్న వేలుపాయము లేదు. బదపద.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది విష్కంభము.

అంతట రధాకూడులై శ్రీకృష్ణసత్యశ్రామమును రథముఁ వోలుచు
సారథి యగు దారకుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.

దార—దేవా! దేవీ! నరకుఁడు మూర్ఖునండి తేలువజకు నరము నీమట్టిచెట్టు,
నీడ నిలిపెదను, రణరంగమున కీరవిహారము నలిపిన సంసార ల క్షిదలి మందమలయాని
లంబు లుపచారము చేసి శ్రమ మనముంపఁ గలవు.

సత్య—దారకుడా! నీవు చక్కనిపనిఁ జేసతివి. ఇప్పుడు పొర్రేళ్ళరుని యా
యాసము సంపూర్ణముగ నెవనయింపఁబడు.

కృష్ణ—సుందరీ! నాశ్రమ మేము ని? శ్రమమంతయు నీడే. ఏలయన
చ, చుటుకుచుటుక్కుమంచు మెయి సోకఁగ దానవుఁ యిట్లు లేయుడున్
మెరమెర వోప నేను మిసిమింతుఁడనై పడియుండఁ జూచి నీ
చెఱుగునఁ జెప్పుటలో దుడిచి చేతిధనుస్సు గ్రహించి దానవులో
వెఱచెఱవన్ బొనర్చితివి కీరవిహారము మోళ్ళు నెల్లరున్.

2

సత్య—శరీరమం దలతఁ జెందిన యవయవములు విశ్రాంతిఁ జేకొనుచుండ
నలత వడని యవయవములు పని సేయుట ప్రకృతిసిద్ధము గదా. అందుచే నర్థశరీర
మలసినప్పుడు తక్కినసగము మేను సమరము నడపినది.

కృష్ణ—కళ్యాణీ!

తే. గీ. సాటి యెఱుంగని నీమేని చక్కఁదనము
ముందు నతు తెంత సిగ్గును బొంపఁగలరొ
ప్రతి యెఱుంగని నీపరాకృమము ముందు
పురుషు లంతియసిగ్గును బొంపఁ గలరు.

సత్య—దేవా! ఇందు నాప్రస్థ యేమున్నది

తే. గీ. కారణంబులు దీనికెఁ గలవు తెందు

కమలనాథ! మీసాన్నిధ్యగరిమ యొండె
బగతుదౌర్బల్య మొండెఁ గావలయు నున్న
కాక నే నేమి దైత్యులఁ గలఁచు లేమి.

కృష్ణ—ఈరెందును గారణములు కావు. ఇది కేవలము వినయవృత్తి. పగతుని
చేత నలయింపఁబడిన నేను నీవియమునకుఁ గారణ మెట్లగుదును?

క. ఎగిరిపడితి నిన్నాళులు

మగవాండ్రుభజాబలంబు మాట గనక సి

గ్గఱ నిశ్చయ మీముండుర

మగువా ! యిది సాగిరావు మామగతినిముల్.

5

మఱియు,

తే. గీ. ద్వాపరమ్మన రెండు చిత్రములఁ గంటి

జలజలోచన నీ సాహసంబుకతన

సత్య—అచిత్రములు వినఁగోరెన.

కృష్ణ—అడువారికి పౌరుషం బమరు తొకటి

యబలభావంబు మగవారి కబ్బుటొకటి.

దార—ఇం దతిశయోక్తి యేమియు లేదు.

సత్య—అనుటననుట నానమర్థులగు పరమేశ్వరులు స్వయముగ సమరవ్యాపారము నడపుచుండ నట్టిచిత్రములు పొడకట్టుట యొకవింత గాదు.

కృ—కళ్యాణీ! నీసుశీలము చేత నీవిషయము నా కారోషించుచున్నదానవు; కావున నేను దానిని బరిగ్రహించుచున్నాఁడను.

దార—పీఠపుత్రకయు పీఠపత్నియు నగు నీదేవినరత్రము మహిషాసురుని మర్దించి దివిజలోకమును నిష్క్రంటకముగా నొనర్చి నాసుదేవునకు మహానందము గలిగించిన కార్యయనీవు తాంతమును దలఁపించుచున్నది.

కృ—దారకా! నిజము. నిజము. ఈమెనరత్ర మట్టిదే. ఓసుందరీ! ఆసమరసమయమున నీరూపము మిక్కిలి చర్యనీయమయి యుండెను. ఎట్లంటే.

సీ. శ్రీమముండు నొడమచ చెమట బిడ్డ నేచేతఁ గన్తరితిలకంబు కరఁగిపోవ
నృత్యముం బొనరించు నెరులించెమయట్లు వెడఁచవేసలి జాతి వెన్నునిండఁ
నియ్యవిల్తుం డూఁగుతీఁగెయుయ్యలలట్టు లాణిముతైపునరు లల్లలాడ
గుణని నాదమునకు గొన్నట్లే నలయనోతె నుండేతికడియముల్ మెరయుచుండ

నవనవాంగక ములశోభ నవయకుండ

నవక మించుకయేనియు నలఁగకుండ

వెడఁచతూపులు చూపులు పెంటఁగంటఁ

బరుసమీచును నామూలం బరప తలల.

7

సత్య—ఈవిజయము ఘోరాక్షరన్యాయముగ లభించినదైన నీస్వల్పకార్యము చేత మీమెప్పునకుం బొత్తొరాల నయితినని సంతసించుచున్నదానను.

దార—దేవా ! ఇంతవఱకు పురుషులేకాని స్త్రీలు సాంగ్రామికవ్యాపారము లకుఁ దగువారు కారని నేఁ దలఁచితి. ఈ వ్యూహాలి యతలాకలాతుర్వము చేతనే నాయుభిప్రాయమును మార్చుకొనవలసి.

సత్య—దారకా!

క. మగవారి నెల్లపనులకుఁ

దగువారినిగా నొనర్చి, దైవము స్త్రీల

దగనటుచేసెనె, మగువలు

తగియెవరో తగరో చైత్యదమనుఁ ద. యెఱుఁగునె.

8

కృష్ణ—దారకా! అంగవలు

మ. చదువ నేర్చుదురు పురుషు లృతనె శాస్త్రము ల్బ్రంకించుచో

నదమ నేర్చుదురు శత్రుసేవల ధనుర్వ్యాపారము లేర్చుచో

నుదితోత్సాహముతోడ నేలఁగల కీయుర్బన ప్రతిష్ఠించుచో

ముదిత లేర్పరఁగరానివిధ్య గలకే ముద్దార నేర్పించినన్.

9

దార—దేవా! స్త్రీలు ప్రకృతిసుకుమారలగుటచేఁ దురుషప్రాపణీయులు లగు మోటుపనులకుఁ దగ రనుకొంటి.

కృష్ణ—పుపువోండ్లమేను ల పకాసమగ మృదువు లయినను గాలానుగుణముగ శ్రమము నహింసఁగలవు.

తే. గ. కరము స్పృశియింపెనాతొనఁ గలదిపోవు

మల్లె నంపఁగిపోనగు ముదిపువులు

వృధివి శోషిల్లు గాఢ్వులు విసరునట్టి

మడువేసఁగిఁ బొదలుచు నుండుఁ గాదె

10

(తెరలో)

ఓశోరి యాదవపాంసనా! భార్యాభజులార్జితయశోగర్వితా! నిలునలు. పారపోకు.

మ. అని నే మూర్ఛితనంతమాత్రమున దైత్యస్వామి నాచేత నీ

ర్జినవాఁ డెంచును సంతసించి నను గేలిం గొట్టుచున్నాఁ డవా ?

విను నామూర్ఛకుఁ గారణంబు వసితా వికాంతయే గాని నీ

భువదోస్సారము కాదు సిగ్గుపడ కీగర్వంబు నీ కేలరా?

11

సత్య—పిడుగువంటి యాధ్వని యెప్పుడు?

దార—ఇది నరకునికంతధ్వనియే.

కృష్ణ—పాదయేళ్ళకి !

తే. గీ. మొదట నీవాడితూపుల మూర్ఛనోయి
యమర క్రమ్మఱఁ దెలివొంది యని యెవర
నలుక రెట్టింప మనపైకి నరుగుదెంచె
వేటువడిన బెబ్బులివోలె నెగిరిపడఁచు.

12

(అప్పుడు రథమెక్కి- సూతనమేతుఁడై నరకాసురుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

సూతు — రాక్షసేశ్వరా ! ఇదిగో శ్రీకృష్ణుఁడు రథానుధుడయి యుండున్నాఁడు.

నర — ఓరొరి యావవసాంసనా! భార్యభుజులార్జితయశోగర్వితా! నిలునిలు పాటిపోకు.

ఉ. అని నే మూర్ఛిలినంతమాత్రమున దైత్యస్వామి నాచేత నీ
స్థీనవాఁడంచును సంతసించి నను గేలిం గొట్టుచున్నాడవా?
విను జామూర్చకుఁ-గారణంబు వనితావికాంతియే గాని నీ
ఘనదోస్సారము కాదు సిగ్గుపడ కీగర్వంబు నీ కేలరా?

13

కృ — ఓరొరి నిశటకులపాంసనా! ఇందు మాకు లజ్జాకారణము లేదు.

క. మాయింటియాఁడువాండు? న

జేయుల మని విట్టవీఁగు చెనఁటి యసురులన్
మీయట్టివారి గెలువఁగ
నామత గర్వంబె గాక యట సిగ్గెలా?

14

మఱియు నోపితితాళన!

తే. గీ. అవ్వదిక్పాలయుతుఁడైనయమరవిభుని
వ్రేల్చిడిని బయించిన మహావీరుఁడ వయి
యాఁడు దానిచేఁ దుద కిట్లు లయితి ననుచు
సిగ్గుపడి చావ రెట్లు వచ్చితిని మరల?

15

నర — ఓరీవాచాట! మాయింటి యాఁడువాండు? సాహసము కలవారె. ఇందు నీవు నిజమే పలికితివి.

ఉ. కొంకక నీదుచెల్లెలు తగుల్కొనిపోయెను బాండుపుత్రునిన్
జంకక రుక్మిణీరమణి నాఁడు తగుల్కొని వచ్చె నిన్ను నీ
వంకగ నున్న యంగనల ప్రజ్ఞలకా గరువించుటెల్ల చీ
యింకను నీది యొక్క బ్రతుకే యని మాటల నాడఁ జొచ్చితే?

16

మఱియు నియ్యది నీకు గౌరవమే యయినపక్షమున,

చ. అలయక సత్యభామమగడై నిను నేలాచునుండు, నింట గా
జులు తొడిగించుకొంచు నొకచోటను గూరుచునుండి భార్యనై
మెలగుము దానికిన్, మగటిమిన్ బెడబాసినభర్త భర్తయే
పొనియక యప్పుడే బ్రతికిపోతివి చ్యుటభార్య యుంటచేన్.

17

దార— ఆముష్మంశుడా ! మాయాద నతిక్రమించి నడచువారితో బ్రసం
గించు కొప్పుదు.

కృ—దారకా! అగును. ఏదీ బ్రతుకుదెమ్ము.

సత్య—పొగిలేళ్ళరా ! ఒక్క నాచి మీ రూరకుండుడు. కీనితో నే నిందుక
ప్రసంగించెదను.

కృష్ణ—సుందరీ! అనందగనమాటయు ననందగనిమాటయు నెఱుంగనిరాక్షసుడు
నుమి యితిడు. అంతయు గాక నీ బాణప్రహారములచే నెవలకు మానసు నొచ్చియున్న
వాఁడు గావున మహాభిజాత్యముగల నిన్ను వీడు గొరవింపఁ జని తోచెడును.
మణియు,

తే. గీ. నెరఁచికి హితోపశేషంబు చేయు టరయఁ

బెద్దపులికి భగ్మములు చెప్పెడు తెఱుగు

కలిమలకుఁ గృపఁ గలిగింపఁ గడఁగు తెల్ల

రాతి నేలల నూతులఁ ద్రవ్వ టబల.

18

సత్య—అది నే నెఱుంగుదును. అయినను నన్నొకసారి పలుకనిండు. ఓపా
న్యోతిషాధీశ్వరా! ఇందుక శాంతింతువేరి యొక్కమాట చెప్పెద.

చ. పాడమితి వాదిదేవునకు భూనతికిన్ బ్రయనందనుండన్

యడఁచితి వప్తుదిక్పతుల భ్యాతి వహించితి విట్టు బంజిమున

గడపితి వింతకాలమును గ్రోర్యమె సేయుచు నింక నేనియున

బెడక ముకుందుపాదనర నీరుజుమల్ భజియింపు భక్తితోన్.

19

వెండియు నితఁడు.

తే. గీ. మునులకేని జిక్కనివాఁడు మొగటివాఁడు

పతితులను బావనిలఁ జేయువ్రతమువాఁడు

తొంటిపున్నెంబునను నీకు గొరకిజాఁడు

భక్తి భజియింపఁ గర్తవ్యు పరమపురుషు.

21

సర—ఓనత్రాజిత్వతీ! ఏమీ! నమగండు పరమపురుషుడా ? ఈజగద్వంచ
కుడు భగవంతుఁ డెట్లయ్యెనో చెప్పెద వినుము.

మ. తెలి వొక్కంతయు లేనితాపములు నీతినితాభక్తియుఁ డొక్కప్పుడు అరి
కులుబొంకు ల్పెయినోకులు బొగడుచుం గోరంత తా తద్గుణం
బులు కొండంతలు చేసి విష్ణుఁ డని సంపూజింప నానా బళి
బళి నేనే హరినంచు సిద్ధ మయి తా వచ్చెర వ్రపాహీనుఁడై.

21

క. భగవంతునియవతారం

బగు నని పర్ణించుచుంటి వబలా వీఁడా

చిభగంతుఁడు నీ వీఁడె

భగవంతుఁ డైన జనులపా ధ్లేమందున్.

22

మఱియు,

ఆ వె. ఉల్లి మల్లె యానె పిల్లి చెబ్బులి యానె

కాకి కేకి యానె కలుపకంటి

కుక్క-గుట్ట మానె గోవానె గోమాయు

వాదిదేవుఁ డొనె యాదవుండు.

23

సత్యభామా ! ఇతఁడు నీపతి యగుటచే నభిమానవశంబున నిట్లు పలుకుచుంటివి ; కాని
మావంటి యుత్తమపురుషులు వీని నాశ్రయించుటకు వీనియం దేమిగుణము లున్నవి ?

సీ. కులగౌరవముఁజూచి కొనియాడుమందువా యదువంశ జానికన్న నధముఁడెవఁడు

విక్రమంబును జూచి వినుతింపు మందువా నానుదేవునికన్న పంప యెవఁడు

అభిమానధమఁ డంచు నగ్గింపు మందువా నీపాణిపతికన్న నీచుఁడెవఁడు

గుగుణసంపద మెచ్చి స్తుతియింపు మందువా గోపాలకునికన్న కూళ యెవఁడు

యేలుటకు నంగుళంబేని నేల లేక

పొందుసుఖంబులపంచన జేరి బ్రతుకువాని

కులము లలమును మానంబు గుణము గల్గి

నెగడు నే నేమి చేరి మన్నించు లేమి ?

24

ఓవీరపుత్రీ ! పగతుఁడనైనను నేను నీవిషయమై జాలినొందుచున్నాఁడను. ఏలయున,

క. చక్కనిచుక్కవుగదా నీ

కెక్కరణిని దాపురించె నీతుంటరి ని

న్నిక్కుమతి కిచ్చుట రుచున్

గ్రక్కెను మణిని మసిపాతఁ గట్టుట గాదే ?

25

నీసాహసంబునకుఁ జక్కదనంబునకుఁ గులగౌరవంబునకుఁ దగనిమగనిం గట్టుకొని నీవు
హస్తాస్పదురాల వైతివి.

చార—ఓయీ! రాక్షసా! మహామహిమలచేత నే యితఁడు పరమపురుషుఁ
డని జానులందఱుఁ దెలియుచుండ నీ వెఱుంగఁజాలవా?

నర—ఓహో! మహిమలతలన జ్ఞాను లెఱింగిరా?

తే. గీ. తోఁకెఁగొంగ జా మునులను చూడఁ గట్టి

గడుసుచన మెఱుంగనివారి కన్నుఁ బ్రామి

నాయ లింగ్రజాలములు వేమాలు చేసి

సంతమాత్రాన భగవంతుఁ డగున కిందు.

26

సత్య—కేవా! ఇంతగా లేనివ యీవసంజాని పొగగుదుమారము శరాసారము
చేతఁగాని యడఁగదు.

కృష్ణ—రే! నేను మొదటఁ జెప్పలేదా?

తే. గీ. సన్నిపాతనంగత మైనజ్వరముచేత

నొడ తెఱుంగక పోయిచు నున్నకోకి

చేన గలవేడిచుందులచేతఁ గాక

చక్కఁబడునొక్క శైత్యోపచారతితుల.

27

అందుచేత నేనే పీడిదుర్మద మడంచెద. నీ వుండుము.

సత్య—హృదయేశ్వరా! అవును. నే నొకసారి పీడిని మూర్ఖపుచ్చఁగలిగితఁ
గాని సంహరింపఁజాల; ఖండితా నేకదైత్యేంద్రమస్త్య మగుమీహస్తమే పీడిని విధ్వంసము
గావించుఁగాక!

నర—అహోహో! యీలు మెచ్చు అయికోనుట నీమగఁ గా మెప్పు నంగీకరించు
టకు నరిపోయినది. ఓహోర చంద్రవంశకవంశ! నీవా నాదుర్మద మడంచువాడవు.

చ. అణచితి గాదె మాగధుబృహద్రథనందనాదోర్పలంబుచే

నణచితి గాదె కాలయవనాదిబలాధ్యుల విక్రమించి నీ

పణచినవారె ముజ్జగములందు గతించినసూరు తెల్ల మా

పణఁ కుదయించె దిక్కువ రపాయము వాటిలె నేమి నేయుదున్.

28

కృష్ణ—కాల మానన్న మయినది. నొంపరపడనుము.

మ. తులువా! నీతలఁ దన్ని నట్టిమనదైశ్యుల్ చండదుర్వారదో

ర్పలసంక్షోభితశక్తిభూధరనమూరత్నకరుల్ వేర్పిడిన్

శలభంబు ల్బలె మ్రగ్గినారు నుని మచ్చకాగ్ని నీ దెంత ప్ర

క్కలు గావించెద మస్తకం బిపుడె నీగర్వంబుఁ గ్రక్కించెదన్.

29

ఉ. ఏటికి నీచుతోడ నిల్చు డీగతి నున్నను బుద్ధిరాదె యే
నాటికిరైన నంచును మనంబున నిష్కణియింపకున్న నా
నాటికిఁ బెచ్చలించె భువనంబులు నీపెనుదుండగంబులన్
నేటికిఁ బండఁబాటినది సదురితంబు నిమేష ముండరా !

30

నర—నీవు నన్ను శక్తుర్జనత్వముచే ప్రారించుచున్నాడవు గాని దెల్లబడి
కలిగి కాదు మే మన్ననో నిన్నొక్కఁడుగ్రామిలో నిగ్రహింపఁగలము.

న. మగటిలేని యాపనికేమాలినభీరువుతోడ నేటికిం

చగ యని యెంటి నీపలుకుఁ బాడిగ నెంచక నిన్ను ద్వారకా
నగరమునుండి యెన్నియొ దినంబులక్రిందట సాగఁదోల కీ
పగిదిని పీడఁగా బొగరువట్టితి త్రొవ్వడఁగింతు నుండురా !

31

నీచకాగ్ని ననేకదనుజాలు మగ్గిరా ?

కా. ఏడి వ్రేలుమడంచి చెచ్చ మని నీ వేనీరు న్యాయంబుగా
నోడంబుచ్చితో హంసునా, డిచికునా యోగ్యం జరానంధునా
పాడిం దప్పియె పిల్ల మార్చితివి యాభవ్యాత్తులం జాలు నీ
యేడాగోడపుబుల్క లేల నిలు నిన్నే డాట లాడించెదన్.

32

కొకదానిలోమాత్రము విశేషప్రజ్ఞ యున్నది.

కా. పోరాటంబున చెట్టి యుండఁగులకుం భూపాలకశ్రేణిలోఁ

తేరంపియుదు నందు నొక్కని యరుం జెండాడి యెట్టెట్లా భూ

భారం బంతయు బాపినాడ నిది నాప్రజ్ఞాబలం బంచు చు

పూరిం బజాటల్ముఁడఁ జంపెదవుగా యోహో మనన్ భూజనులే.

33

అన్నటి కేయిగాని నన్ను మాటిమాటికిఁ బాపాత్ముడ నని పలుకుదుంటివి. శైవానకిలుండ
నయి బహుక్రితుండ నై వేదవేదాంగవిదుండ నై మహేశ్వరచరణారవిందధ్యానేక
శిత్తుండ నయిన నేను నీకన్న నెక్కుదుపాపంబు లేవొనర్చితి నో యొక్కసారి నెలవిప్పు
కృష్ణుడి మూర్ఖుడా !

కా. వేదంబుల్ తాత్రుండుగా జదువని, విప్రాళి కర్పించ నీ

భూదానాదులు ; చేయని శతమఖంబుల్ ; భక్తివల్లంప నీ

వేదాంతార్థము ; ముక్తిసొండఁడు సుమీ పృథ్విన్ దయానత్యశా

వాదుల్ దవ్వగ దోలుచుం దిరుగు మోహంధుండు దైత్యాధమా.

34

సహపంబు నీ పలుంగవా ? నీయంతరాత్మ నన్నుఁ బీడిండుట లేదా ?

మ. మనులం జంపితి జన్న పులకపులన్ ముచ్చిచ్చి తంరపురాం
 ననలం బల్మినిబట్టి తెచ్చితివి స్వర్గంబెల్లం జూతాతిని
 న్నిని వర్ణింతును శిష్టవచ్చును మితంబైనన్ మహా నీవుచే
 యని దోసంబులు చెందరానిగతు లెందైనం గనన్ వచ్చునే.

85

రచ—(నవ్వుచు) ఓ గోరి యదువంశజలభద్రదేవ! ఈదోసంబులు కొన్ని
 యందు కాదునా నీయందు బాడంగట్టుచున్నవి సుమా!

మ. మృతకోకిల. చేసినాడవు స్త్రీనగంబును నిన్ను చాటును గూళ్లన
 చేసినాడవు గోవధంబును కేడ నీల సమత్తమ
 తీసినాడవు మానుపాళము పక్కు లేని యవధాన
 చేసియండని దోస మున్నదా సిద్ధిమాలిన శ్రీలర్!

అది యటుండనిచ్చి నే నొక్కటంటి యకగెను దాని కుత్తర మిచ్చు.

క. శిశుపాలుడమ మఱుద గదా

శిశుపాలుడమ వలచినట్టి చేడియ నీకు

విశదయుగం బట్లలే గద

పశువా రేమేమనదు దాని బట్టితి చెపుమా.

37

దోసంబు లన్నియు నీయంద యుంచుకొని పూడుచున్నావో మృత్యు గలపాళ్లు లగయె
 దవా? తాత్రీవిచుర్నిరీక్షవికృతిమృత్యుదారంభుల మున్ను తేజోహీనుఁ యగునడఁజని
 నిక్కాలకసమేతముగా నొడిచిపుచ్చి జగత్త్రయం బొక్కమించుట నేర మగునా? ఇది
 తాత్రీయు గాదా? పాణుఁ బోకు పగునీకు తాత్రీ మేమి తలయును?

కృష్ణ—రాక్షసాధిమా! తాత్రీ మనసరింపదలఁచినచో నీవు త్రీవిక్రపముపై
 నండెత్తవచ్చును. సహజనైరి యగుమహేంద్రు నెదిరించి నిలువవచ్చును—కాని—

మ. నిను నెదిరించిరె, నీపలుం గనకిరె, నీజోతునో వచ్చిరె,

మనచుం గానల ముక్కు- మూసికొని బ్రహ్మధ్యానముం జేయు న

న్మనులం గొట్టితి వేమి చేసిరి మహాత్ము య్వార లాలోక సా

వనులం జంపుటయా పంకమము నావైద్యులు నీ తేజమునె.

38

శ్రీ. త్పదాత్తునకు నీకు జోహారులొనరింప బలహీనుఁ యగునద్రీపాణి గాఁడు
 నీదశంబులఁ జూచి నిర్విణ్ణులై పాణ ముక్కు-మూసికొను వెట్టిమానులు గారు
 నీవిగ్రహముఁ జూచి నిశ్చేష్టు లగుటకు ననద తా రాజకన్యకలు గారు
 నిరీక్షింపకలచే నివ్వెరపడుటకు బరసాధువులు భరాసురులు గారు

పక్షిఁడుగఁ బలంచితమో యీవైన నన్ను
సకలభూతభయంకరజన్యరంగ
ఖండితానేకదైతేయ కంఠనికర
దేవతాచక్రవర్తిగాఁ దెలిసికొనుము.

సర—ఓ. గోరియీశ్వరంమన్య! నీవు భగవంతుఁడ వని యావఱకు సభార్య సత్య
భామ వచించినది. ఇప్పుడు నీనోటనే వినుచున్నాఁడను. ఇట్లు దలంచుట నీనేరము
గాదు. చెదువులు నేర్చిన దుష్పండితులు కొందఱు జగత్వంచనము చేయఁజలఁచి—

నీ. కఱి నెందుచో నీ కాయపుంజాయలు కారుమబ్బులకు సంగడము లనిరి
నీయ్యిచ్చుచనములు నీఱంకుకతలు నీలేకిపనులు విష్ణులీల లనిరి
నీపంజకత్వంబు నీగుట్టు వెలిఁబుచ్చు భర్మాత్తులను దుష్టదైత్యు లనిరి
నీకు గులాము లై నిరతంబు గొనియాడు తెలివిమాలినవాండ్ర దివ్యు లనిరి

అన్ని గుణములయందు నీ కన్న రైన
తాగుబోతును శేషావతారుఁడనిరి
ఒక్కపూటకు గతిలేని బక్కవాని
విశ్వమయుఁడగు నమ్మహావిష్ణు వనిరి.

40

నేను నారాయణుఁడనని నీలో నీవెంత మురిసినను మునియ్యిచ్చులు నిన్నెంతఁగొని
యాదినను నీ పర్యుతుఁడవు గావు. నక్క- పార్వతి యగునేని, కన్న నారాయణుఁ
డగునేని నీవు హరి వసుదువు నాయుకొంగినంతవఱకు,

కా. నీకన్నం గడు ద్దు కన్నమతయు నీకన్నఁ బాపాత్తుఁడనన్
నీకన్నం నీనానాశుచుం గుబుఁడు నీకన్న దుర్లభుఁడనన్
నీకన్నం బలుకాకియుం డెనఁటియు నీకన్న దుశ్శీలుఁడనన్
నీకన్నం జడుఁడుం గనంఁడఁ డిల నిర్భాగ్యదామోదరా!

41

నలుపురనో ముప్పురనో నక్కరక్కనుల నొంగబోటుగఁ జంఁచినజాంతకుఁ డనునకీ
పొరుషనాచుము ప్రంబితోఁడెరింపఁకొన్నదనా? ఒకవేళ నీ వనుకొన్నట్లు భగవంతుఁ
డవే యగుదువు గాక!

క. భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణుని
భగవంతుని తానైన భయపడఁ జుమి
తెగఁబెట్టెద నగఁ దీర్చెద
మగవాడవయేని నీదిది మోక్షి-ను నన్ననన్.

42

సత్య—(మెల్లఁగా) పాశేశ్వరా! ఎంతసే పితఁ డొడలుమఱచి పోలుట,

కృష్ణ—నుందరీ! ఈతనిప్రల్లదంబు లిప్పుడే తదముట్టగలవు. ఓరొరి చైత్య
ధమా! అవ్యవస్థితము లగునీదుర్భాషలకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లొసంగ నక్కఱ లేదు.
ఏమంటివేని,

మ. చకితబ్రాహ్మణగోపమానికరముల్ సన్నాదముఁ బొంద వై
దికధర్తంబులు సాగ నెప్పటి యటుల్; దివ్యుల్, ప్రహర్షింపఁగా
సకరీటంబు సకుండలంబు సశిరస్త్రాణంబుగా నీదు మ
స్తకముం ధారుణిఁ గూల్చువాడె నిచె మచ్చకాహతిన్ దుర్భితీ! 43

దేవీ! చక్ర మిటు చెప్పు.

సర—ఓ రొరి క్షత్రియకులాపకరా! ఏమి! సకరీటంబు సకుండలంబు సశిర
స్త్రాణంబుగా నాదు మస్తకమును గూల్చెనవా?

సీ. జవరాండ్రతోఁ గూడి సరసమాడుట గాదు మరలించుటకు నాలమంద గాదు
జున్న మీఁగడ వెన్న బొట్టుకొనుట గాదు పడచెన్నుటకుఁ జిన్నబండి గాదు
పాలీయవచ్చినపడఁతి జంపుట గాదు శితుకల్పకకృగ నీటినిలవ గాదు
మతిలేకయుండిన మామగూల్చుట గాదు పెల్లెగురుటకు వ్రేపల్లె గాదు

మా జరాసంధునకు నోడి మధుర కడిని

నట్టనడిసముద్రంబున నగురు గట్టి

కాపురం బున్న జెట్టివి గావె నీవు

నన్నుఁ గూల్చువాడెవు నీవె నందతనయ.

44

నీవు చక్రంబును ధరించుచున్నాఁడు గావున నేనిచె వింట బ్రహ్మస్త్రోక్తుఁ బొందుగు
చున్నాఁడను.

క. నొక్కలము తల పలికిదు

జెక్కులు; సరకాసురుండు విడువఁడు నిను నీ

పొక్కమ్మకు నొక్కయ్యకు

నిక్కముగా పుట్టితేని నిలుమీ యెదుటన్.

45

నూతుఁడా! రథము గోపాలున కభిముఖముగాఁ ద్రిప్పుము.

నూతు—దేవా! అట్లే చేయుచున్నాఁడను.

కృష్ణ—దారకా! రథము దానవున కభిముఖముగాఁ ద్రిప్పుము.

దార—ఆయుస్మంతుఁడా! అరదము వాని కభిముఖముగా నే యున్నది.

(తెరలో)

నరకమహారాజా! శరణు! శరణు! ఈగరుత్మంతుఁడు మమ్ముం బ్రతుకనిచ్చుటలేదు.
ఘటిలనఖరాగ్నిమ్మల నెత్తురకండలఁ బెకలించియు జంచుపుటంబున మేనులఁ జీల్చియు

బత్తుఁగూలంబులరి నూల్చియు నితఁడు దానవపై న్యంబులదైన్యంబు నొందించుచున్న వాఁడు. రక్షింపుము. రక్షింపుము.

నర—ఓదనుజులాదా! నెఱవకుఁడు. వెఱవకుఁడు. ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడ. సూతుఁడా! రథము తోలుము.

సూతు—ఇదిగో దోలుచున్నాఁడను. (ఇద్దఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దార—దేవా! ఈదురాత్ముఁ డీ నెపము పెట్టి తప్పించుకొని పోయినాఁడు.

కృష్ణ—వాఁడు పలాయితుఁ డయినను మనము వానిని విడుతుమా.

దార—వీఁడు కర్ణకఠోరముగా నొనరించిన భగవద్గూఢాణమునకు తత్క్షణమే వధ్వుఁడు.

సత్య—దారకా! భగవంతుని దెలిసికొనుట కెంతవారు గావలయును.

శా. శ్రీరంజిల్లఁగ ముక్తి నామక మహాసీమంతినిం గూడి యెఱుంగ

కారన్యందన మెక్కి న్వచ్చ మయి విజ్ఞానాత్మకం బైన గం

భీరాకారముతోడ నయ్యుపనిషద్వీధి న్నిరాఘాటనం

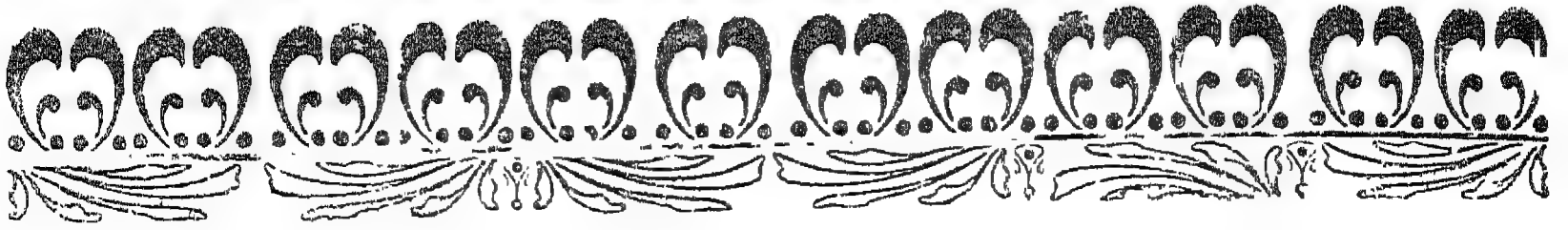
చాలంబుం బొనరించు నీకు నెఱుంగన్ శక్యంబై దైత్యాళికిన్.

దార—అమ్మా! నీమాట నిజము. ఈశ్వరు నెఱుంగుటకు వీఁ డెంతవాఁడు.

కృష్ణ—దారకా! నరకునిమీఁది కరదమును సత్వరమ తోలుము. ఇప్పుడే వానిని చక్రంబున కెరఁజేసెదను.

దార—చిత్తము. (అని తోలుచున్నాఁడు.)

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

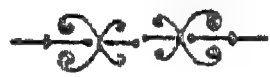

శ్రీ

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

—:):o(:—

పంచమాంకము.

(అప్పు డేడ్చుచు వజ్రకంఠఁ జగురాక్షసుఁడు ప్రవేశించును.)

వజ్ర—(తనలో) హా నరకసుహారాజా! హా క్రితజనకల్పదుమా! హా దనుజకులపారిజాతమా! హా సుగుణరత్నాకర! దుగాళ్లుఁ జయిరశీకృష్ణనిచే నిష్కారణముగా వధియింపబడితివా? అయ్యయ్యో! ఇంక మాకు దిక్కెవ్వరు? నీయండ నుండఁ బట్టియేగదా దిక్పాలకులను స్వర్గమునుండి దొంగలను దోలినట్లు తోలి కంటి కగపడిన దేవతల నందఱును జేతికినొరకిన బడితెలతోఁ గుక్కలను కొట్టినట్లు కొట్టఁగలిగితిమి. నీసంరక్షణమున నుండఁబట్టియే గదా మేము గాదిక్రింది పందికొక్కులవలె నేవెలితియు లేక హాయిగా నుభించితిమి. నీసేరు దివ్యులకు సింహస్వప్నముగదా? ఆమేలుదినములు పోయినవి. చందభాగ్యుల మగుమాకు నీవంటియుత్తమోత్తముఁడు దొరకునా? ఇవి న్యాయమునకు దినములు గావు. అందుచేతనే స్వకులాభిమానులును ధర్మస్వరూపులును త్రేతోరాసులును నగుమీవంటివారు కడునీచుచేత మడియుటయు దుర్జనులును దుర్పాద్యులును దుశ్శీలురు నగువేర్పులు జయించుటయు సంభవించుచున్నది. లోకములో నెందఱి కైనను చావున్నదికాని యీపాడుముండకొడుకు కృష్ణునకుఁ జావు లేదు గదా! మారక్కసుల నందఱఁ జంపినాఁడు. వారి మాయువుఁ బోసికొని చిరంజీవియై బ్రతుకుచున్నాఁడు. 'పాపీ చిరాయు' వన్నమాట పీనియఁదె సార్థకమగుచున్నది. ఈపాపాత్తునకుఁ బురిటిలో నుదైనం గొట్టదయ్యె. పాలపాపచిన్నయైన రాదయ్యె. ఏరక్కసుని చేతంబడి యైనఁ జావడయ్యె. ఏరోగము లేక నాచిన్నప్పటినుండియు నీకృష్ణుఁడు రాయవలె నిట్లే యున్నాఁడు. ఎంతోధైర్యవంతుఁడను నేనే యింత బెంగఁగొనఁగా భేల లగుమందపాలుఁడు లోనగువా రెంత కడుపగిలి యున్నవాకో కదా!

అంతట పెద్ద పెట్టుక నేర్చుచు మందపాలుఁడు పోవేళించుచున్నాఁడు.

మంద—(తనలో) హా! రాక్షసరాజా! నీకెంతలోఁ గాలమాసన్నమైనది. నీవు లేకపోవుటచేఁ బాపాత్ము లగుచును దేవతలుఁ జెలరేగి మాకొంపలు త్రోవ్వదురు గదా! ఇంక మాకెవ్వరు దిక్కు. నే నేమిచేయుదును? చిన్నతనమునుండియు నన్న దప్పులలాగున చెరిగితిమి గనుక నేనును మావజ్రకంఠుఁడును గలసి యేదో బ్రతుకుతేరు వాలోచించుకొనియోదము. ఇదిగో వాఁ డిచ్చటనే యున్నాఁడు. (అని సమీపించును.)

వజ్ర—(ఏర్చుచు మందరాలునిఁ గొనిలింపుకొని) మ. మహారాజాగారిని కృష్ణుఁడు తనపోట్టును పెట్టుకొన్నాఁడురా! అన్నయ్యా!

మంద—మర మిప్పుడు దిక్కుమాలినవార మైనామురా! తమ్ముడా!

వజ్ర—ఎల్లప్పుడు నాపాడువేల్పులపంతమే నెఱుఁచున్నదిరా! అన్నయ్యా!

మంద—మరనోట శనియుండఁగా మనపంత మెట్లు నెఱుఁగురా! తమ్ముడా!

వజ్ర—మనుష్యులనెత్తుగు గావలసినంతపానకము ద్రావినట్లు గుటగుట త్రాగె డువారము గదా! అన్నయ్యా!

మంద—మొక్కజొన్న పొత్తులవలె నిర్భయముగాఁ గావలసినప్పుడు మనుష్యు లను గాబుగ తినెడువారము గదా! తమ్ముడా!

వజ్ర—అవైభవమే పోయిరదిరా! అన్నయ్యా!

మంద—అప్పుడే పట్టణమంతా పాడుపాటిందిరా! తమ్ముడా!

వజ్ర—ఇంతపని చేసినకృష్ణునిఁ గడతేర్చుటకు నుపాయ మాలోచింపవలయును.

మంద—బుద్ధిమంతులము మనమిద్దఱముఁ చలఁచుకొన్న పక్షమున వాఁ డింక బ్రతుకఁగలఁడా?

వజ్ర—అట్లయిన కృష్ణు నేవిధమున మృతినొందింతము?

మంద—నీవు త్రొఁచుపామువై వానిని కలుపుము.

వజ్ర—వెంటనే గరుత్మంతుఁడు నన్నుఁ జీల్చి కంపఁగలఁడు.

మంద—అవురవును. అది వీలులేదు; పోనీ, పులివై వానిఁ గడతేర్చుము.

వజ్ర—అతఁడు నరసింహమూర్తి. అందుచేత నతఁడు పులిమీఁద పుట.

మంద—నిజము నిజము. అది వలనపడదు. పోనీ కొండవై నేను వానిమీఁదఁ బడుదునా?

వజ్ర—వాఁడు కొండ గుండఁ జేయఁగలఁడ. గోవర్ధన మెత్తలేదా?

మంద—నిశ్చయమే. ఈయుపాయములు బాగులేవు. ఈదొంగపోటు లేల? కత్తి చేతఁపూని శూరులమై వాని కెదురుగఁ బోయి వధియింతము. మృతినొందుదు మనుభయము లేదు. గుర్రక్రాడుపాణము. ఎప్పుడు పోయినను పోవును.

వజ్ర—అవునవును. మహారాజుగారే మృతినొందఁగా మన మెంతవారము. ఈతుచ్చప్రాణములపై నాశ విడిచి స్వామిభక్తిని జూపుదము. రఘు కత్తులఁ దెచ్చు కొందము.

మంద—ఉండు. ఉండు. ఎవరో వచ్చుచున్నారు.

వజ్ర—(చూచి) హా! చచ్చితిని. వాఁడు కృష్ణుని సారథి యగుదారకుఁడు.
(అంతట దారకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దార—(తనలో) భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు నన్నుం బిల్చి, దారకా! పితృ విహీనుఁ డగుభగదత్తుకుమారుని నే నిప్పుడ చూడవలయు. వానికి నారాఁక నెఱిఁ గింపు మని యానతిచ్చె. అఁగఁ డెందున్న వాఁడో తెలిసికొని యిప్పుటే సంవేశ మెఱిఁ గించెను.

మంద—ఓరీ! వజ్రకంతా! మన మిప్పుడు పాతీపోయినను వీఁడు చంపును. పాతీపోక నిల్చినను వీఁడు చంపును. గతి యేమి?

వజ్ర—వానిమాట కెమ రాడకపోయినచో వాఁడు మరలఁ జింపఁడు.

దార—ఓయి! మీ రేవరు? కుమారభగదత్తుఁ డెందున్న వాఁడు?

మంద—(గజగజ వడఁకుచు) మేము నర-నర-నర-నర.

వజ్ర—(గర్గవస్వరముతో) మేము నరకుని బంట్లము కాము.

దార—మీ రింత భయపడనక్కఱలేదు. నేను మీజోలికి రాను. భగదత్తుని జూడఁ దెచ్చుఁడు.

వజ్ర—అయ్యా! నరకానురుఁడు పరమమర్మాదుఁడు, కడునీచుఁడు, నీతి హీనుఁడు నగుటచే మే మతని నేవించుటలేదు.

మంద—అయ్యా! భగవంతుఁ డగుశ్రీకృష్ణునకు నరకుఁడు విరోధి యగుటచే వాని నేవించుట మానితిమి.

దార—(తనలో) ఈపిఱికిముండకొడుకులు నాకు వెఱచి యిట్లనుచున్నారు. (ప్రకాశముగా) రాక్షసులకు సంయతము నంతటి యసహ్యము గలిగించు దుర్గుణము లరనియొద్ద యేమియున్నవి.

వజ్ర—ఒకటా, రెండూ చెప్ప నలవి గాదు. స్త్రీలఁ జెఱపట్టుట. మహర్షుల బాధించుట, యాగములకు విఘ్నములు నేయుట, విష్ణుభక్తులను వధించుట మొదలగు పాతకముల ననేకములు చేసెను.

మంద—అపాతకుని పేరు మన మిక్కడ తలపెట్టరాదు. కృష్ణుఁడు వానిం జగపి ణోకమునకు మేలు చేసెను. వాఁడు తప్పక చావవలసినవాఁడే.

దార—మీ ప్రసంగములు చాలించి భగదత్తునిజాడ నెఱుఁగుదురేని చెప్పఁడు. లేనిచో మీదారిని మీరు పొందు.

వ్రజ—స్వామి ! మా కాజాడ తెలియదు. నాకు నెలవొసంగుఁడు పోవుదుము. రారా ! మంసపాలా ! (అని యిద్దఱు కొంచెము నడచి రహస్యముగా) గండము గడచి యివతల పడితిమి. త్వరగా పరుగెత్తుకపోవుదము రమ్మ. (అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

దార—(తనలో) నా కిప్పుడు భగదత్తునిజాడఁ దెలుపువా రెవరు ? అదిగో నక్కడ యొకకంచుకి యగపడుచున్నాఁడు; వాని నడిగెద. (ప్రకాశముగా) ఓయీ !
(తెరలో)

అన్యూ ! అతఁడు దుఃఖపరపకుడై తండ్రిక శేబరము జూడఁగోరి పాలికలసికిం బోవ నుద్యుక్తుడై యున్నాఁడు.

దార—(అలకించి) సరే ! నే నిప్పు డతనియొద్దకుఁ బోయి సంవేశ మెఱిఁగింప నక్కఱలేదు. వాసుదేవుడే వానిని యుద్ధభూమిలోఁ గలసికొనఁగలఁడు. (అని నిష్క్రమించును.)

ఇది నిష్క్రంభము.

అప్పుడు యుద్ధభూమిలో మూర్ఛితుడైన భగదత్తుఁడును శంబర ముత్రియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.

శంబ—(తనలో) కిత్తెవియోగదుఃఖము గుచ్చుపొనైనదే. ఈభగదత్తుఁడు తండ్రిక శేబరము నొక్కసారి చూచి మూర్ఛితుడై యింకను స్మృతి నొందకున్నాఁడు. పైవానుగ్రహముఁ కినికిఁ దెలివి కచ్చునేని కినిని తండ్రిక శేబరమువద్దకు మగలఁ బోవ యఁగూడదు.

తే. గీ. భూరిసంతాప మెవఁ బొంగి పొరలునపుడు
చల్లఁచినమును వెదచల్లసంగడిల
చూూజ కింపుబల్కులుపాచు నుమ్మలంబు
పాలపొంగును చన్నీరు పాపునట్లు.

భగ—(మూర్ఛనండి లేచి) హా ! తండ్రి ! జగత్త్రయికకిరా ! తృణీకృతపురంప రుదీక్పాలకా !

చా. తోలిత నాలమండలనాదోలినపోలిక వేల్పుమూత ది
 క్నాల్లర ద్వారపాలకులగా నొనరించితి, కోటకోమ్మలన
 వేలిలగల గట్టినాడ వరికిరిశిరంబుల, నట్టిసేపు గో
 పాలిపాలు గావలసి వచ్చెనే యాశ్వ రమాయ నక్కటా !

2

క. తలినండులకుం నమతన

యలపైగల యంగకూర్చి యుండదు తెలియం

డులపై బిడ్డల కనియెడి

పలు కీర్పడు నాకు నిక్కుపండ్ల తోమెన.

3

అందుచేత నే గదా నేను నిన్నునుసరింపలేకపోయితిని.

శంబు—(నమింపి) కుమారా ! ఊహిస్తల్ల మూహిస్తల్లము.

భగ—అయ్యా ! శంబరమంత్రీ ! ఇది నేను స్వయముగాఁ దెచ్చుకొనినది
 కాదు. అందుచేత నే నివనఁగల. అయిన నిట్లు విను.

నీ. ఎవని చెప్పను బొంద నేవేళ పవనండు వెచ్చని గాడ్పులు కీన వెలుచు

నెవని యల్కకు నోడి యెన్నండు భానుండు గట్టిగా నెండు గాయ వెలుచు

నెవనియానతిలేక యెపుడు పర్లన్యండు గొప్పగా వానని గురియ వెలుచు

నెవనిదాడికి నోడి యెప్పుడు మధువైరి కుదురుగా కనుమూసి కనుక నెలుచు

నెవని పేర్చిన్నమాత్రాన ధృతిఁ గలంగి

నిర్జంబులు స్వేచ్ఛమై తరుగ నెలుచు

నట్టిజగదేకపీరు బోగొట్టుకొంటి

నింక నూటలు గల్లుట యెట్లు నాకు.

4

శంబు—నీతండ్రి నిజముగా నీ వన్నట్లు నిరుపమానతేజోరాశి. విచారించిన
 కార్యము లేవని నే నిట్లు నీ కుపదేశించినిగాని నీకుఁ గలదుఃఖము నే నెఱుంగనా త
 నేనకుల మయినమేమే యెంతో మఱుఁగుచుండఁగా గారాబుకొడుకు వయిన నీవెంచి
 దుర పిల్లుచుందువో చెప్పవలయునా ? కావున నిప్పుడు కార్యగతులఁ దిశిలే?
 వర్తిపుము.

భగ—అయ్యా ! ఈనమయమునందు,

తే. గీ. ధైర్యశాలి కున్నవి రెండుకార్యగతులు

జనకుఁ దెగట ర్చుపగతునిఁ జంపుటొండె

సమరమఱియునఁ బొనైనఁ జచ్చుటొండె

కానఁబడ దింక నా కన్యకార్యసరణి.

5

శంబర—కుమారా! అది గాదు. తండ్రి కగ్ని సంస్కారము చేసి యుత్తర క్రియలఁ జేయుటయే కార్యపథ్యము.

భగవ—హా తండ్రి! భువనైకమల్లా! నీవిషయమయి యెట్టిదారుణవచనములు వివలమైనవి.

మ. అసవారం బొంతింప నెన్నఁడును నే నాబాల్యము నీకు నే
యుపచారమును నీవు నావలన మున్నొక్కప్పుడుం గోరవై
తిపుడికితని గోరఁగాఁ దగునె తండ్రి యగ్ని సంస్కార మే
యుపచారంబగువేళ వచ్చినదె యయ్యో నాదునిర్భాగ్యతన్. (మూర్ఛిల్లును)

శంబర—కుమారా! ఏమి యీజేలతనము! (తనలో) ఈతఁడు మాటిమాటికి మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు. ఇతనికి దుఃఖోపశమన మెట్లగును చెప్పుమా? శుక్రశిష్యుల కెంత దురవస్థ సంభవించినది.

అప్పుడు రాక్షసగురు వగుశుక్రిఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు

శుక్రి—(తనలో) అనుగురు వేష్టలకన్న నెక్కుడు తేజోవర్ధితు లయినను వారి యైశ్వర్యము విశిష్టమగుటకుఁ గారణమేమి? (కొంచె మిలోచించి) కారణ మునకయి వెదుకనక్కరలేదు.

మ. సిరి యెల్లప్పుడు ధర్మమూల మనుచుం జెప్పున్ విఖిల్. ధర్మత
త్పరుఁడౌ నాతనిభూరివై భవము నిత్యంబై ప్రవర్ధిల్లు, దు
ష్కరుఁడైధర్మము పీడు మానవు మహైశ్వర్యంబు లీభూమికిం
బరువై గట్టి ప్రనాది లేనియిరులేవం గూలు నొక్కుమ్మడిన్.

7

దావుని ధర్మతరవార్గవర్తనలగుటచే వారికిఁ జ సిరి యుండదు. ఎట్లయినను వారు మాకు బ్రహ్మశిష్యులవుటచే వాత్సల్యంబు పెంపున మేము వారిని సమావరింపక తప్పదు. ఇప్పుడు పోయోగదుఃఖితుఁడగు భగవత్తుకుమారుని సమాశ్వాసింపవలయు.

భగవ—(స్మృతిఁ దెచ్చుకొని) తండ్రి! నీవు లేమి జగమంతయు నంధకార మయమయి యున్నయది. ఏలయన,

తే గీ. పృథివి యంతయు నేఁడు నిర్వీర మయ్యె

రాజ కుల మెల్ల నేఁడు నిస్తేజమయ్యె

నిరజవంశంబు నేఁడు నిర్గతిక మయ్యె

నీవు లేనివెలిత ధాత్రి కెట్లు పీరు?

8

శంబర—కుమారా! ఓదే! నీనిమిత్తము భగవానులగు భార్గవులువచ్చియున్నాదు అభివాదముచేసి సమాచారము నడుపుము.

శుక్ర—కుమారా! ఊటట్లు మూటట్లుము.

భగవ—(కన్నీళ్ళతో) భార్గవా!

మ. కదనోద్ధాతబిడౌజుఁ జూసురవదూక శౌణసంపాది, యు

న్మరరాజర్యశిరోవశంసవిలసత్పదారవిందుంసు, కో

విదుఁ డననజ్జనకుండు మీహితుఁడు మీబిడ్డండు మీశిష్యుఁ డ

ల్లదె నేలంబడియున్నవాఁడు నాతుఁడై యాచార్య కన్గొంటివే? 9

శుక్ర—వత్సా! మృశులయినవారిని చునము దుఃఖించి క్రొవ్వుట బ్రతికింపఁ జాలము. చిరసంబంధముచే నెంత యాఁపుకొన్నను దుఃఖాతిశయముచేత నేనును కన్నీరు విడువక తప్పినదికాదు. తలఁచుకొనిన కొలఁది దుఃఖము పొరలేపొరలి వచ్చుచునే యుండును; కావున నీవింక నీతండ్రిని మఱవవలయు.

భగవ—అయ్యా! వేందాంతవిద్యారహస్యజ్ఞాతు లగుమీరే దుఃఖమున కప్పు డ స్వమి వశులగుచుండ నింక మాద్యకులా దుఃఖసాగరము నీదువారు!

మ. మఱవఁదలంతు నాయెడల మజ్జనకుం డొసరించు గార్యమున

మఱవఁదలంతు వానియసమానగుణయిల నెల్లఁ గాని యా

నెఱతన మాజగద్విమత నిష్కరవిక్రమ మా సుమూర్తి యున్

మఱవఁదలంచిన మఱవ నాతిరమా నిమిషార్థ మేనియున్. 10

శుక్ర—ధైర్యసాగరుఁ డగునరకునకుఁ దచయుండ ఇయిన నీకట్లనఁ దగదు

భగవ—అయ్యా! ఇప్పు డేమి చూచుకొని నేను బ్రదుకుదును?

శుక్ర—కుమారా! ఏమియు లేనేలేదా?

తే. గీ. తల్లి గలదు రాజ్యరమతిల్లీ గలదు

ప్రజలు గలరు నీకుఁ గన్నప్రజలు గలరు

పడుచువాఁడవు నీ కేమి బ్రదుక కేమి

చిన్నవారితోఁ బోదురే యున్నవారు. 11

భగవ—అవి యుండుట నే నెఱుంగుదును.

ఉ. ఉన్నవి వాజీవారణము లున్నవి సంపద లెన్నియేని వా

కున్నవి నందనోపమహోపవనంబులు పెక్కు లేలగా

నున్నవి యూశులె న్నయిన నున్నవి నైశ్యము లెన్ని యున్ననే

మన్నరకుండు లేమి నని యన్నియు లేనటు తోచు భార్గవా! 12

శుక్ర—వత్సా! అట్లయిన నీయుద్యమ మేమి?

భగవ—పీఠపురుషుల యుద్యమమే నాయుద్యమము.

శంబర—ఈయుద్యమ మనుచిత మయినది.

శుక్ర—ఏమి? నీవు హరితోఁ గయ్యమునకు సన్నద్ధుఁడ వయ్యెదవా?

భగద—అచార్య! మఱేమి!

ఉ. అంతటివానికిం గొడుకునై, ప్రియశిష్యుఁడనై భరితి మీ

యంతటివానికిన్, ప్రభువునై దితిసంతతి కెల్ల, నిన్ని నా

శ్చింతయశంబుతో నడరి యీ సమయంబున బంచనాచు నే

నంతము సేయకుంట తగవా నరకాంతకు నమ్ముగాంతకున్.

13

శుక్ర—ఓయీ! వెట్టివాఁడా! నీతండ్రికిని నీతండ్రిందలఁ దన్నిన మొక్క-

లంపురక్కనులకును నలవిగాని యీపని నీకు సాధ్యమగునా?

క. ఏమనుకొంటివో నీమది

సామాన్యుఁడు గాఁడు చక్రి సమరంబున నీ

చే మర్దింపబడుటకు

నామాటలు వినుము సంధి నడుపుము వత్సా!

14

శంబర—(శుక్రనితో మెల్లఁగా) దేవా! ఈయుద్యమ మెట్లయినమాన్వి దనుజ కుల మనుగ్రహింపుము.

శుక్ర—కుమారా! కృష్ణనిప్రభావము వినఁగోరుదు వేని నే నిమక ప్రశంసిం చెద వినుము. అతఁడు మహీభారావతరణార్థమై యదుకులంబున నవతరించిన హరిగాని మనుజుఁడు గాఁడు. అందుచే నతఁడు,

నీ. పసితనంబున నేలఁ బ్రాక నేర్చిననాఁడె పగరకోటల కగఁబ్రాక నేర్చె

దిన్నఁగానొక్క విద్వేయును నేరనినాఁడె దితిజలఁ జంపువిద్వేయును నేర్చె

నిల తప్పటదుగులు నిడుట నేరకమున్నె వెనతప్పటదుగులు వెట్ట నేర్చె

నుయ్యాలలం దుండి యుగ్ధత్రాగెడునాఁడె కిగ్గాడి యనుయల నుగ్ధ చేసె

బాలు గుడుచునప్పుడె నేలపాలు చేసె

బ్రబలదైత్యులఁ బలుపురబలము మెఱయ

నతఁడు మాపినకులము లెన్నైనఁ గలవు

వలదువలదన్న హరితోడఁ బగలు మనకు.

15

వెండియు నితఁడు మాయలఁబ్రయోగించుటయందు నెఱకాఁడు.

శంబర—అవును వైష్ణవం బైనమాయ దుస్తర మని వినుచుందుము.

భగద—పగతుల సాధించుట కితఁడు మాయలనే ప్రయోగించునా?

శుక్ర—వత్సా! మఱేమి? చూడు,

మ. కెడపెన్ గంసుని, జంపె హంసుని దృటిం గెల్చెన్ జరాసంధునిన్;

బొడిచెన్ బొండ్రుకు, గూల్చె గాలయవకున్, బోకార్చె డేదీకుఁ జ

క్కడచెన్ బూతన, వీరి నందఱును మాయల్ వన్నియే చక్రి మా

పడచెన్ గాని, బరాక్రమస్ఫురణచే నంతంబు నొందించెనే.

16

అవి యన్నియు నేల ? నాన్వవిషయమున నే నించుక చెప్పెదవనుము. తొల్లి యతఁడు మహేంద్రరక్షణము చేయ నవతీకశ్యపులకు వామనుఁడయి జయించి దీనచింతామణి యగు బలిచక్రిపర్తియొద్దకు నిలువేదయట్లు వచ్చి మూఁడడుగుల నేల యాచించె. అప్పుడు నేను,

ఉ. కైటభదైత్యమర్దనుఁడు గాని యితంజొక యర్థిగాఁడు మో

మోటయుచేత నీవలదు మూఁడడుగు ల్దర యంచుఁ జెప్పుడున్

గాటపుటల్కవర్భగొని న న్బొడిచెన్ గను లొట్టనోవఁగా

నాటికి నేటికిం దనయ నా కుడికన్నెటులుండు జూడుమా ?

17

భగవ—అచార్య! మీరు చెప్పినవంతయు సహేతుకముగా నున్నయది.

అట్లయిన నా కిప్పుడు కర్తవ్యమేమి ?

శుక్ర—ఇదిగో నుపదేశించుచున్నాఁడ వినుము.

మ. ఆభిమానమ్మును జంపుకొమ్ము సమరవ్యాపారము వ్తానకొ

మృభయంబిమ్ముని నందనందనుని పాదాంభోజము లేడికొ

మృభిషేకమ్మును జేసికొ మృవనికిన్ న్యాయంబుగా నేలుకొ

మ్ము భువిం బిమ్మటఁ జూచుకొమ్ము సిరియెపుడు నీకు నెట్లబ్బునో.

18

శంబ—ఇదియే కర్తవ్యము.

క. అమరుల కాంగిరసుం డెటు

లమరారాతులకు శుక్రఁ డట్టులె కానన్

సమయోచితంబు లగు నీ

విమలాక్తుల నవధరించి వినుము కుమారా.

19

భగవ—భగవానుఁడా ! ఓభార్గవా ! నీయుపదేశము మా కాదేశము గదా

నే నట్లే జేయుదు. కాని పితృమరణమునకుఁ బ్రతిక్రియఁ జేయుట యెప్పుడు ?

శుక్ర—సమయ మగునప్పుడు.

తే. గీ. మానసంబున రవులుకొద్దానలంబుఁ

గానఁబడకుండ దిగమింగి కార్యవాది

సమయ మగునపు చెలరేగి జగము లడలఁ

టైటఁ బడఁదగు నగ్ని సర్వతము వోతె.

20

భగవ—అచార్య! మేలు. మీమాట శరసావహించితి. శంబరా! నీవు నామి
జనకుని యుత్తరక్రియలవిషయమునఁ బ్రయత్నము సేయుము. నే నిష్ఠుడై కృష్ణునిఁ
జూచి వచ్చెదను.

శంబ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు సశ్యాభామయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

కృష్ణ—జేపీ! చిన్ననాఁడు నేను సాందీపురియొద్ద విద్యఁ గలుచునెడ నొక
చిన్నబద్దెయిఁ జదివితి. దానియాధార్థ్య మిప్పు డెఱింగితిని.

సత్య—అది యేమో యెఱింగించి నాకు వినులవిందు సేయుదురా?

కృష్ణ—సందేహ మేమి, ఇదిగో విను.

క. ఘనుఁ డైన నల్పుఁ డైనను

జననింద్యుం డైన లోకనష్టుఁ డైనన్

ధరియైనఁ జేవ యైనను

దనతండ్రియే మంచివాఁడు తనయున కెపుడున్.

21

సత్య—దానియాధార్థ్య మెట్లెఱింగితి?

కృష్ణ—జగత్కంతకుఁ డగుతండ్రికొఱకు భగదత్తుఁడు మిక్కిలి విలపించుటచే
దానిసత్య మెఱింగితి. ఇప్పుడు పితృకోకవిహ్వలుఁడగుభగదత్తుని సమాశ్వాసింపవలయు.

సత్య—చేవా! తండ్రిని జంపి కొడుకు నెట్లుఁజింపఁగలరు. మీకు మోమో
టము లేదా?

కృష్ణ—సుందరీ! రాజనీతి మోమోటము నెఱుంగదు. తొల్లి రాఘవుఁడు
నాలిం గడవేర్చి యంగదుని యశాశ్రయమున కభిషిక్తునిఁజేసి వానికి సేవ్యుండు గాఁజేసె.
అది యటుండనిచ్చి యిటు వినుము.

మ. ఖలునిన్ మాగధుఁ డ్రుంచి తత్తనయునిం గద్దెం బ్రతిష్ఠించితిన్

దురువం గంసునిఁ జంపి నిల్పితిని బంధుల్ మెచ్చ మాతామహున్

బలుగాకి న్నరకు న్నధించితిని గానం బోతుఁ డత్పుత్రునిన్

దలియంబోడికొ రాచపాడి యిది త్రొత్తల్లావు మా కీపనుల్.

22

అదిగో శుకాచార్యసమేతుఁడై భగదత్తుఁ డచ్చట నున్నాఁడు.

సత్య—పేర్చు వినుటయే గాని భార్గవుల నెన్నఁడును దర్శింపలేదు.

కృష్ణ—జేపీ! ఇతఁ డసురగురుఁడైనను మహామహిమగలవాఁడు. వందనీయుఁడు.

(ఇద్దఱు నడచుచున్నారు.)

శుక్ర—కుమారా ! దేవీస మేతుడై వాసుదేవుఁ డిటు వచ్చుచున్నాఁడు. అభి వాదము చేసి శరణ మడుగుము.

భగద—చిత్తము. రండు, వారి నెదుర్కొందము.

శుక్ర—జయతు జయతు దేవకీనందన.

కృష్ణ—భార్గవుల కభివాదము సేయుచున్నవాఁడ.

శుక్ర—అనంతకళ్యాణమస్తు. యదుకుంజరా ! నీకలమున పితృవిహీనుఁ డగు నీబాలకుఁడు నీకు రక్షణీయుఁడు. వత్సా ! భగదత్తా ! ఇదె నిన్నునుగ్రహించుటకు భగవంతుఁడు వచ్చియున్నవాఁడు. శరణము వేడుము.

కృష్ణ—అపరాధి వధియింపబడియె. ఇతఁడు మా కవశ్యము రక్షణీయుఁడు.

భగద—(చేసులు జోడించి) దేవా ! నందనందనా !

సీ. తమ్మిచూలిని గన్నతండ్రవయ్య యశోదయొడిలోన బిడ్డఁడై యున్నవాఁడ

తెలిదీవిపై బాళిదెగడి ప్రేపల్లెలో మందగాపరి పౌచు మన్నవాఁడ

ప్రేవెలందులయిండ్లు వేమారు గొల్లాడి వెన్న మీఁగడఁ జాల తిన్నవాఁడ

తలఁపుల నెక్కించి వలపుల సుక్కించి గొల్లకన్నెలసిగ్గుఁ గొన్నవాఁడ

కమ్మవిలుకాని గడుపారఁ గన్నవాఁడ

వేడువారి నేలుదు వంచు విన్నవాఁడ

నన్నుఁ బోవుము నీవాఁడ నన్నవాఁడ

చిన్నవాఁడనో నందుని చిన్నవాఁడ. (అని కాళ్ళపైఁ బడుచున్నాఁడు)

కృష్ణ—కుమారా ! తేలెము. (అని లేవనెత్తి)

మ. అలుకం బూనకుమయ్య నావయిని నీయాత్మన్ రవంతేనియున్

దలకుం దాల్చకుమయ్య నేఁ బగతుడం గానయ్య నీ కియ్యెడన్

ఖలుడై నీజనకుండు ముజ్జగములం గారించుటం జంపగా

వలసె న్వానిని సేయఁగావలసె దుష్ప్రారంభముల్ నీయెడన్.

24

భగద—దేవా ! ఇందు నీ తప్పేమున్నది ? నీకుం బగతుడై మాతండ్రి స్వయముగా నింత తెచ్చుకొనియె.

కృష్ణ—ఓయీ ! వెట్టివాఁడా ! నాకుఁగాదు. లోకమునకు బగతుడై యనుము.

శా. నాకుం జుట్ట మనంగ దాయయన నున్నాఁడే ప్రపంచంబునన్

లోకదోహులు మాకుదోహులు జామి లోకప్రియుల్ మాప్రియుల్

శ్రీకృష్ణుం డవతార మెత్తెను జగత్త్రేమంకరోత్సహియై

మీకు న్నీకును గీడు సేయుటకు జన్తింపంగలే దిద్ధరన్.

25

శుక్ర—దేవా ! నీకుం జుట్టమును బగతురు లేనిమాట నిజమే ; కాని నరకుఁడు మీకుఁ జుట్టమును బగతుఁడుఁ గూడ నయ్యె.

సత్య—భార్గవులు తెస్సగా నెలవిచ్చినారు. ఈమహాత్మునకు నరకుడు భూమి దేవివలన గొడు కగుటచే జుట్టయు. ధర్మద్యేషి యగుటచే వైరి.

కృష్ణ—అది నిజమే. కుమారుడ డయినను దుష్టుడగుటచే వాత్సల్యము దోసి వాని విధించితిమి

శుక్ర—ఎట్లయినను నరకుడు మీచే హతుడై ముక్తుడయ్యె.

భగవ—నాతండ్రి హరిచేత ముక్తుడయ్యె నని నా కిప్పుడు కొంతదుఃఖముపశమిల్లినది.

కృష్ణ—వత్సా! భగవత్తా! నీవు లోకానుభవమున కపరిచితుడవు గాన నన్యధా భావింపవేని నేనించుక యుపదేశింపఁ దలంచుచున్నాడను.

శుక్ర—ఇది వాని ననుగ్రహించుట.

భగవ—ఇందు నే నన్యధా తలఁపవలసిన దేమున్నది?

కృష్ణ—నరుడెంతతేజశ్శాలి యైనను గుణహీనుడయినచో నభ్యుదయము నొందఁడు. దానికి నీతండ్రియే తార్కాణము.

శా. ఆతేజంబున కావలంబునకుఁ దోడై నీతియే యుండెనా

నీతం డ్రంతటివాఁడు ముజ్జగముల న్నిక్కంబుగా లేఁడు సూ

నీతిభ్రష్టుఁడు గాన నిట్లు చెడియే న్నితండ్రి నీవు న్నర

రాను లోనయి సోకఁబోక గుణివై ప్రాగ్జ్యోతిషం బేలుమా.

26

శుక్ర—కుమారా! ఈయుపదేశము నీ కనుసరణీయ మయినది.

భగవ—ఇది నేను కరసానహించుచున్నాడను.

కృష్ణ—ఇంకను నీ పాపదేశింపఁదగినవి రెండు గ.వు. మహానభావు లగుతపోధనులయొక విదనువృత్తి నెఱుఁపుము. పరకాంతలయందు మాతృభావము నిలుపుము. కీనియందు ధర్మవిరుద్ధముగా వర్తించుట స్వవాశముం దెచ్చుకొనుటయే.

నీ ఋషికి నెగ్గొనరించి వృషలుడై కీనియించె నవనిలో నమవర్తి యంతవాఁడు

మునులచేఁ బల్లక మోయించి యజగరంబై పడె నహుషినియంతవాఁడు

జడదారి కొకకడు సలిపియే శాపోపహాసుడయ్యె నమరేంద్రునంతవాఁడు

బ్రహ్మర్షి యల్కకుడ బ్రాత్రుడై నాడట్లు లడుగంటె వింధ్యనియంతవాఁడు

కాంతకై చెడి రావణునంతవాఁడు

అతివక్త చెడి మీతండ్రియంతవాఁడు

ఎవఁడు సుఖియించెఁ బరకాంత గవయఁగొరి

యెవఁడు వర్ధిల్లె ఋషులకు నెగ్గ చేసి.

27

మఱియు నీ స్నోకధర్మకార్యమునకు నియోగింపఁదలతు. అది యేదందు వేసి,

తే. గీ. తల్లిదండ్రుల కడబాస తగవుమాత్రీ

పదియు నా క్షేపకన్నలఁ బట్టి తేల్చి

చెలల బంధించె మీలెండ్రుఁ డెనఁటి యగుదు

విడిచివుచ్చుము వారి వేవేగ నిపుడు.

28

శుక్ర—అవును. నరకునిసాలిఁటి మృత్యు దేవతలో యన్నట్లు లాకన్యలు దుఃఖ విశ్వలమతు లయి యున్నవారు. తత్క్షణమ వారిని విడువుము.

ధగ—ఇదిగో నిస్పృహ నేను సోయి వారిని విడిపించెదను.

(అని నిక్కురించి మించుచున్నాఁడు.)

సత్య—జేవా ! అనాథలగునారాజకన్యలను విషశ్శమున ప్రాయశః యుద్ధరించి మీరు పున్నెముఁ బట్టుకొనిరి. మీమేల వారెన్నఁడు మఱవరని తలంచె.

కృష్ణ—నుందరి ! నేననాథలకు నాథుఁడను. అగతకలకు గతిని గద.

సత్య—అందుచేతనే దేవతలు మహర్షులు మిమ్మాశ్రయించిరి.

శుక్ర—(ఆశ్చర్యముతో) ఎవరో యంతరిక్షమునుండి దిగి యిటువచ్చుచున్నారు.

కృష్ణ—(చూచి) మహేంద్రసఖుఁ డగు సత్వరఘుఁ డనుఁ ధర్వుఁడు

సత్య—ఈవిజయమునుగూర్చి మిమ్లు బహుశాఁకంచుటకు మహేంద్రుఁ డెఱచినదిఁ బంపియుండును.

శుక్ర—అదిగో బృహదశ్వమహామని యిటు వచ్చుచున్నాఁడు.

సత్య—ఇతఁడు తన్నిమిత్రముననే యిటు వచ్చియుండును

అప్పుడు చిత్తరఘుఁడు బృహదశ్వఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.

చిత్తరఘు—విజయతాం విజయతాం దానవజేంద్రపంచానన.

కృష్ణ—సంధర్వరాజునకు స్వాగతిము. మహర్షి కథివాచము.

శుక్ర—బృహదశ్వా ! ఎంతకాశ్రమవాసులనుఁ గుశలమా ? చిత్తరఘా !

దీప్త్యల కభ్యుదయమా ?

చిత్తరఘు—ఇప్పుడభ్యుదయమే.

కృష్ణ—మీరాక చేత ధన్యుఁడ నయితిని.

చిత్తరఘు—జేవా ! మహేంద్రుఁడు మీ రొనర్చినయుపకారమునకుఁ గృతజ్ఞుఁడయి

తనభక్తిని మీకు విన్నవింపు మని నన్నుం బ్రార్థించె. ఇదిగో నాతనిమాటలు వినుఁడు.

క. అనుజుడవై యొకమా రా

దనుజుభయం బుడిపి యొక్కదరిఁ జేర్చితి ననో

మనుజుడవై యిప్పుడు దిశి

దనుజుల మర్దించి నన్ను దయఁ జూచితివో.

29

కృష్ణ—ఎంతమాట. మహేంద్రునకు నేనా యువకారము చేయగలవాడను.
ఈజయమునకుఁ గారణము మహేంద్రప్రభావమే.

తే. గీ. అన్న సన్నధుడై పోరకున్న నేమి
తమ్ముఁగుఱ్ఱయి గెల్చె గా దనుజతతిని
మాపుల నినందు లేఁ డన్నమాటె గాని
చంద్రకాంతయు నతని తేజంబు కాదె ?

30

చిత్ర—ఇది కేవల వినయోక్తి.

బృహ—దేవా ! బహుకాశ్రమతాపసులు తమభక్తి విన్నవింపుమని నన్ను
మివద్దకుఁ బుత్తెంచిరి.

మ. శ్రీవణానందముగా వినంబడియె శూరమ్మన్యు గర్వాంధుడై
త్యవిభు న్ని విటఁ జంపినట్టిశుభవార్త ల్తాపనశ్రేణిచే
భువనంబు ల్పదునామగుం బడసె సంపూర్ణప్రమోదంబు నీ
భువి నీరాక్షస మయ్యె నీకరుణ నుత్పల్లంబుజాతేక్షణా !

31

కృష్ణ—దివ్యులయు మహర్షులయు ననుగ్రముచే నిష్పదు విజయలక్ష్మీనమే
తుండ నయితిని.

బృహ—ఇష్టమగుదు. ఈవిజయలక్ష్మీని నీవుద్పరకనుండియే వెంటఁదెచ్చితివి.

చిత్ర—అవునవును.

క. ఇత్తలీరుఁడోడిచేఁ గో

న్నెత్తురులను దొవునట్టి నీచవశ జాలన్

మొత్తంచుట మొత్తనిపువు

గుత్తులతో రాళ్లు పగులఁకొట్టించుటఁ జూ !

32

బృహ—దివ్యమనుష్యాంగవలలో నెవ్వరు నీమొకు సరిరారు.

శుక్ర—లావణ్య ముండుచోట పరాక్రమ ముండుట యరిది.

అష్టదు భగవత్తుఁడు బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

భగవ—దేవా ! మాతండ్రిచేత బంధింపఁబడినరాజకన్యకల విడిపించితిని. వా
రందఱు రమానాగుఁడు జగన్నాగుఁడే మాకు నాగుఁడని మిముం బరిణయ మగుటకుఁ
గోరుచున్నారు.

చిత్ర—ఇది మీకు నిరాకరింపదగినది గాదు

బృహ—జగత్కల్యాణకరునకుఁ గల్యాణము లగుట వింత గాదు.

శుక్ర—అకన్య లనుగ్రహింపఁబడుదురు గాక !

కృష్ణ—ఇందు నేను మధ్యస్థుడను. సత్యభామయే దానిని నిర్ణయించవలయును.

సత్య—భరించువారు మీరుండ నేను నిర్ణయింపవలసినదేమి?

కృష్ణ—సవతులతో వేగవలసినదానవు నీవు.

సత్య—ఇందఱుభార్యలతో మీరు వేగంగా సవతులతో నే వేగజాలనా?

కృష్ణ—భగదత్తుడా! మహర్షి సమక్షమున నందఱు నేను బరిగ్రహించితి.

చిత్ర—దేవా! పోవుటకు మాకింక ననుజ్ఞ యిచ్చు.

మ. అవతారంబుల నెత్తి భూభరముదోయి నీనమై కూర్చవై.

సునరాహం బయి నారసింహ మయి గుఱ్ఱం బోడయై మీచ భా

ర్గవుడై రాఘవుడై యదుప్రియరుడై కళ్యాణము ల్లూర్చి యా

దివిజానీకము గాచు వైష్ణవమహాతేజంబు మఘేలుతన్.

33

బృహ—దేవా! నిన్ను నేను గొనియాడజాలను ; కాని,

నీ పామిన్కుటువిదల సీమంతమణు లొచు నలరారు నెవ్వని యడుగుదోయి

బ్రహ్మాండగృహమందు రతనంపుదివ్వెలై కడువెల్లి నెవ్వనికన్నదోయి

శ్రీరజనంబులకెల్ల జేయూతతోలవై కాలెడు నెవ్వని కేలుదోయి

దుష్టనాశము డెల్పు భూమకేతువు లొచు ముడివడు నెవ్వని బొమ్మదోయి

యట్టి జగదేకగురునకు నచ్యుతునకు

నాదిమధ్యాంతరహితున కవ్యయునకు

విశ్వమోహనునకు మహాపీరునకును

జ్ఞానమయునకు నంజలి నే నొనర్తు.

34

కృష్ణ—దేవతలయు మహర్షులయు నీస్థితములు సిద్ధించుగాక!

బృహ—జగముల కిదివఱకే యనంతకళ్యాణము తైనవి వెండియు నిట్లగుగాక!

చ. నెలకును మూడువాన లవనిం దగుఁ బంటు తెచ్చ రా

జాలు ప్రజలం బలెం బ్రజలఁ జూచుకొనం దగుఁ బ్రేమగొఱ నీ

వలెఁ దలిదండ్రు లింక దలవంపులఁ జెచ్చెడు చెడ్డఓడ్డలన్

బెలుచన శిక్ష చేయఁదగుఁ బ్రేమముఁ దోసి ప్రియనయాచవా! 35

కృష్ణ—తథాస్తు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

స మా ప్త ము.

